FOTO

REDACTIE D. HELFFERICH

★ UNIVERSEEL TIJDSCHRIFT VOOR FOTOGRAFIE ★ UITGAVE C. MISSET N.V. DOETINCHEM ★

KLEURENNUMMER

8e JAARGANG No 6
JUNI 1952
VERSCHIJNT MAANDELIJKS

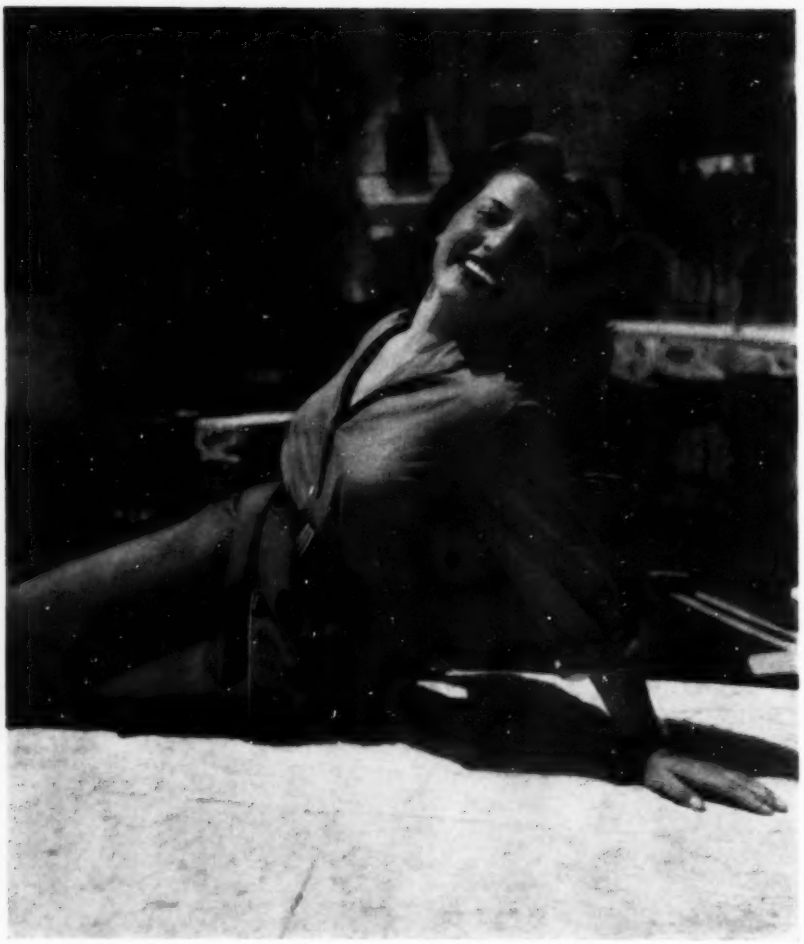

U ziet het.....

Thans kunt U al die fleurige tafereeltjes, de prachtige landschappen, de kleurige hoogtepunten van U'w week-ends en vacantiereizen in kleuren fotograferen. En het is zo eenvoudig als U Gevacolor gebruikt.

Neem nú nog een proef en in korte tijd maakt U voortreffelijke kleurenfoto's, dank zij

GEVACOLOR!

Leverbaar in negatief en diapositief rolfilms en kleinbeeldfilms (20 opnamen).

GEVACOLOR

N.V. HANDELSONDERNEMING GEVAERT 'S-GRAVENHAGE

elke verpakkingsvorm

voor fotograaf en foto handelaar

Fotomapjes
Enveloppen
in alle maten met en zonder strobordrug
Kleinbeeldmappen
Negatiefalbums
voor kleinformaat 6 x 6 en 6 x 9 negatieven
Briefkaartmappen
Ateliermappen
Negatiefcouverts
Losbladige reportage albums
Cellophane étui's
voor industrie foto's

DORGELO
gouda

Voordat U koopt, de REGULA zien!

Regula

met Cassar 3.5 Prontor-S-Sluiter ƒ 147.—
met Cassar 2.8 Prontor-S-Sluiter ƒ 159.—
Ook volgesynchroniseerd verkrijgbaar

De „REGULA", beeldformaat 24 x 36 mm, is met de zeer bekende Steinheil optiek in Compur Rapid (B. 1-1/300 sec.) of Prontor S sluiter met zelfontspanner (B. 1-1/300 sec.) uitgerust en kenmerkt zich door de elegante vorm van het **lichtmetalen huis**, dat met **Gekalit**, een bestendig **krasvrij kunstleder, overtrokken is.** Alle modellen hebben **rompontspanner, diepteschepte ring, flitssynchronisatie** (bij 1/25 sec.), dubbelwerkende **automatische transport- en ontspan-blokkering, ingebouwd signaal en automatisch telwerk** voor 36 opnamen, alsmede **een heldere optische doorzichtzoeker met ruim gezichtsveld. De aangebrachte opsteek-schoen maakt het aanbrengen van een afstandmeter, belichtingsmeter of flitsapparaat mogelijk.**

EVENEENS MET SNELTRANSPORT TE LEVEREN

De achterstand door verschillende onvoorziene omstandigheden in de aflevering van Schneider objectieven ontstaan, is thans geheel ingehaald.

Vergrotings-objectieven zijn in alle brandpunten uit voorraad leverbaar.

Alle gangbare objectieven voor Bell & Howell, Paillard, Practica, Kine-Exakta, Contax S. & D., alsmede alle objectieven voor vakgebruik zijn voorradig of worden op zéér korte termijn geleverd.

ALLEEN-IMPORTEURS:

SCHNEIDER OPTIK KREUZNACH

J. SANDERS Foto & Kino-Import

Laurillardlaan 15 - SANTPOORT - Telefoon 8094 (K 2560)

MOMENTJES

PERSONEEL AANGEBODEN :

B. z. a.: ALLROUND FOTOGRAAF, 28 jr. ongeh., spec. op geb. v. portretfotografie, prima retoucheur. V. g. g. v. 10 Jaar ervaring. Br. onder no 567798 F., aan het bur. van dit blad.

JONGE INDONESIËR, v. g. h., handig en serieuze werker, bekend met de fotografie, zag zich gaarne geplaatst worden bij foto- en/of filmbedrijf, event. voor reportage- en kinder-opnamen. Liefst in Amsterdam. Br. onder no 566637 F., aan het bur. van dit blad.

B. z. a. als VERTEGENWOORDIGER, jongem., 28 jr. ongeh., algem. ontw., besch. voorkomen, v. g. g. v., 10 jaar erv. in de fotografie. Brieven onder no 567799 F., aan het bur. van dit blad.

PERSONEEL GEVRAAGD :

Voor direct gevr.: PRIMA LABORANT in Rotterdam (geen seizoenwerk). Uitv. brieven onder no 567635 F., aan het bur. van dit blad.

Druk atelier in Zuid-Holland vraagt 1ste BEDIENDE welke leiding kan geven. Voor prima kracht goede vooruitzichten. Brieven onder no 567634 F., aan het bur. van dit blad.

Gevraagd: jonge bekwame OPERATEUR-RETOUCHEUR. Geheel zelfstandige harde werker, Ruim salaris. Brieven met volledige inlichtingen onder no 566618 F. aan

WIJ BETALEN NOG HOGE PRIJZEN voor Leica's, Rollei's en Cine apparaten. Inkoop - verkoop - ruilen. „De Cameraman", Hunzestraat 25, Amsterdam-Zuid. Telefoon 721723.

GEVRAAGD: Super Ikonta 4½ x 6 evt. met Polarisatiefilter en autom. vergrotingsapparaat tot 6 x 6 of 6 x 9. Aanb. aan Foto-atelier De Soomer te Goes.

GEVRAAGD: Voor Contax - Tessar licht inschroefbaar geelfilter G 1 - 35.5 mm. Cassette voor Contax I. Goede billijke Triotar 8,5 cm. Brieven onder no 566625 F. aan het bur. van dit blad.

Ter overname gevr.: VERGR.TOESTEL 9 x 12, met condensor, met of zonder objectief. Brieven aan Th. Goyarts Jr. Nieuwstraat 4 H., Amsterdam-Zuid.

Gevraagd: HEKTOR 1 : 4.5, 13,5 cm, voor Leica, liefst coated. Brieven met inlichtingen en prijsopgaaf aan F. Harings, Leeuwendaallaan 37, Rijswijk Z.-H.

Gevraagd: Een goed 75 mm VERGR.-OBJECTIEF, instelbaar. Aanbiedingen aan: Odekerken, Badhuislaan 15, Hilversum.

Overname gevraagd: goed renderend FOTOGR. ATELIER met ruime woning, evt. woningruil. Br. met prijs en volledige gegevens onder no 566631 F., aan het bur. van dit blad.

Te koop gevraagd: LEITZ VALOY VERGR.APP., zonder optiek, liefst met lange ruil. Brieven onder no 566674 F., aan het bureau van dit blad.

GEVRAAGD: Een tweezuilige ateliercamera, een 21 cm objectief, liefst in sluiter en een 6 x 6 of 6 x 9 vergrotingsapparaat. Tevens een 9 x 12 en 6 x 9 platencamera met minstens F. 4,5 objectief en een heimstatief. Br. onder no 566675 F., aan het bur. van dit blad.

Ter overname gevraagd: een FOTO-ATELIER, moet goed bestaan opleveren. Brieven met volledige inlichtingen welke vertrouwelijk zullen worden behandeld m. vermelding van de uiterste prijs onder no 566676 F., aan het bur. v. d. blad.

Gevraagd: OVERJARIGE KLEUREN-FILMS 8—16 mm en kleinbeeld. Gaarne opgave van hoeveelheid en prijs. J. Faber, Kerkstraat 86, Beverwijk. Tel. 3702-K.2510.

Gevraagd: KLEINB. CAMERA, gecoate

TE KOOP: Kine Exakta II, jaar 1949, camera no 659355 met Tessar f 3.5 no 3063280, in goede staat, met zonnekap, 2 geelfilters, roodfilter, blauwfilter, prijs f 400.-. Br. aan J. D. de Riemer, Veenendaalkade 230, Den Haag. Ook aldaar te bezichtigen na 19.00 uur.

TE KOOP: Z. g. a. n. Siemens 16 mm cassette camera, snelh. 8, 16 en 64; éénbeeldknop en autom. diafragmakoppeling, Busch-Glaukar anastigm. f 2,8 - 20 mm no 348378. Prijs f 190.-. E. F. Warburg, Regentesselaan 52, Utrecht.

TE KOOP: Nieuwe kl.b. camera, lens f 3.5, ring compur, gecoat. en gesynchr. f 90.-; Miroflex 9 x 12, Tessar f 4.5, sluiter van 1/3 tot 1/2000 S., sportzoeker, romp ontspanner, t. e. a. b. Kleefstra, Beukendaal 11 B, Rotterdam.

TE KOOP: Zo goed als nieuwe Kodak 35 K.B., Kodak anastigmat speciaal F. 3.5, 50 mm, no E.o. 67275, gesynchr. en met paraattas f 280.-; een 9 x 12 platen cam., met Compur en gordijnsluiter, lens Doppel Anastigmat, „Veraplan" 1 : 4.5, F. 13,5 cm, Meyer Görlitz no 388421, met 3 cassetten, met inlegramen 6 x 9 en rolfilm adapter 6 x 9. Prijs f 100.- compleet. C. J. van Vuuren, Laanweg 32, Schoorl.

Te koop: ROLLEICORD '52 no 1310897 met Xenar no 3051090, compleet met par.-tas, 2 filters, zonnekap, met ingebouwde Veldstri-lens. Maar enkele malen gebr. Prijs f 375.-. Brieven onder no 566671 F., aan het bur. van dit blad.

TE KOOP: Contax II met 2,8 Tessar, gecoat., beste staat, compleet met tas, f 475.-; Leica IIIa met Summar 1 : 2 coated f 450.-; Telelenzen voor de Leica 9 cm en 13½ cm, alles prima en als nieuw. Tevens als nwe Wisselslede met loupe etc. f 150.-. Wij kopen - Ruilen - Verkopen alles onder garantie. „De Cameraman", Hunzestraat 25, Amsterdam. Tel. 721723.

TE KOOP AANGEBODEN in Rotterdam: 1 glansapparaat 18 x 24 cm, met plaat f 25.-; 1 reflector op standaard, inschuifbaar f 30.-; 1 lens Victar 3,5 - 5 cm (vooroorlogs) f 15.-; 1 lens in compur 1 - 1/200 sec.; Steinheil Unofocal 4,5 - 13,5 cm f 35.-; 1 reflector op standaard f 20.-; 1 ontwikkeldoos Envoy met band (6 x 9 cm) f 7.50; 1 zwaar houten statief f 20,-; 1 statief (zakstatief), 11-dlg met étui f 15.-; 1 projector 8 mm, zonder lamp (slingertransport) f 35.-; [illegible]

Prijs voor elke adv. 15 x 53 mm of gedeelte daarvan **f 1.50, bij voor-uitbetaling.**

Inzending uiterlijk tot de 1e van elke maand.

Voor brieven onder nummer 30 ct extra.

TE KOOP: 18 x 24 camera (notenhout) kwadr., dubb. uittr. en drie dubb. chassis f 35.-; 13 x 18 notenhouten camera, kwadr., dubb. uittr., neigbaar, 2 dubb. chassis en Rodenstock lens F. 8, F. 21 cm f 35.-; 9 x 12 camera, lens Hugo Meyer 1 : 4.5, F. 13.5 cm, in compur, 3 chassis en tas f 35.-; 6 x 6 Reflex Korelle, sluiter 1 sec. - 1/500 en zelfontspanner, lens 1 : 2.9, F. 7.5 cm (Victar) en 1 : 4.5, F. 15 cm (Tessar), tevens par.tas f 265.-; 6 x 6 — 24 x 36 mm Hensi Vergrotingsapp., lens 1 : 4.5, F. 7,5 cm f 100.-. J. H. Mantjes, Heideweg 63, Soest Z.

TE KOOP: Diverse Platencamera's 6 x 9, enige stuks f 25—f 35; 9 x 12 met 6,3 dubb. uittrek vanaf f 25,-; 13 x 18 reiscamera's vanaf f 25.-; Spiegel Reflex camera's vanaf f 75.-; Zeiss Stereo 6 x 13 camera's, enige occasions. Diverse losse lenzen, meest langere brandpunten, vanaf f 20.-. „De Cameraman", Hunzestraat 25, Amsterdam. Telef. 721723.

Te koop: Contessa Nettel PLATEN-CAMERA 6 x 9, dubb. uittr., Zeiss Tessar compur F. 4,5, 12 cm m. 3 cass., rolfilmadapter, tas. Prijs f 80.-. Van Boeckel, Frankensl. 318, Den Haag. Tel. 339817.

TE KOOP: Franka Solida 6 x 6 camera f 92.-; met 3.5 m. zelfontspanner f 105.-; 3 prima rolfilms 6 x 9 f 3.50; Roland Risse papieren! Fotohandel „Ferrari", Haarlemmerstraat 119, Amsterdam-C.

TE KOOP: 1 Vergr.app. Ihagee Luminax met bijbeh. app. voor vergr. van neg. kleinbeeld en neg. 6 x 6 tot 13 x 18, 1 beeldscherm 18 x 24, 3 donkere kamers (rood - geel - groen), prijs f 60,-; 1 notenhouten Balg Camera 13 x 18 met Hugo Meyer lens, brandpunt 210 mm, compur sluiter, opschroefbaar, geelfilter, 2 chassis 13 x 18 (dubbel), 1 zwaar eikenhou-

Gevraagd: jonge bekwame OPERATEUR-RETOUCHEUR. Geheel zelfstandige harde werker, Ruim salaris. Brieven met volledige inlichtingen onder no 566618 F. aan het bur. van dit blad.

Gevraagd: PRIMA RETOUCHEUR, met het gehele vak bekend. Br. met opg. v. sal. enz. Foto J. v. d. Heide, Voorstraat 54, Utrecht.

Foto Groenewold, Lydenburg (Transvaal), Zuid-Afrika, vraagt zo spoedig mogelijk een ALLROUND BEDIENDE, geheel zelfstandig kunnende werken. Leeftijd niet ouder dan 24 jr. ongehuwd. Geboden wordt een zelfstandige positie met goede vooruitzichten. Soll. richten aan Foto Huizinga, Stadskanaal.

Gevraagd: prima jong LABORANT-RETOUCHEUR in gemengd fotobedrijf in het Zuiden van het land. Bij gebleken geschiktheid vaste werkkring en prima sal. Soll. m. opg. ref., leeft. en pasfoto onder no 566617 F., aan het bur. van dit blad.

Gevr., bekw. neg. en pos. RETOUCHEUR. Voor goede en vlotte krachten hebben wij een vaste goed betaalde betrekking. Br. met voll. inlicht. en proefwerk onder no 566619 F., aan het bur. v. d. blad.

Gevraagd: LABORANT, ongehuwd, een goede opname kunnende maken. Brieven met opgave van referenties, leeftijd, verlangd salaris en portret aan „Foto De Soomer", Papegaaistraat 15, Goes. Telef. 2331.

TE KOOP GEVRAAGD:

Te koop gevraagd: FOTO-ATELIER en -HANDEL, met of zonder inventaris. Br. onder no 566614 F., aan het bureau van dit blad.

FOTOGR. BEDRIJF of Foto-Reclame Bureau te koop gevraagd. Brieven onder no 566632 F., aan het bureau v. d. blad.

FOTOGR. ATELIER ter overname gevr. op goede stand. Ruim bestaan gewenst. Brieven met uitvoerige inlicht. onder no 566640 F., aan het bureau van dit blad.

Gevraagd: VERGROTINGSAANZETSTUK voor 9 x 12 cm camera of compleet dergelijk geheel. Aanb. onder no 566672 F., aan het bur. van dit blad.

Gevraagd: jonge bekwame OPERATEUR-RETOUCHEUR. Geheel zelfstandige harde werker, Ruim salaris. Brieven met volledige inlichtingen onder no 566618 F. aan het bur. van dit blad.

Gevraagd: PRIMA RETOUCHEUR, met het gehele vak bekend. Br. met opg. v. sal. enz. Foto J. v. d. Heide, Voorstraat 54, Utrecht.

Foto Groenewold, Lydenburg (Transvaal), Zuid-Afrika, vraagt zo spoedig mogelijk een ALLROUND BEDIENDE, geheel zelfstandig kunnende werken. Leeftijd niet ouder dan 24 jr. ongehuwd. Geboden wordt een zelfstandige positie met goede vooruitzichten. Soll. richten aan Foto Huizinga, Stadskanaal.

Gevraagd: prima jong LABORANT-RETOUCHEUR in gemengd fotobedrijf in het Zuiden van het land. Bij gebleken geschiktheid vaste werkkring en prima sal. Soll. m. opg. ref., leeft. en pasfoto onder no 566617 F., aan het bur. van dit blad.

Gevr., bekw. neg. en pos. RETOUCHEUR. Voor goede en vlotte krachten hebben wij een vaste goed betaalde betrekking. Br. met voll. inlicht. en proefwerk onder no 566619 F., aan het bur. v. d. blad.

Gevraagd: LABORANT, ongehuwd, een goede opname kunnende maken. Brieven met opgave van referenties, leeftijd, verlangd salaris en portret aan „Foto De Soomer", Papegaaistraat 15, Goes. Telef. 2331.

TE KOOP GEVRAAGD:

Te koop gevraagd: FOTO-ATELIER en -HANDEL, met of zonder inventaris. Br. onder no 566614 F., aan het bureau van dit blad.

FOTOGR. BEDRIJF of Foto-Reclame Bureau te koop gevraagd. Brieven onder no 566632 F., aan het bureau v. d. blad.

FOTOGR. ATELIER ter overname gevr. op goede stand. Ruim bestaan gewenst. Brieven met uitvoerige inlicht. onder no 566640 F., aan het bureau van dit blad.

Gevraagd: VERGROTINGSAANZETSTUK voor 9 x 12 cm camera of compleet dergelijk geheel. Aanb. onder no 566672 F., aan het bur. van dit blad.

Gevraagd: Prima Fabr. Kerkstraat 86, Beverwijk. Tel. 3702-K.2510.

Gevraagd: KLEINB. CAMERA, gecoate lens, en met Synchro Contact b.v. Leica of ander prima merk. J. H. Ordelman, Gerstekamp 3, Warnsveld. Tel. 3181.

Gevraagd: ZEISS SUPER IKONTA 6 x 6, lens gecoat., in zeer goede staat, zonder gebreken. Brieven met uitvoerige beschrijving en prijsopgave onder no 566683 F., aan het bur. van dit blad.

TE KOOP GEVR., speciaal voor Leica: afdrukkastje Eldia; kleinbeeld projector en bijbeh. art.; ook Omnica Tas voor de Leica; telelens met spiegelreflex 20 cm. Brieven met omschrijving en uiterste prijs H. van Mastrigt, Kralingse Plaslaan 87, Rotterdam.

GEVRAAGD: Rolleicord met paraattas en event. toebeh., moet in prima conditie zijn. B. J. Vreeswijk, Kastanjelaan 2, Halfweg. Tel. 614-K. 2907.

Gevraagd: FILM- EN FOTO-APPAR. Speciaalhuis Film Foto Emdea, Prinsengracht 673, Tel. 35570, Amsterdam (b. d. Leidsestraat).

GEVRAAGD: Siemens projector 16 mm; Bell & Howell lens voor projectie 2½ inch; Rubber projectiescherm; Rolleicord; Foto-apparaat. Brieven onder no 566622 F. aan het bureau van dit blad.

TE KOOP:

TE KOOP tegen aann. bod: Atel.cam. 18 x 24 op statief m. bijbeh.; 3 jalouzie cass.; „'t Foto-Huis" in metalen letters op frame, lang 4 meter, letters hoog 30 cm, prima fabrikaat Braat, Delft. — Eikenlaan 1, Bennebroek. Telef. 481.

Te koop: PRACTIFLEX, met Victar f 4.5 en tele-lens Hugo Mayer, F 7 cm, f 1.9. Compleet in lederen paraattas. Zo juist geheel gereviseerd. Mevr. Flentgen—de Wit, Doldersweg 29, Huis ter Heide. Telef. K. 3403 - 472.

TE KOOP: Rollei-Aut. model '40, met nieuwste kap, F 3.5, met veel toebeh., in univers. paraattas, Amerik. vergr.app. 6 x 9, de Jur. met luchtk. en ontw.inr. Prima staat. Ook ruil Leica III F. A. Thöne, Piushaven 30, Tilburg.

1 statief (zakstatief), 11-dlg met etui f 15.-; 1 projector 8 mm, zonder lamp (slingertransport) f 35.-; 1 Kalart synchroniser, ook geschikt voor Leica f 35.-; 1 Speed Graphic 2¼ x 3¼ met Graflok back, Kalart afstandsmeter en montagebeugel, Graflex synchroniser met focuspot en 7" reflector, Solenoid en shuttercord met Kodak Ektar 4.6; super matic sluiter met 3 cassetten f 1150.-; 1 klapcamera „Pontiac" 6 x 9 cm, lens Anastigmat 4,5 - F. 102, met tas f 20.-. Brieven onder no 566687 F., aan het bur. van dit blad.

TE KOOP AANGEBODEN: Roterende glansmachine, merk Gerster, breedte trommel 26 cm f 300.-; Rolleicord met Xenar 1 : 3.5, model 1950, met nationaliteitsbewijs f 300.-; 13 x 18 reiscamera met Tessar 1 : 4.5, f. 15 cm, 3 dubbelcassetten met inlegraampjes 9 x 12, neigbaar achterstuk, no Tessar 431530 f 40.-; 1 Goerz groothoek voor 9 x 12 (384976) 1 : 15, prijs f 6.-; 1 Busch groothoek voor 13 x 18 (311472) f. 12 cm, 1 : 15, prijs f 7.50; 1 Rodenstock groothoek voor 13 x 18 (52024), prijs f 3.-; 1 tube voor Reflex Korelle voor 15 cm lens, met sneckengang f 15.-; 1 30 x 40 glanspers met twee platen f 35.-; 1 eigenbouw vergrotingsapparaat 13 x 18, zonder lens f 35.-; 1 zakstatief, als nieuw, f 12.50; 1 9 x 12 platencamera, Goerz lens, f. 13.5, 1 : 6.8 (453410) sluiter 1 — 1/100, dubbele uittrek, 5 cassetten, 1 filmpack cassette, in lederen tas f 20.-; 1 9 x 12 rolfilm en platencamera, zonder cassetten, lens Aplanaat Leonar f. 14 cm, 1 : 11 f 5.-. A. Wéry, Dreef 134, Rotterdam (Z.) Tel. 74453.

TE KOOP: Kleinbeeldcamera, Voigtländer Vito III, met gekoppelde afstandmeter, lens „Ultron" f 2, F 5 cm, gecoat. en gesynchr., in compur rapid, als nieuw, f 400.-; Voigtländer portretobjectief 4.5, F 38 cm f 275.-; Zeiss Tessar objectief 4.5, F 50 cm f 1250.-; Kleinbeeldvergr.-app. „Opemus", in prima conditie, in ruil voor idem 6 x 6. B. J. Vreeswijk, Kastanjelaan 2, Halfweg. Tel. 614-K. 2907.

TE KOOP: 9 x 12 Camera, type Rolleicord, gebouwd door instrumentmaker, Reflex aut. Darallax, opheffing kwadratisch, gemaakt voor 21 cm lenzen, speciaal voor portret, zonder lenzen f 100.-; Summar F 2 - 5 cm, no 468351, gecoat. f 110.-; Rolleicord, 6 maanden oud, Xenar 3.5 - 75 cm, met tas en zonnekap f 375.-. v. d. Men, Hogewoerd 35, Leiden, Telef. 23566.

J. Th. Plomp, Rietl. 27, Ermelo.

Te koop: SPEED GRAPHIC 6 x 9, prima cond., laatste model, grooth., norm. en telelens, alle toebeh. w.o. rolfilmhouder, prijs f 1250.-. Brieven onder no 566630 F. aan het bur. van dit blad.

TE KOOP van particulier: gloednieuwe Kodak Retina met Xenar F. 3.5 No 2450409, laatste uitvoering, met paraattas, orig. zonnekap en geelfilter. Winkelprijs f 315.-, nu f 225.-. GEVRAAGD: Elmar F. 9 cm, 1.4 fabrieks coated en Leitz (Prado „150" met of zonder lens). Br. met prijs aan C. H. v. Zwam, Ph. Willemstraat 36, Rotterdam-N.

TE KOOP: Prima - als nieuw - Pelchromat vergr.toestel, kl.b., voll. autom. parall. gel. met cond., lens 1 : 3,5. Prijs f 280.-. GEVRAAGD: Losse lens. Br. p. 15—20 cm, met diafr. — Hacquebard, Vrijdagstraat 23, Heerlen.

TE KOOP: 2 zware leren Klapcameratassen à f 7,50; 2 nog nieuwe Asbest tanks, 70 L. (1 met deksel) à f 40.-; 1 samenklapbare ijzeren tafel voor projectie-app. f 25.-; 1 gr. Cloorgoud f 8.-; div. 4½ x 6, 6 x 9, 9 x 12 en 13 x 18 cassettes, inlegramen en andere foto-artikelen. Dit partijtje bij elkaar voor f 10.-; Papier: 600 br.k. Gev. Prestona K7Z; 200 K7N; 100 K5N; 100 Gevarto K8N; per 100 f 9.-; 300 vel Gevarto 7.4 x 10.5 7N, per 100 f 5.-; 1 tas voor Kw. 13 x 18 cam. met schouderriemen enz. f 15.-; Afdrukkast 18 x 24, staand model met voetschakelaar f 90.-; Droogmachine 50 x 60, zonder glansplaat f 75.-. Zending rembours, niet franco. Foto Booy, Poolmansweg 252, Enschede. Telef. 8612.

TE KOOP wegens omstandigheden: een Zeiss Ikon 6 x 6 camera 1 : 4,5 Novar, Prontor S sluiter, ingeb. zelfontsp., paraattas, slechts een enkele maal gebruikt, als nieuw, f 140.- en een 13 x 18 kw. reiscamera, objectief 21 cm met gordijnsl., 2 boekch. met inlegraam 9 x 12, zeer geschikt voor portretopname f 30.-. J. A. Pierik, Adrichemstraat 9, Beverwijk.

AANGEBODEN, in ruil voor „Rolleicord" kwadratisch 13 x 18 camera, alzijdig verstelbaar, dubbel uittrek. Toebeh.: 3 dubbele cassettes, centraalsluiter, statief en koffer. Het geheel is in staat van nieuw. Evt. te koop voor f 225.-. B. J. Vreeswijk, Kastanjelaan 2, Halfweg. Tel. 614-K. 2907.

Advertenties en brieven op advertenties rechtstreeks zenden aan het bureau van „Foto" IJsselkade te Doetinchem. Betalingen van „Momentjes" s.v.p. op Postrek. No. 502260 van „Foto" te Doetinchem.

TE KOOP: Rolleikin *f* 50.- en Kalart synchr. *f* 75.- (nieuw model), alsmede enige lenzen 10½ en 13,5 cm, zonder sluiter. K. Vollmer, P. v. Aschstraat 34 A, Overschie.

Aangeboden: z. g. a. n. VICTOR GELUIDSPROJECTOR. Prijs *f* 1100.-. Pracht geluid en beeld. E. den Arend, 1e Middellandstraat 81B, Rotterdam.

AANGEBODEN: 1 Rolleicord Triotar 3,5 gesynchr., z. g. a. n., m. tas *f* 300.-; idem m. Xenar 3,5 *f* 325.-; 1 Reflex Korelle m. Tessar 2,8, 75 mm en Xenar 3,5 120 mm, gesynchr., in tas *f* 250.-. Foto Karpo, Rozengracht 53, Amsterdam-C. Tel. 34734.

AANGEBODEN: 13 x 18 Vergrotingsapparaat Müller & Wetzig, met dubbelcondensor en objectief Hugo Meyer Aristostigmat 1 : 6,8, F 190 mm *f* 350.-; Kleinbeeldvergrotingsapp. Foth *f* 50.-. Br. onder no 566666 F., aan het bureau van dit blad.

Te koop: LEICA MODEL II, Elma 3,5 - 5 cm, film 35 mm, 36 opn. met statief, tevens verrekijker merk B. Busch, B. Sollux 8 x 30, alles in leren étui, z.g.a.n. Br. onder no 566642 F., aan het bur. van dit blad.

Aangeboden: KODAK 8 mm cam., lens 1,9 instelb., m. toebeh. *f* 225.-. Hoekstra, Biesboschstraat 81, Amsterdam. Telef. 711080.

Aangeboden: ROLLEIFLEX 4 x 4 met Zeiss Tessar 3,5, f 6 cm. Bijbehorend orig. geelfilter, zonnekap, lensdop en partas. Zeer goed onderhouden en geen enkel gebrek. Brieven onder no 566681 F., aan het bur. van dit blad.

Aangeboden: PRACTIFLEX met Delfinon 2, f 5, met tas, geelfilter en tussenr., in prima staat, tegen elk aann. bod. Br. onder no 566685 F., aan het bureau van dit blad.

Aangeboden: Weinig gebruikte CONTAX III Sonnar F 2, F 5 cm, lens No 2396160, met paraattas *f* 650.-. Wilhelminapark 3, Utrecht.

Aangeboden wegens overcompl.: KLEINBEELDCAMERA „Perlux". Kataplast f. 2,8, f. 45 mm, Prontor S, electr. bel.-meter „Actino", afst.meter, zonnek., 6 filters, voorzetlens, 8 maanden gebr. *f* 175.-. Foto Horst, Nieuwstad 29, Lochem

Aangeboden: ATELIER CAMERA 18 x 24, op 2-zuilig statief, werkelijk als nw, met 4 cassetten, evt. met diverse lenzen, o.a. 25 cm 4,5 Tessar en 30 cm 4,5 Xenar enz, Prijs nader overeen te komen. „De Cameraman", Hunzestraat 25, Amsterdam Telef. 721723.

AANGEBODEN en niet van nieuw te on-

AANGEBODEN: Zeiss Ikon Super Nettel Kleinbeeld gekopp. afstandmeter Zeiss Tessar 2,8 - 5 cm *f* 235.-; Luciflex kleinbeeld camera 3,2, in tas *f* 149.-; Exakta II Chroom 24 x 36 Xenar 3,5 *f* 450.-; Foca kleinbeeld 3,5 gekopp. *f* 245.-; Agfa Isolette 6 x 6 Synchro compur Solinar 4,5 meetzoeker, nieuw, *f* 215.-; Voigtländer 6 x 9 Scopar 3,5 gekopp. afstandmeter *f* 150.-; Kodak 35 kl.bld 3,5 gekopp. afstandmeter *f* 195.-; Penguin 6 x 9 klapcamera *f* 45.-. Speciaalhuis Film Foto Emdea, Prinsengracht 673, Tel. 35570, Amsterdam (b. d. Leidsestraat).

AANGEBODEN: Geluidsprojector Victor, geheel compleet *f* 1000.-; Debrie Geluidsprojector '53, met stalen venster *f* 2400.-; Bell & Howell type 601, 16 mm geluidsprojector *f* 1900.-; Agfa Super Movector 16 mm *f* 475.-; Siemens Standaard projector, 16 mm *f* 475.-. Speciaalhuis Film Foto Emdea, Prinsengracht 673, Telef. 35570, Amsterdam (b. d. Leidsestraat).

AANGEBODEN: Contax III ingeb. belichtingsmeter Sonnar F. 2 *f* 575.-; Contax III ingeb. belichtingsmeter Sonnar 1,5 - 5 cm *f* 850.-; Sonnar F. 2 voor Contax *f* 175.-; Zeiss gekopp. Polarisatiefilter Bernotar *f* 150.-. Speciaalhuis Film Foto Emdea, Prinsengracht 673, Telef. 35570, Amsterdam (b. d. Leidsestraat).

AANGEBODEN: Contessa Nettel 9 x 12 camera, dubb. uittrek, 1 : 4,5 in Compur, in zeer goede staat *f* 60.-; Practiflex met 2,9 lens, coated en telelens Trioplan 135 mm 1 : 4,5 met 10 m kleinbeeldfilm *f* 120.-. Telelens voor Kine Exakta 135 mm Tessar 1 : 6,3 verchroomd *f* 60.-. Enkele telelenzen voor Practiflex. Brieven onder no 566623 F., aan het bur. van dit blad.

AANGEBODEN: Projector 8,3 Torp., mod. Optica f. 20 cm, in kist, gebr. als vergr.-app. *f* 50.-; Ihagee vergr.app. met 9 x 12 camera, 6,8 anast. Vario, tas, cass. *f* 35.-; Busch Weitwinkel Apl. 15 cm groothoek voor 18 x 24, als nieuw *f* 15.-; 6 x 6 Voigtländer Brillant Voigtar f. 4,5 Selftimer, nw, paraattas, aut. telwerk defect, *f* 65.-; Foth Derby 16 opn. 4 x 6½ spleetsluiter 1/500, Selftimer anast. 2,5, f. 5 cm, zonnekap, paraattas *f* 75.-; 30 m kleinbeeld 22/10, pan in blik *f* 22.-; 6 dozijn Ortho platen 10 x 15 *f* 1,25 per doz. Geen bericht is verkocht. Br. onder no 566626 F., aan het bur. van dit blad.

AANGEBODEN: Keurige kleinbeeld camera's met gekoppelde afstandm., Leica Type, werkelijke kwaliteits camera's v.af *f* 250.-; oud model Certo Dollina met Xenar 2,8 in compur, gekoppeld *f* 125,-. „De Cameraman", Hunzestraat 25, Tel. 721723, Amsterdam.

Aangeb.: CONTAX I, 1/2 - 1/1000 sec., synchr., flits, Zeiss Sonnar 5 cm, 1/2 gekopp. afst.m. *f* 265.-. W.plantsoen 71, Tel. 3717, Delft.

AANGEB.: 9 x 12 tsl. Zeiss Tessar 1 :

Wegens opheffing Foto-atelier FOTO-INVENTARIS ter overname, waaronder 24 x 30 Atelier Cam. met statief; 18 x 24 Camera met statief, 3 dubbele chass., eigen gemaakte vergr.-inrichting, prima voor neg. 6 x 6 tot 18 x 24, ook zeer geschikt voor amateur, zeer billijk; 2 busteschermen; afdrukkast tot neg. 18 x 24 en wat verder aanwezig is. Alles is in keurige staat. Inlicht. en te bezichtigen bij J. v. Faassen, Fotograaf, Nieuweweg 31, Laren N.-H.

Wegens opg. liefh. te koop: KLAPCAM. Wirgin 6 x 9 — 6 x 4½, lens 4,5 Radionar, no 2186081, met Prontor II 1 - 1/200 B., met selftimer en flits app. Nieuwpr. in '52 *f* 140.-, nu voor *f* 79.-. C. de Kroon, Horn 35, Andijk Oost.

Wegens omstandigheden te koop aangeb.: BUSCH PRESSMAN CAMERA 2¼ x 3¼ Camera no 31537, lens Wollensack 101 mm, f. 4,5 No 559729, tijden van T.B. 1 tot 1/400 sec., gekoppelde afstandmeter Kalart, zoeker met paralaxopheffer, flashhouder merk Heiland met drie lampaansluitingen en twee reflectoren, chassis en filmpackcassette, filters en zonnekap. Het geheel practisch niet gebruikt, in lederen koffer. Prijs *f* 650.-. J. H. C. Lefeber, Vlierboomstraat 133, 's-Gravenhage.

Bod gevraagd op AMERIK. KLEURENMATERIAAL : 72 vel Ansco Color Printon, 20,3 x 25,4 cm; 18 vel Ansco Color Vlakfilm, 20,3 x 25,4 cm; 31 bussen Ansco Color Printon Developing outfit; 4 dozijn Kodak Ektachrom Reversal safety colorfilm for artificial light, type B (1949). Het materiaal in goede staat, doch overdatum. Te bezichtigen na overleg. Briev. onder no 560098 F., aan het bureau van dit blad.

Door vakman TE KOOP of IN RUIL aangeboden tegen roterende glansmachine : 1 glansmachine 40 x 50; 1 dubb. glansmachine 40 x 50; 8 glansplaten zonder beschadiging; 1 roterende waterdruk spoelmachine; 20 stel Kodak filmklemmen; 500 bromide kaarten, gl. wit norm.; 500 bromide kaarten, gl. wit hard; 1000 9 x 12 Kodak W.S.G. —4 S; 1 Foca met Oplarex 1 : 1,9 in paraattas. Brieven te zenden aan Foto „Elbé", Heerenveen, Dracht 91.

Wegens emigratie te koop: Kleinbeeldcam. BALDINETTE, in prima staat, Battar 2,9, gesynchr., in paraattas, met geelfilter, zonnekap en statief *f* 80.-. Spoed! Studio Flevo, Westerstr. 102, Enkhuizen.

BOD GEVRAAGD op gebruikte Kine Exakta met Xenar F. 2 in tas er enig toebehoren, waaronder portretlens, telelens en instelringen. Een „Minalta" 6 x 6 reflex (Japanse Rolleicord) met f. 3,5. Een Keystone 8 mm opneemcamera met f. 3,5 in tas. Ziet er als nieuw uit, voor *f* 150.-. H. A. Rollema, Heerenwaltje 3, Leeuwarden. Tel. 3252.

Aangeboden aan betr.baar pers.: COMPL. FOTO-APPARATUUR, in huurkoop. Br.

Indien U er prijs op stelt dat het bona fide karakter van Uw aanbieding van een camera of objectief duidelijk spreekt, vermeldt dan steeds het daarop voorkomende fabrieksnummer. Het kan U tevens een bezoek besparen van de recherche, die nu eenmaal voortdurend nasporingen moet verrichten betreffende illegale importen van apparatuur, dan wel gestolen apparaten. Helpt mee dit geknoei de kop in te drukken, waarvan wij anders allen de dupe kunnen worden.

DIVERSE MICROSCOPE LENZEN en toebehoren, ook voor projectie, te koop, alles aan sterk gereduceerde prijzen. „De Cameraman", Hunzestraat 25, Amsterdam (Z.) Telef. 721723.

DE NIEUWSTE CAMERA's o.a. Rolleiflex met Xenotar 1 : 2,8, uit voorraad leverbaar. Betalingsregeling mogelijk. Foto-Kino Peter Sanders, Laan van Meerdervoort 612, Den Haag. Tel. 339099.

Opruiming! OVERJARIGE PARTIJ PLATEN, formaat 12 x 16½ - 10 x 15 - 9 x 12 - 8,3 x 8,3 - 5 x 5 en kleine partij VLAKFILM 10 x 15; alles eerste klas merken. Koopjes. Brieven onder no 566645 F., aan het bureau van dit blad.

Ook in 8 mm Cine apparaten hebben wij nog enige werkelijke occasions. O.a. Kodak Brownie f 155.-; Dekko met 2,5, 4 snelh. en enkelb. *f* 225.-; Bell and Howel met 2,5 *f* 275.-; ook nog losse lenzen 2x en 3x en Hype Cinor groothoek; 8 mm aardig projectortje, 200 Watt, met stilst. en terugloop *f* 150.-, compleet met koffer en trafo; 16 mm Camera, reeds vanaf *f* 75.-; 16 mm Paillard projector, oud modelletje, maar nog best f 125.-; Kodak model B, als nw *f* 375.-. „De Cameraman", Hunzestraat 25, Amsterdam. Telef. 721723.

WIJ HEBBEN nog een prima Rolleiflex Automaat, Tessar 3,5, gecoat., compleet in tas, *f* 450.-; Rollei platen en kino adapter, weinig gebruikt; Filters en Proxaren voor de Tessar 2,8, als nieuw. Diverse 6 x 6 en 6 x 9 camera's, teveel om op te noemen, vanaf *f* 75.-. Diverse kleinbeeld app., alles nog als nw. Retinette, Retina, Baldini, Edinex I, Regula enz. vanaf *f* 75.-. „De Cameraman", Hunzestraat 25, Tel. 721723, Amsterdam-Z.

DIVERSEN :

Serieus amateur in het Westen van het land vraagt VROUW, MODEL voor en-

AANGEBODEN en niet van nieuw te onderscheiden Leica IIIc met Elmar f. 3.5 5 cm, Universeel zoeker (Visoor), Elmar f. 3.5, 3.5 cm, Elmar f. 1.4, 9 cm, Nabijinstelapparaat voor Elmar 5 cm (Nooky). Universeel zonnekap, geelfilter, 2 cassettes en paraattas. Alles in één koop f 1000. Gebruikte vooroorlogse Rolleiflex met Tessar f. 3.8, in paraattas, zonder gebreken f 200.-. H. A. Rollema, Heerenwaltje 3, Leeuwarden. Tel. 3252.

AANGEBODEN: Leica Groothoek 3.5 - 3.5 cm f 175.-; Leica Hektor 1,5 - 5 cm f 200.-; Leica Standaard losse Elmar f 175.-; Leica III A Summar F. 2 f 550.-; Leica II F. Elmar 3.5 met Leica Flits en tas f 750.-. Vele Leica onderdelen. Speciaalhuis Film-Foto Emdea, Prinsengracht 673, Telef. 35570 (b. d. Leidsestraat), Amsterdam. Inkoop - Verkoop - Ruil.

Aangeboden: Nieuwste ROLLEIFLEX Xenar 3.5 Synchro Compur, in tas, volle garantie f 650.-. Vele Rollei-onderdelen. Speciaalhuis Film Foto Emdea, Prinsengracht 673, Tel. 35570, Amsterdam (b. d. Leidsestraat).

AANGEBODEN: Contaflex Zeiss 24 x 36, 1,5 - 5 cm, Tele Sonnar 1.4, 13,5 cm en Groothoek Biogon 2.8 - 3.5 cm, alles samen f 750.-. Speciaalhuis Film Foto Emdea, Prinsengracht 673, Amsterdam, Tel. 35570 (b. d. Leidsestraat).

AANGEBODEN: 8 mm projector Emel f 375.-; 8 mm projector Kodak 40 f 175.-; 8 mm projector Kodak 71 A, 1000 Watt f 650.-; 8 mm projector Kodak 8—33 f 425.-; 8 mm projector Supreme, 200 Watt f 175.-; 8—9½—16 mm projector Paillard met 2 lenzen f 750.-; 8 mm camera Kodak 2,7 f 225.-; 8 mm camera Kodak 2,7 f 175,-; 8 mm Paillard Bolex Camera Yvar 1,9 f 500.-. Speciaalhuis Film-Foto Emdea, Prinsengracht 673, Tel. 35570, Amsterdam (b. d. Leidsestraat).

Zeer dringend moeten wij verzoeken, de tekst van deze advertenties met blokletters of schrijfmachine geschreven aan ons in te zenden. Wij kunnen geen verantwoordelijkheid aanvaarden voor onduidelijk schrift en daardoor ontstane zetfouten.

ADM. FOTO

Tel. 3717, Delft.

AANGEB.: 9 x 12 tsl. Zeiss Tessar 1 : 4.5 - 13.5 cm, compur, dubb. uittr., 3 cass., led. tas, z. g. a. n. f 80.-; Leitz Hektor 1 : 6.3 - 2.8 cm, a. n. f 175.-; Achr. ol. imm. Weitwinkel 90 x 1,30, nw. f 65.-. Tel. 91371 Amsterdam of brieven onder no 566663 F., aan het bureau van dit blad.

AANGEB.: z.g.a.n. Voigtländer Bessa II gekoppeld, type 1952, lens 3103955 Colar Skopar f. 3.5, gesynchr., compur rapid. Camera geschikt voor 6 x 9, 6 x 6 en 4½ x 6, met zonnekap en paraattas f 350.-. Tevens eigen gem. vergr.toestel met dubbele condensor, waarbij een 6 x 9 platencamera, merk Kamera-Werke, Tessar f. 4.5, compur rapid, met chassis en rolfilmadapter f 100.-. In één koop f 425.-. J. v. Zoest, van Tilstraat 6, Zutphen. Tel. no 3069.

Aangeb. weg. omst.: PRACHT KLEINBEELDUITRUSTING. Kine Exakta II m. Tessar 2.8, tele 10 en 15 cm, Universeel balg, vergr.t. Opematus, tussenringen, reprod. inr., sixtomat belichtingsmeter, reportertas, glansmach., standaards etc., tegen redelijk bod. C. Stap, Archimedesweg 102, Amsterdam.

Aangeb.: een „CONTAFLEX" kleinbeeld spiegelreflex camera, met lens Sonnar 1 : 2, f 5 cm, ingeb. belichtingsmeter defect, overigens in prima conditie. Te zien: Middel 78, Westzaan.

OCCASIONS. Door inruil en overcompl. aangeboden: 1 Leica II, nr 294731, z. opt., zéér weinig gebr., verchr. uitv., voll. garantie f 300.-; 1 Leica IIIa, nr 225535, z. opt., weinig gebr., verchr. uitv., voll. gar. f 400.-; 1 Plaubel Makina III, m. Anticomar f. 2.9, Orthar f. 6.8, gecoat., 6 pl. cass., rolf. cass., filter, zonnekap, statief hoekstuk, synchr., lamph., grooth.zoeker, bijna nieuw, in koffer, voll. gar., compl. f 1150.-; 1 Victor 16 mm opn. camera, revolverkop, 5 snelh., 3 obj., Dalmeijer f. 1.5 - 20, f. 3.5 - 25, f. 4 - 75 mm, in pr. st., compl. in led. koffer f 500.-; 1 Bell & Howell Gaumont, 16 mm Geluidsfilmprojector, overjarig mod., ong. 10 bedrijfsuren, dus nieuw f 2500.-; Epidiascope, Liesegang, z. lamp f 250.-; 1 Narita spotlight, op standaard, z. lamp, f 100.-; 1 Narita Vergr.app, 6 x 9, autom. condensor, als nieuw, f 350.-; 1 Reiscamera met statief 12 x 16, 5—3 dubb. cass., in led. tas f 100.-; 1 Stereo voorzetapp. v. Leica f 30.-; 1 Opzichtzoeker v. Leica f 30.-. Fotocinehouse P. Jos. Hak, Leusderweg 210, Amersfoort. Tel. 5915.

Leeuwarden. Tel. 3252.

Aangeboden aan betr.baar pers.: COMPL. FOTO-APPARATUUR in huurkoop. Br. onder no 567800 F., aan het bureau van dit blad.

IN HUURKOOP aangeboden de prima complete Foto-Apparatuur van fotograaf die zijn werkzaamheden gaat beëindigen. Alléén betrouwb. personen gelieven te reflect. Br. onder no 566693 F., aan het bur. van dit blad.

OCCASIONS: Robot II, zonder lens f 155.-; Nettar 6 x 6, Novar 1 : 4.5 Prontor SV f 130.-; idem 6 x 9 f 135.-; Agfa Billy Record 6 x 9, Apotar 1 : 4,5 Prontor SV f 150.-; Heidoscop 6 x 13, Zeiss Tessaren 1 : 4.5 met wisselm., filt. en tas f 200.-; Ica Favorit 9 x 12 kwadratisch, Zeiss Tessar 1 : 4.5 F. 15 cm, Compur 1/200 met div. toebeh. f 225.-; Rolleinaren 1 : 3,5 (bajonet), met Parkeil No 1 f 45.-; idem no 2 f 45.-; Meyer Trioplan 1 : 2,9 F. 5 cm voor Kine Exakta f 60.-; Leitz Summitar 1 : 2 F. 5 cm, niet coated f 300.-; Platenadapter voor Contax II/III, zonder matglas f 25.-; Gnome vergrotingsraam 18 x 24 f 22,50; Leitz Prado 250 UDREU, 1951 f 250.-; Pouva 1 : 4,5 F 10 cm, voor projectie f 15.-; Leitz Hektor 1 : 2.5 F 12 cm, voor projectie f 50.-; Kodak Tele 1 : 4,5 F 3,8 cm voor C.K. 8-60 f 100.-; Paillard 8 MR, 1951 f 600.-; Spectra kofferscherm 100 x 130, glasp. f 70.-. — Gebruikte Lenzen: Xenar 1 : 3,5 F. 5 cm, Singlo 1/75 f 40.-; Zeiss Tessar 1 : 6.3 F. 5.5 cm, zonder diafr. f 10.-; Ica Novar 1 : 6,8 F. 7,5 cm, zonder diafr. f 15.-; Steinh. Cassar 1 : 2,9 F. 7,5 cm f 50.-; Ica Novar 1 : 3,5 F. 7,5 cm, Compur 1/300, met frontlensinst. f 70.-; Laack 1 : 4,5 F. 9 cm, voor kleinbeeld t/m. 6 x 6 f 35.-; Zeiss Tessar 1 : 4,5 F. 10,5 cm, Compur 1/250 f 25.-; Dominar 1 : 4,5 F. 10,5 cm, Derval 1/100 f 25.-; Goerz Dogmar 1 : 4,5 F. 12,5 cm, instelm. f 70.-; Veraplan 1 : 4,5 F. 13,5 cm, Compur 1/200 f 20.-; Aristostigmat 1 : 5,5 F. 16,5 cm, Compur 1/200 f 25.-; Zeiss Biotessar 1 : 2,8 F. 16,5 cm, instelm. f 165.-; Roussel Stylor 1 : 4,5 F. 21 cm, coated f 50.-; Simon 1 : 7,2 F. 42 cm f 60.-; Voigtl. Apl. 1 : 7 F. 55 cm, steekdiafr. f 75.-. Fotohandel Kupferschmidt, Laan van Meerdervoort 43, Den Haag, Tel. 332251 en 321767, geopend van 9 tot 17,30; Donderdags tot 13 uur.

Wegens sterfgeval zeer billijk ter overname aangeboden: een z.g.a.n. REFLEX-CAMERA 9 x 12 (hoog en dwars) met Dallmeyer Anastigmaat (no 123027) f. 4.5, f. 15 cm, spleetsluiter t. 1/1000 sec., geschikt voor reportage en voor zeer nabij-opn. Tyssen, Schelmseweg, Oosterbeek.

Serieus amateur in het Westen van het land vraagt VROUW. MODEL voor enkele opnamen. Geen publicatie der foto's. Brieven onder no 566654 F., aan het bur. van dit blad.

Gevraagd door amateur: een jeugdig vr. FOTOGENIQUE MODEL voor Pin-up en andere fotostudies. Liefst in 't Westen des lands. Geen publicatie. Discr. verzekerd. Br. met opg. van verl. vergoeding en foto (welke op erew. ret.) onder no 566665 F., aan het bur. v. d. blad.

WELKE MODERNE JONGEDAME met goed figuur wil poseren in badpak aan het strand voor amat. fotogr. voor het maken van fotostudies aldaar? Moet zelf in het bezit zijn van badpak(ken). Briev. met foto (welke op erew. ret.) en verl. vergoeding onder no 566664 F., aan het bur. van dit blad.

Amateur vraagt VROUWEL. NAAKT-MODELLEN in Zuid-Holland. Wegens ontbreken van geschikte ruimte opnamen overdag bij model thuis. Briev. met opg. verl. vergoeding en indien mogelijk foto, op erewoord ret., onder no 566677 F. aan het bur. van dit blad.

ATELIER-MODELLEN. In het Westen v. h. land is een goed ingericht atelier beschikbaar voor ser. amateurs die zich hebben toegelegd — willen toeleggen — op figuurstudies. Modellen beschikbaar. Ervaren figuurfotograaf is bereid prakt.- & theorielessen te geven. Vraagt inlichtingenblad onder no 566624 F., aan het bur. van dit blad.

RUIL: Boiler „Daalderop" El. 120 L. overloop 220 V. In prima staat, tegen: Leica, Rolleiflex of Rolleicord. Moet prima zijn. A. D. van Ommeren, Hertog Govertkade 9, Delft. Telef. 263.

WIE RUILT mijn compl. kl.b. uitr. best. uit: Leica 3 F (no 529162) met Elmar 1 : 3,5 (no 741331), geelfilter en tas; reflextelelens voor Leica Kilfitt Kilar 1 : 3,5 - 15 cm (no 2060686); aut. vergr.app. „Opematus" 24 x 36 - 4 x 4, electr. glanstrommel en verdere doka-uitr.; voor: prima 16 mm filmcamera met meerdere lenzen (b.v. Paillard H 16). Event. ook te koop. Brieven onder no 566656 F., aan het bur. van dit blad.

RUILEN: Pr. electr. koffergram. m. B.S.R. 3 snelh. m. en Ron. lichtgew. p. u. Luidspreker Isophon in deksel. Te koop of r. voor kleinb.- of 8 mm camera, proj. of bandrec. o. d. — Walenburgerweg 40, Rotterdam. Telef. 48054.

Advertenties en brieven op advertenties rechtstreeks zenden aan het bureau van „Foto" IJsselkade te Doetinchem. Betalingen van „Momentjes" s.v.p. op Postrek. No. 502260 van „Foto" te Doetinchem.

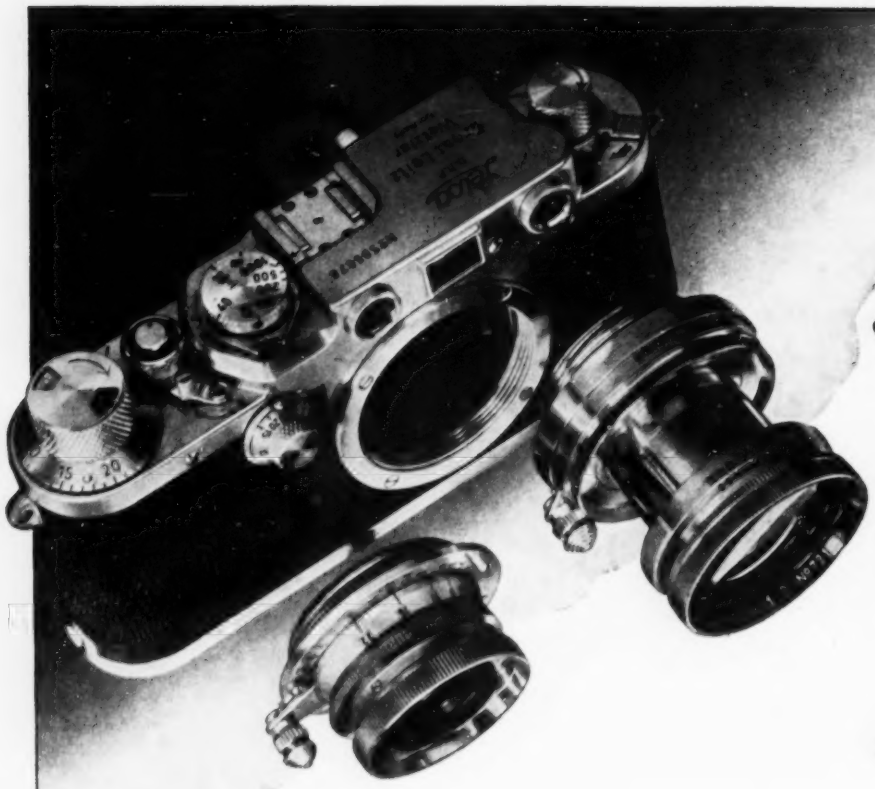

Leitz-

precisie bepaalt de waarde van de

Leica

DE RAGSCHERPE, SCHITTEREND GEDETAILLEERDE

Leica -KLEURENFOTO'S

vervullen steeds iedereen met verbazing en bewondering

U zult zich zonder twijfel de prachtige kleurenprojecties herinneren bij de voordrachten van Walther Benser in Januari van dit jaar.

De brilliance en uitnemende detailweergave zijn een gevolg van de ongeëvenaarde kleurencorrectie der Leica-objectieven, alsmede van de uiterst nauwkeurige aanpassing dezer objectieven aan de Leica-camera.

Wie kleurenopnamen met de Leica maakt, verzekert zich van de allerbeste resultaten.

Vraagt Uw fotohandelaar een exemplaar van het interessante geïllustreerde boekje

HET Leica SYSTEEM

ERNST LEITZ gegr. 1849 **WETZLAR**

De ROBOT ★★ STAR

is **SNEL** door:

- Ingebouwd veerwerk = grote schotvaardigheid.
- Standaard optiek met korte f = grote scherptediepte.
- Vierkant formaat (24 x 24 mm) = geen afvragen: staand of dwars?
- „Kleurpunten systeem" = snelle afstand-, diafragma- en sluiter-instelling.

De ROBOT ★★ STAR

is **UNIVERSEEL** door:

- Gebruik van normale kleinbeeldpatronen.
- Terugwikkel-inrichting.

- Verwisselbare optiek.
- Sluiter, die voor alle normale en electronische flitslampen gesynchroniseerd is (geen spleetsluiter).
- Doorzicht-, opzicht- en hoekzoeker in één.

Gaarne zenden wij prospectus van de

ROBOT ★★ STAR

Importeur:

DE CAMERA

Hugo de Grootstraat 79 - DEN HAAG

BERTRAM

BELICHTINGSMETER

TOONAANGEVENDE VOORBEELDEN

van de grootste precisie en betrouwbaarheid

Zij geven de nieuwste stand der techniek op het gebied van foto-electrische meetapparatuur aan

ERNST & WILHELM BERTRAM · MÜNCHEN-PASING

een der belangrijkste en grootste fabrieken van foto-artikelen ter wereld

OVERZICHT VAN DE FERRANIA FABRIEKEN BIJ SAVONA

Bij het schilderachtige plaatsje Ferrania in de buurt van Savona, in het gebergte van de Italiaanse Rivièra, liggen de ultra modern ingerichte Ferrania fabrieken. Hier werken enkele duizenden speciaal opgeleide werklieden en ingenieurs continu aan de vervaardiging van rolfilms, kleinbeeldfilms, röntgenfilms, cinefilms, aerofilms, papieren, chemicaliën en tal van andere Ferrania producten. Bovendien beschikt Ferrania over een camera-fabriek en een fabriek van fotografische platen te Milaan. - De bouw van een nieuwe fabriek voor de nieuwe Ferraniacolor kleurenproducten is in volle gang. - Ferrania artikelen zijn de hoogwaardige producten van een der modernst geoutilleerde fabrieken ter wereld.

ferrania

U kunt geen beter materiaal kopen!

IMPORTEURS:

HIJMANS' FOTO- & KINOGROOTHANDEL N.V. - MUZENSTRAAT 37 - DEN HAAG

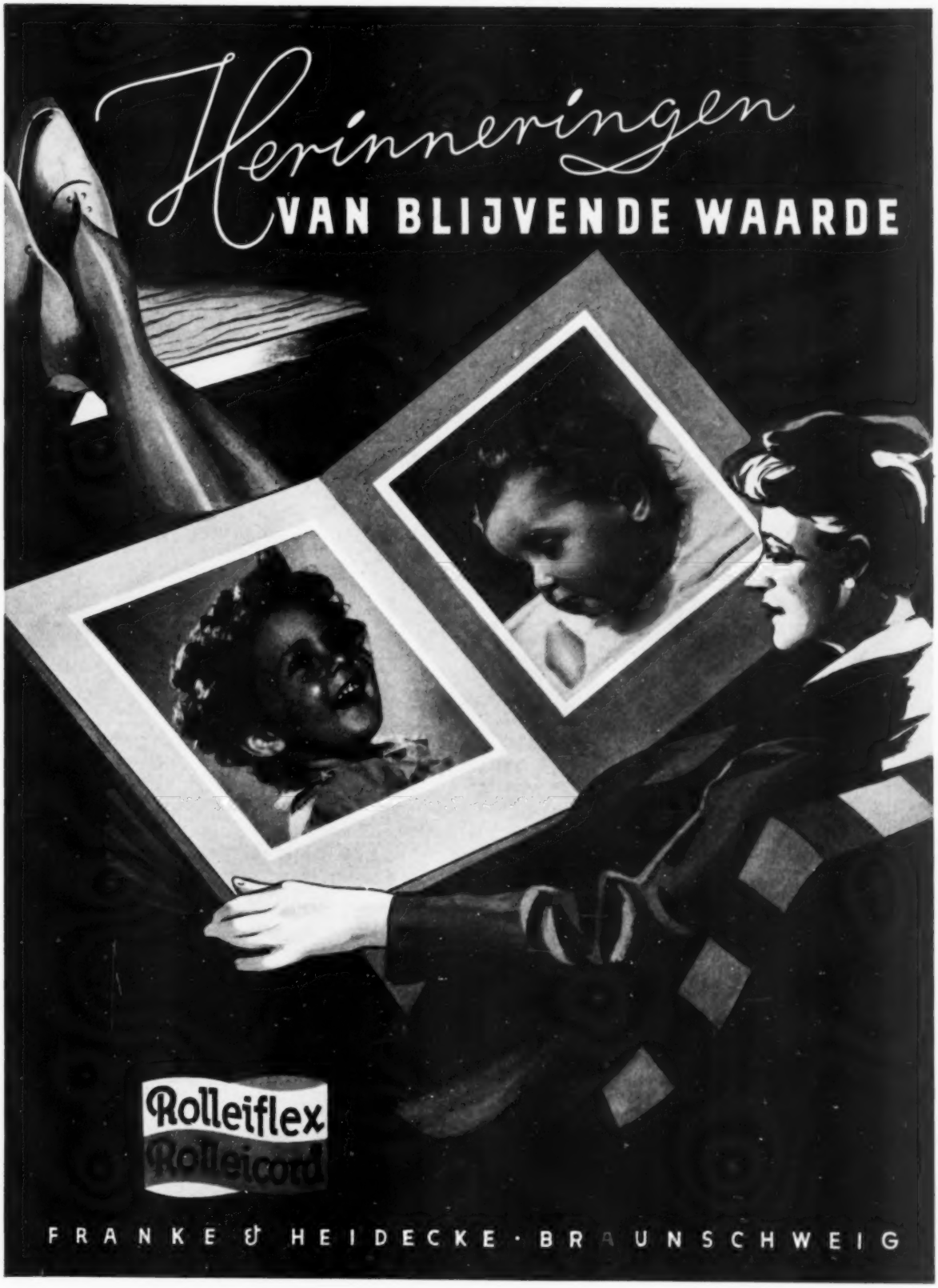
Herinneringen
VAN BLIJVENDE WAARDE
Rolleiflex
Rolleicord
FRANKE & HEIDECKE · BRAUNSCHWEIG

Door de Stichting „DE NEDERLANDSCHE FOTOVAKSCHOOL" worden het gehele jaar door practijkcursussen georganiseerd in

Kleurenfotografie!

Aanmelding is op elk tijdstip mogelijk. Zij, die voor deze cursus belangstelling hebben, gelieven zich voor prospectus en nadere inlichtingen te wenden tot de Stichting „De Nederlandsche Fotovakschool", Jan van Nassaustraat 100, Den Haag of de Stichting Detailhandel in Foto- en Projectie-artikelen „Defopa", Galileistraat 173, Den Haag.

Een cursist schreef ons : Het is mij een behoefte jegens U tot uitdrukking te brengen, hoezeer ik tevreden ben geweest met de wijze waarop de kleuren-foto-cursus opgezet en verlopen is. Ook over de practijkdagen heb ik niets dan lof !

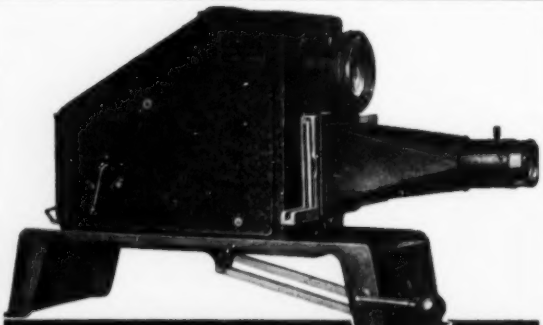

LIESEGANG
EPIDIASCOPEN

PROJECTIE- EN
VERGROTINGSTOESTELLEN

Sedert tientallen jaren een begrip voor

KWALITEIT

Ed. Liesegang · Düsseldorf

Levering uitsluitend via de erkende handelaren

ADOX
SPORT

6 x 9 - 4 x 6½

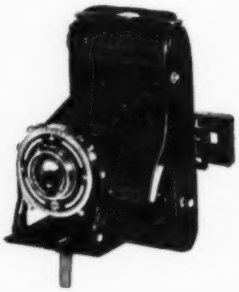

MET : RADIONAR 1 : 4.5 COATED
VARIO SLUITER
ROMPONTSPANNER
OPTISCHE ZOEKER

NU
FL 89,-

Optimale prestatie
bij kleur en zwart-wit

brengt U de ULTRON, de 1 : 2-anastigmaat met hoge prestatie van Voigtländer.

Zulk een randscherpte bij volle opening – vroeger ondenkbaar bij zo hoge lichtsterkte – daarbij de verbazende contrastrijkdom en bij Color-opnamen de wonderbare helderheid en zuiverheid der kleuren:

dat zijn de kentekenen van de ULTRON – alsook van alle andere Voigtländer anastigmaten met hoge prestatie.

Voigtländer

anastigmaten met hoge prestatie

COLOR-SKOPAR 1 : 3,5 – COLOR-HELIAR 1 : 3,5 – ULTRON 1 : 2,0 – NOKTON 1 : 1,5

Vraagt Uw leverançier naar: Vito II, Vito III, Prominent, Vitessa, Perkeo II, Bessa I, Bessa II.

IMP.: J. P. VOS' CINEFOTO IMPORT N.V. · DEN HAAG

ZON OF REGEN

Steeds geeft de duizendvoudig beproefde ZEISS IKON belichtingsmeter, de IKOPHOT, zonder enige omrekening voor ieder diafragma en filmgevoeligheid de exacte belichtingstijd aan.

De IKOPHOT is :

- zeer compact gebouwd en eenvoudig te bedienen
- met één meetbereik de juiste belichtingstijd
- onontbeerlijk bij kleuren-opnamen

Uw fotohandelaar heeft zeer zeker de IKOPHOT in voorraad
Anders prospectus bij :

SIEWERS & NIESEL

HOOFDVERTEGENWOORDIGING
DER ZEISS FABRIEKEN
Herengracht 422
Amsterdam

Door inruil verkregen
CAMERA'S

Praktiflex 24 x 36 mm met Heilomar F 2.8 ƒ 145.—. Futura 24 x 36 mm met Frilon F 1,5 in paraattas ƒ 325.—. Praktica 24 x 36 mm met Xenar F 3,5 coated ƒ 325.— Kodak Retina II A 24 x 36 mm met Xenon F 2.0 coated Compur Rapid m. synchro-contact ƒ 375.—. Kodak Retina 24 x 36 mm met Xenar F 3,5 coated, synchro-compur ƒ 225.—. Beltica 24 x 36 mm met Trioplan F 2,9 coated, synchro-contact, sluiter 1—1/200 sec ƒ 125.—. Voigtländer 24 x 36 mm met Skopar 3,5 coated Prontor S, synchro-contact ƒ 165. Praktiflex 24 x 36 mm met Berthiot F 1,5 ƒ 195. Zeiss Ikonta 6 x 6 cm met Novar F 3,5 coated Prontor S, synchro-contact, beveiligd tegen dubbel-opnamen ƒ 160.—. Rixa 6 x 6 cm met metalen tube F 7,7 en synchro-contact ƒ 39.—. Rixa 6 x 6 cm met F 4,5 coated Prontor II, 9 snelheden ƒ 69,50. Rixa 6 x 6 cm met Ennar F 3,5 Prontor S met syncho-contact ƒ 99.—. Leica cassette ƒ 6,50. Voigtländer 6 x 6 cm met Skopar F 3,5 coated Compur Rapid met synchro-contact ƒ 195.—. Aiglon 6 x 6 cm met Angénieux F 4,5 coated ƒ 69,50. Pucky 6 x 6 cm met F 7,7 in paraattas ƒ 45.—. Tahbes Populair 6 x 6 cm voor tijd en moment, als nieuw ƒ 19,50. Zeiss Ikonta 6 x 6 cm met Novar F 4,5 coated Prontor S, synchro-contact, beveiligd tegen dubbel-opnamen ƒ 135.—. Voigtländer Perkeo 6 x 6 cm met Vaskar F 4,5 Prontor S ƒ 135.—. Reflekta 6 x 6 cm met Meritar F 3,5 in Junior sluiter ƒ 95.—. Reflekta 6 x 6 cm met Meritar F 3,5 in Prontor S met ingebouwde zelfontspanner ƒ 150,—. Weltax 6 x 6/4,5 x 6 cm met Trioplan F 3,5 coated, synchro-contact ƒ 95.—. Zeiss Ikon 6 x 6 cm met F 6,3 coated, sluiter van 1/25—1/200 seconde ƒ 75.—. Agfa Isolette 6 x 6 cm met F 4,5 Vario in paraattas ƒ 85.—. Philips Flitscamera 6 x 6 cm, in tas ƒ 39,50. Franka 6 x 6 cm met Radionar F 2,9 coated, Compur Rapid synchro-contact ƒ 135.—. Baldix 6 x 6 cm met Westar F 2,9 coated Prontor S, synchro-contact ƒ 110.—. Pucky 6 x 6 cm met F 7,7 en grote heldere zoeker ƒ 35.—. Kinax 6 x 9 cm met Berthiot F 4,5 coated, 10 snelheden, synchro-contact, Newton-zoeker ƒ 95.—. Leica sportzoeker ƒ 19,50. Leica filmspoeler ƒ 9,50. Voigtländer 6 x 9 cm m. Vaskar F 4,5 Prontor S, synchro-contact ƒ 149,—. Kinax Cadet 6 x 9 cm met F 6,3 synchro-contact ƒ 49,50. Kinax 6 x 9 cm met Berthiot F 4,5 synchro-contact, sluiter van 1—1/250 sec, ingebouwde zelfontspanner, rompontspanner, parallax-ophelling ƒ 99,50. Zeiss Ikon 6 x 9 cm met Novar F 4,5 coated Prontor S, synchro-contact ƒ 125.—. Kinax 6 x 9 cm met F 4,5 coated, sluiter 1/10 tot 1/150 sec, synchro-contact ƒ 69,50. Belfoca 6 x 9/ x 6 cm met F 4,5 coated, 4 snelheden, synchro-contact ƒ 69,50. Voigtländer 6 x 9/4½ x 6 cm met F 4,5 sluiter van 1—1/150 sec ƒ 69,50. Rollfilmcamera 6½ x 11 cm met F 11 ƒ 24,50. Rolleidoscope stereo-camera 6 x 13 cm met 2 Zeiss Tessar lenzen F 4,5—7,5 cm met wissel-cassette compleet in tas met Ducar filter (oranje) in tas ƒ 150.—. Kodak Stereo 9 x 18 cm met F 7,7— voor rolfilms 8 x 14 cm — in tas ƒ 29,50. Goerz 10 x 15 cm met Dubbel-Anastigmaat Dagor 6,8—168 mm in Compur, met dubbele balg, 3 chassis, in prima staat ƒ 49,50. Leica groothoeklens F 3,5—35 mm coated ƒ 225.—. Focotar F 4,5—5 cm coated ƒ 95.—. Leica Universeel-zoeker ƒ 75.—.

De occasions zijn ook verkrijgbaar bij onze dealers. Een dealerlijst wordt U op aanvrage gaarne toegezonden.

FOKA N.V.

Admiraliteitsstr. 8 abc - 2e Middellandstr. 23 - Rotterdam-O.
Tel. 22242 - 24422 - 34644

Multiblitz wint 't

model **FILIUS**
f 290,–

Heynderickx

Alleenvertegenwoordiging voor Nederland: Firma Dr K. Heynderickx, Hugo de Grootstraat 17a, Den Haag.

Veilinggebouw „DE VIJZEL"

Keizersgracht 616 - Amsterdam - Tel. 37167

FOTO, KINO, FILMS EN INSTRUMENTEN
kunnen dagelijks bijgevoegd worden

Magazijngoederen, Winkelinventaris e.a. kunnen ook ter plaatse door ons geveild worden. — Vraagt condities.

Makelaar N. C. A. J. Groenendijk. Veilinghouder.

LERO

Sinds 1898

„LERO 222"

VLOEIBAAR ADHAESIEF

v. h. krimp- en rekvrij opplakken v. foto's

Zie het artikel v. d. heer Helfferich in FOTO d.d. Juli 1950 en van wijlen de Heer C. J. van Ledden Hulsebosch in FOCUS van 20 Aug. 1949

Thans ook in tubes leverbaar

Via de fotohandel leverbaar

Alleenvertegenw. voor Nederland: „TOM PAPIER", Nieuwe Hilversumseweg 4, Bussum

CHEMISCHE FABRIEK „LERO" DUIVENDRECHT
TEL. OUDERKERK A/D AMSTEL 365 (K 2973)

AKARETTE
met uitwisselbare lenzen
VERKRIJGBAAR BIJ DE FOTOHANDEL

FOTO

WAARIN OPGENOMEN „KLEINBEELDFOTO"

8e Jaargang no. 6 — Juni 1955

UNIVERSEEL TIJDSCHRIFT VOOR FOTOGRAFIE

Officieel Orgaan van de Bond van Nederlandse Amateur Fotografen Verenigingen.
Officieel Orgaan van de Nederlandse Fotografen Kunstkring.
Redactie: D. Helfferich.

•

Redactie-adres: IJsselkade 32, Doetinchem. Tel. K 8340-3941.
Redactieraad: Dr H. J. van Opstall, Dr J. J. M. van Santen, G. A. W. Wagenaar, N. C. A. J. Zomer N.F.K.

•

Uitgave: Uitgevers-Maatschappij „C. Misset" N.V., Doetinchem; postgiro abonnementen 502259, postgiro advertenties 502260; postgiro afdeling Boekhandel 502258. Postrekening voor België, Antwerpen no 308163. Telefoon Doetinchem K 8340-3941.

•

Verschijning: Maandelijks op de Vrijdag omstreeks het midden van de maand, behoudens bij bijzondere evenementen.
Abonnementsprijs: *f* 9.90 per jaar bij vooruitbetaling voor leden van de bij de Bond van Nederlandse Amateur Fotografen Verenigingen aangesloten verenigingen en clubs — voor niet leden *f* 11.— per jaar bij vooruitbetaling; voor het buitenland (behalve België) *f* 12.50. Abonnementsprijs voor België **frs 225 per jaar** bij vooruitbetaling. **Losse nummers** *f* 1.—, in **België frs 20**.

•

UIT DE INHOUD

	blz.
Kleurcompositie	141
Over kleurenfotografie 142, 155, 157, 158, 163,	164
Op de Snijtafel	144
Portretfotografie I	149
Ilford Multigrade	165
Beoordelingen	166
Film	172
Bondsnieuws	169

Foto op de omslag van W. Koordes, Coevorden (1e prijs Juniores FOTO-wedstrijd).

VAN DE REDACTIE

Het is in dit nummer, dat gelezen wordt omstreeks de langste dag van het jaar, die tevens de zomer inluidt, dat wij wat extra aandacht aan de kleurenfotografie wijden, en het is op deze plaats dat wij iets willen opmerken over kleurcompositie, dat grote struikelblok, waarover zovele kleurenfoto's omlaag duikelen tot prentbriefkaarten.

In de zwart-wit fotografie hebben wij geleerd, het essentiële in een onderwerp te isoleren, en zo er meer omgeving (dan voor het hoofdmotief nodig is) wordt toegelaten, dan doen wij zulks, omdat die omgeving nodig is om het verhaal in het hoofdmotief rond te maken; het maakt dan deel uit van het verhaal.

Bij een landschap of een straatje plegen wij te wachten tot een figuurtje zich op een bepaald punt bevindt, en scheppen daarmee een plaatselijk accent. Bij dit laatste voorbeeld moeten wij denken aan een klein schilderijtje dat wij eens zagen: een monotoon grijs sneeuwlandschap met als „stoffering" op zulk een punt een klein figuurtje, aangetoetst in die mooi-sombere rode kraplak. In deze compositie van grijzen en bruinen was dit éne kleurtje inderdaad het accent. En door zijn getemperdheid bleef het toch ondergeschikt. Dat is de daad van een schilder, die zijn kleuren (letterlijk!) beheerst. Er de baas over is.

Indien wij een onderwerp ontmoeten, dient het een hoofdmotief te bevatten, en mag dit sterk in zijn kleur staan. Doch evenzeer als bij zwart-wit moet het uit zijn omgeving worden geïsoleerd, nu niet alleen naar vorm, doch vooral naar kleur. Indien wij de omgeving er in betrekken, moet dat zijn omdat deze de kleur ondersteunt. Weet U, dat een kleur (voor onze waarneming) verandert als er een andere kleur naast staat? En ook als er eenzelfde kleur naast staat?

Vermijd grote kleurcontrasten. Een kleur wordt door zijn contrastkleur „opgehaald". Zijn zij beide even groot, dan gaan zij elkaar staan uitvlocken. Dus alleen contrast als de één een groot vlak vormt, en de andere klein is. En de kleine moet worden „opgehaald", mag fonkelen.

Wij kunnen U een goede raad geven. Bekijk de belangrijke Amerikaanse modetijdschriften eens. Daarin staat meesterlijk kleurenwerk op modegebied: één kleur, mogelijk tegen een in kleur gevarieerd vlak, doch dat laatste dan zo gematigd, dat het geen kleur meer vormt, en alleen die ene, rijpe, gloeiende kleur dráágt: het hoofdmotief, waarom het begonnen is.

Wij zouden dit alles ook kunnen samenvatten in dit ene: beheersing. Waaronder ook valt: zelf-beheersing. Zoek het eens in weinig kleur. Het éne kleurtje. In een accentje. Niet in contrasten.

Twee Colordeskundigen: Dr ULM WALTHER BENSER

Kort na elkaar spraken twee mensen over de kleurenfotografie: Dr Karl Ulm en Walther Benser. Twee kleuren-deskundigen die ons het gebied van de color-fotografie binnenbrachten, via twee toegangspoorten die een eind van elkaar liggen.

Walther Benser: allerminst een onbekende in Nederland. Hij heeft in het winterseizoen een grote serie lezingen gegeven in Nederland en sloot de reeks af met Delft, waar een 800 personen naar hem kwamen luisteren. Dat is overigens geen uitzondering geweest: overál waren de zalen vol.

Benser sprak op „Leica-avonden", en uiteraard konden we daar propaganda voor de Leica verwachten. Maar hij begon met te zeggen dat er véél goede camera's in de handel zijn en dat de Leica er één van is. Maar die Leica is *méér*: geen camera; een systeem. Wat dadelijk gedemonstreerd werd met zo'n bekende serie plaatjes, vanuit één standpunt, maar gemaakt met verschillende objectieven. Dat wil zeggen: bekend aan allen die iets méér weten aangaande de fotografie. Hoort men daarbij, dan vergeet men wel eens dat er grote groepen van belangstellenden zijn die dat niét weten en die men hogelijk verbaasd kan laten staan.

Benser ging toen verder, door een serie kleurenfoto's te tonen die met het groothoek-objectief gemaakt waren. Inderdaad zeer bijzondere dingen, en zonder tegenspraak noteerden we dan ook zijn mening dat de amateur náást het „normale" objectief in elk geval een „groothoek" hebben moet. In een privé-gesprekje zijn we op dat idee nog even dóórgegaan. Het is immers zo dat het „normale" objectief van 5 cm relatief langer is dan wij gewend zijn bij 9 x 12 of 6 x 9 camera's. Uiteraard is daar een reden voor: bij het kleine formaat zijn er minder mogelijkheden om te komen tot deelvergrotingen. Om dezelfde reden zijn ook (smal)filmcamera's „normaal" met relatief-lange brandpuntsafstanden uitgerust.

Maar nu kwam Benser met zeer karakteristieke voorbeelden de waarde van het objectief met grote beeldhoek aantonen, en dit dan speciaal voor de kleurenfilm. Dat plaatje bv. van de Matterhorn, weerspiegeld in een bergmeertje. Zonder groothoek was het gans onmogelijk om én de berg, én de spiegeling én de voorgrond in het beeld te verenigen; en geen van drieën konden in dit geval gemist worden.

Voor 't geval men zou vragen: „Waarom dan niet uitsluitend met de groothoek?", toonde Benser een paar pracht-exemplaren van „overdreven perspectief". En hij vertelde de oude waarheid (die soms zelfs vakmensen blijkbaar nog niet weten!) dat de werking van het perspectief op de foto niét in eerste instantie afhangt van de brandpuntsafstand, maar van de vraag *hoe dicht wij ons onderwerp naderen.*

En zo verliep heel deze reis: geen geo-, maar een fotografische reis door (voor velen) gans onbekende mogelijkheden. De illustratieve kracht van het geprojecteerde kleurenbeeld is velen nu pas gebleken. Wonderlijke plaatjes zijn er vertoond: een gefotografeerd fata-morgana in de Sahara; één enkele stoel in een omgeving met practisch-geen kleuren, maar die beter dan iets anders het begrip „Parijs" uitduidde. Ook technische wenken werden bij tientallen gegeven: dat een knappe dochter het goedkoopste en handelbaarste model kan zijn; dat de zon niet „überhaupt" nodig is, maar dat men zonder zon de belichtingstijd des te nauwkeuriger meten moet: zo ongeveer 3 tot 4 maal zo lang als mét zon; dat onder hoge bomen de belichtingstijd véél langer dient te zijn (in het woud bijvoorbeeld 1/5 sec met F : 3,5!); dat men bij motregen vaak prachtig uitkomt met 1/50e bij F : 2,8; dat men met de zon kan „spelen" als bij het zwart-en-wit en het volstrekt niet nodig is om die de rug toe te keren; dat men bij druilerig weer het zonlicht prachtig kan nabootsen via de Photoflux; dat men soms zelfs bij vol zonlicht, nl. bij regelrecht tegenlicht prachtig gebruik van een flitslamp maken kan (wat door iemand-anders echter met de uitdrukking van „fotografische perversiteit" werd gekenschetst.....); dat men bij maanlicht 10 minuten moet belichten bij F : 4,5; dat men in het hooggebergte uitkomt met F : 11 en 1/100e sec!; dat een polarisatiefilter heel typische effecten kan geven, doordat deze de blauwe lucht geheel anders maakt van toon en tint; dat dit filter echter een 2½-voudige verlenging van de belichtingstijd vraagt, omdat er anders (minder-mooie) maanlicht-effecten komen; dat Holland in wintertijd een prachtland voor de kleurenfilm is; en nog oneindig veel meer. De kleurenfotografie voor de amateur vraagt echter, volgens Benser, tevens een projectie-toestel, want pas op het scherm komt de schoonheid tot wasdom. Als opvolger van de verouderde toverlantaarn kent nu de moderne mens de „Laterna Magica Moderna".....

De color-plaatjes werden overigens geprojecteerd met de prachtige zaal-projector van Leitz, voorzien van de 750 watt-lamp, waardoor een lichtend beeld werd verkregen van ca 5 meter breed. Toen gaf Benser echter een aardig nummertje „show" weg: op het toneel staande projecteerde hij op hetzelfde scherm met de kleine Prado-150. Natuurlijk kreeg hij maar een klein beeld, dat in deze zaal de grootte van een postzegel leek te hebben. Men lachte even....., maar zat wat later met ietwat open mond, want de spreker wandelde met zijn Prado'tje de zaal in en ..... projecteerde dáár uiteindelijk ook mee op een beeldgrootte van 5 meter..... Op het ongepreparéerde scherm.

Benser zei ons, dat hij zich allerminst een foto-technicus voelt en evenmin een vakfotograaf. Hij is foto-amateur; en hij bléef dat, ook al beschikt die amateur dan momenteel over een camera met de hele set van bij-dingen en objectieven. Foto-amateur: zoals de amateur moet zijn. Eén bonk enthousiasme voor de fotografie. Zodat er niet maar even „geknipt" wordt, maar zodat er wordt gejáágd naar goede foto's. Er ligt, bij een bepaald plaatje, een schuit op de voorgrond, die op de boeg dat éne vierkante plekje rood had dat het plaatje góéd maakte. Maar die schuit lág daar niet: die heeft de fotograaf („wie ein Wolgaschlepper...") een dertig meter ver gezeuld om 'm op precies-dié plek te krijgen.

Zo zijn ál zijn plaatjes, hoe simpel-van-opzet ze soms lijken, vaak „moeizaam" gecomponeerd.....

Benser eindigde zoals hij begon: het is helemaal niet nodig om een Leica te hebben. Neem maar een box; het gaat óók. U zult zien, hoe goed U daarmee fotograferen kunt — en hoe spoedig U tóch overgaat op de Leica.

Dr Karl Ulm: een man die het weet te bestaan om in één lezing zowel louter-technisch als diep-wijsgerig op de dingen, en in dit geval: op de kleuren-fotografie, in te gaan. Hij is een van de kenners van de Agfacolor-materialen en heeft er frappante dingen over te zeggen. Hoe kan men overigens een dergelijke lezing weergeven? Er is enkel de mogelijkheid open om er karakteristieke „momentopnamen" van te tonen.

— Wij staan in het vroegste kindertijdperk van de kleurenfotografie. Maar wij kunnen er niet meer van terug. En wij hebben de taak om de color-fotografie dezelfde inhoud te geven als de zwart-wit-fotografie reeds bezit.

— Over vijf jaren zal de fotografie er volkomen-anders uitzien dan momenteel. In de zwart-wit is namelijk geen nieuws van betekenis meer te verwachten. De sensaties komen van de color.

— Beoordeel de kleurenfotografie echter niet naar de resultaten die wij nu bereiken. Maar naar hetgeen wij zúllen maken.

— De wetenschap heeft ons nu de kleur „overhandigd". Maar bedenk dat de „Volkswagen" in het laboratorium geboren mag zijn: de autorijders hebben (door hun eisen) de wagen werkelijk gemaakt. Zo moeten wij de kleurenfilm maken, door aan het materiaal de „onmogelijkste" eisen te gaan stellen. Laten die lui in Leverkusen zich rustig „den Kopf zerbrechen", omdat wij een film wensen van 21/10 DIN en met nóg betere weergave: het is hun taak om er voor te zorgen.

— Vergeet evenwel niet: de technicus is al verder dan wij. Wat brengen wij er in het algemeen van terecht? Nergens slaat men vaker mis dan in de kleurenfotografie.

— De camera geeft niet de doorslag. „Die verdammte Frage nach der Instrument.....!" Die malle frasen: „Jouw Rolleiflex geeft natuurlijk betere foto's dan mijn box.....!" Wat geeft het: al zou men met de kolenkit fotograferen.

— Dürer heeft met een paar potloodstrepen iets van blijvende waarde geschapen.

— Het gevaar ligt in: hetgeen de mensen te zien gewóón zijn. In de concertzaal merkt men het: de meeste lieden hebben niet geleerd om te hóren: hoe zullen ze dan kunnen zién.....?

— De natuur laat zich (gelukkig) niet imiteren. Wat ontstaat is een nieuw beeld. „Ich geh' hoch" als deze of gene spreekt van „natuurlijke" kleuren.....! Niet de natuurgetrouwheid, maar de *schoonheid* van het beeld is beslissend.

— Zien is allerminst een kwestie van het oog alleen. De commandopost in onze hersens werkt méé.

— U kent het woord van Goethe: „Kleuren zijn daden van licht dat breekt".

— Simpel-eenvoudig is de kwestie eigenlijk: de kleur van het licht bepaalt de kleur van het beeld. Een wit papier, beschenen door blauw licht, kan niet wit zijn. Per kwartier wisselen de kleuren van het zonlicht, en ook de „eigen" kleuren van de dingen-rondom wisselen dus.

— Verbaas U niet over de kleurwisseling van de Kameleon: élk ding doet hetzelfde, elke dag!

— De amateur komt om half-zes van kantoor, gaat fotograferen en is diep-beledigd dat de fotohandel hem zo'n slechte kleurenfilm heeft geleverd.....! Maar avond-opnamen kunnen door geen énkel filter geneutraliseerd worden. Als wij licht hebben van ca 4000° Kelvin, dan hébben we niet anders. Mal-eenvoudig is dat eigenlijk.

— De kleurenfilm is op een haast beledigende wijze onomkoopbaar.

— Maar juist daardoor staat ons het „spel met de kleuren" ten dienste.

— De marktvrouw weet bij intuïtie hoe het moet: we kunnen van haar veel leren over kleuren-compositie.

— De techniek moet ons eigenlijk slechts in zoverre interesseren, dat wij er de nodige achting voor hebben. Oosterlingen „nemen" de techniek beter dan wij. Een Chinees poetst zijn wagen niet. Ik wil niet zeggen dat ook wij dat moeten na-laten, maar wel dat wij te vaak blijven steken in de techniek.

— Maar anderzijds moet men niet willen pianospelen zonder noten. Men moet mééster zijn over de techniek: een zware eis in deze tijd.

— Wat voor velen de grote moeilijkheid blijft is het denken in negatieve kleuren. Hoe het gewone negatief opgebouwd wordt, begrijpt men al spoedig: zwart wordt wit en licht wordt donker. Maar nu stoten we in de kleuren, en het wordt moeilijker om daar hetzelfde principe als normaal te gaan beschouwen: koel geel wordt koud blauw; warm geel wordt warm blauw.

— Inzake de vraag: „omkeer of negatief?": toevallig is er eerst de omkeerfilm gekomen. Eenvoudigweg omdat de smalfilm er om vroeg. En in de fotografie, omdat we het papierbeeld nog niet hadden. Natuurlijk zullen we de kant van negatief-positief op moeten: we hebben dan meer mogelijkheden en dit ligt volkomen in de lijn van de „normale" fotografische principes.

— De technische vooruitgang is enorm: de eerste kinofilm werd op omkeerfilm gedraaid en elke scène nam men 20 maal.....: bij een lichtsterkte van 30.000 Lux. Ik vraag me af: wat voor soort van schmink hebben die kerels toen gebruikt.....?

— Inzake de houdbaarheid weten we uiteraard nog niet veel. Maar maak U geen te grote illusies: want *niets* is eeuwig. Bij veel projecteren (1000 maal) loopt een dia-beeldje iets terug; dat is na te gaan. Maar plaatjes uit 1939, opgesloten in kastjes, bleven uitstekend. Een mens kan het substanticel-onvergankelijke niet scheppen: en ook de natuur is niet kleurecht: zelfs een steen die uit de grond komt verkleurt immers. En kijk eens achter de revers van Uw pak dat U één zomer gedragen hebt: en dié stof kocht U voor „Indanthren".....! Het is goed als we die lieden van Leverkusen nieuwe opdrachten geven: een nóg betere houdbaarheid wensen wij. Maar laten we ons onderwijl eenvoudig verbazen over het feit dat de kleurenfilm „überhaupt" gekomen is!

— De uitdrukkingen uit de textiel (als beige, Havanna-kleur, wijnrood) kunnen we niet overnemen; we hebben helaas exacte en minder fantasievolle namen en cijfers nodig. Maar heel moeilijk is de juiste aanduiding.

— De speelruimte in het materiaal is groot, maar niet zo groot als de amateur gewend is. Een zacht negatief geeft op normaal papier het beste beeld. Heel bewust gaan wij thans (in kleur én in zwart-wit) van een wat vlak negatief uit op wat stijler papier. De brillance komt in het positief tot stand.

— Onze amateurs maken 's winters meestal de beste kleurenfoto's; in de zomer komt de kitsch!

— We hebben één tank in deze periode experimenteren. Wat wel eens tot vreemde resultaten kan leiden. Ik zag in Noorwegen iemand die naaktfoto's had gemaakt en daarbij gekleurde spotlights had gebruikt. Het leek hier en daar op „Alpenglüh'n"; maar wat dan nóg? Het was een interessante poging.

— In dit delicate Hollandse landschap is het maken van goede kleurenfoto's moeilijker dan in het hooggebergte, waar men goede plaatjes vaak cadeau krijgt. Maar Uw land is in alle tijden, ook in de grauwe wintertijd én in de volle zomer vol van de prachtigste pasteltinten. Waar vindt men dat elders, tussen de beide polen?

— En andermaal: over een jaar of vijf zal de situatie inzake de color lichtelijk veranderd zijn.....!

Wij staan in het vroegste kindertijdperk van de kleurenfotografie.....: maar een kind wordt gauwer groot dan men veelal denkt. Men zal ons later benijden omdat wij midden in deze eerste periode hebben gestaan.

KL.

•

EEN GARANTIEDATUM BIEDT GARANTIE!

Er is iets merkwaardigs gaande, hebben wij bemerkt. Het komt voor dat men films, waarvan de garantiedatum dicht in het verschiet komt, bv. nog een drie maanden geldig, niet kopen wil. Men wil een film (die misschien morgen al „vol" is, of anders zeker over een maand) die nog twee jaren mee zou kunnen. Men heeft ontdekt, dat de fabrikant zijn films 1½ à 2 jaren garandeert en als daar 15 maanden van om zijn, acht men die film een verlegen en verlept stofnest. Mogen wij daartegen even ernstig stelling nemen? De fabrikant garandeert de op het doosje opgegeven kwaliteit tot op de door hem gestelde datum. Een film die nog steeds fabrieksgarantie draagt is dus nog volledig goed, in de verpakking die de fabrikant daarvoor met zorg koos, ook al zou hij slecht gelagerd zijn geweest. Films die „over-datum" zijn, hebben die garantie niet meer, van de fabrikant, doch — naar herhaaldelijk bleek — zijn nog steeds van prima kwaliteit. Alleen de fabrikant garandeert die niet meer. Hij is voorzichtig (en volstrekt bona fide) en stelt zijn garantiedatum: kort.

Laten wij nu niet zo dom gaan doen, dergelijke nog maar kort gegarandeerde films te weigeren als daartoe geen grondige reden is, doch slechts een verkeerd idee, want anders blijven die films „zitten". Het eind van dit lied wordt dan, dat op een kwade dag de een of andere fabriek (die nog niet al te veel reputatie te verliezen heeft) een langere garantieduur op de doos gaat stempelen (als U klachten hebt is het toch ergens een fout van U, zo denkt men dan) en daardoor lekker gaat verkopen. Dan moeten de anderen op de een of andere wijze méé, en het eind is een inflatie in afloopdata.

Laten wij nu nuchter blijven: thans is bij wereldmerken de garantiedatum een veilige zaak. Laat het zo blijven. Als wij nu een film kopen „die nog drie maanden mee kan" weten wij zeker, dat hij minstens nog drie maanden in de prima conditie verkeert waarin de fabrikant hem wenst te zijn. En op drie maanden plus 1 dag is hij heus niet ineens bedorven. Noch is hij reeds aan het bederven en na 5 maanden totaal in de purée.

Op de Snijtafel

Foto's voor deze rubriek kunnen te allen tijde worden gezonden naar redactie FOTO, Uitgevers-Mij „C. Misset" N.V. te Doetinchem, met vermelding links boven op de enveloppe: Snijtafel. De heer Hens verzamelt deze foto's, en kiest daaruit om zijn onderwerp te illustreren. Men houde er rekening mee, dat zij aldus lang in portefeuille kunnen blijven. Zend niet groter in dan 13 x 18 of 18 x 24 maximaal, liefst ongemonteerd. De beste foto uit de oogst van elke maand wordt door de heer Hens gewaardeerd als Foto van de Maand, en door ons met een premie (deeltje ter keuze uit de Foto-serie) beloond. Zend goed werk in, het behoeft niet volmaakt te wezen, maar het moet wel iets willen uitdrukken.

Wederom is de vacantieperiode in zicht en het is haast beangstigend hoe gauw zo'n jaar voorbij gaat. Ook al behoeven tegenwoordig, dank zij de vooruitgang der fotografische mogelijkheden, de camera's niet meer uit hun winterslaap te worden opgediept, zoals dit bij de zomergarderobe ieder jaar opnieuw het geval is, toch zal de enthousiaste amateur zijn camera nog wel eens aan een nauwkeurig onderzoek onderwerpen. Een stubbeling is, thuis zijnde, nog wel te verhelpen dank zij de service van de fotohandelaar; het is té riskant wanneer zich tijdens de vacantie een stoornis voordoet. Een amateur op reis zijnde zonder camera is fotografisch vleugellam. Ook een camera wordt door stof ingevreten zoals de bacteriën dit bij het menselijk lichaam kunnen doen. Voor het oog onzichtbaar verrichten zij hun dodende werking en zoals in het huishouden kan ook het toestel een jaarlijkse schoonmaakbeurt niet ontberen. De moderne camera is een precisie-instrument en dientengevolge evenals een apothekersbalans uiterst gevoelig. Maar als voor het op reis gaan een contrôle noodzakelijk is, van nog oneindig meer belang is de verzorging na terugkeer. Stof, regen en zand zijn op reis haast niet te vermijden en één zandkorrel is voldoende om het mechanisme uit zijn evenwicht te brengen. Grote gebeurtenissen werpen altijd hun schaduw vooruit. Tot die schaduwen behoort het koffers pakken. Ieder van het gezin komt aandragen met het hoog nodige dat toch nog mee moet — in de meeste gevallen meer dan de pakruimte kan bevatten — en het is maar gelukkig dat de kleinformaatcamera hoogtij viert, want het toestel wordt aan den lijve meegenomen en de overige accessoires nemen niet meer dan een dm^2 in beslag. Het enige instrument dat nog wel eens wordt vergeten, is het statief, in de meeste gevallen niet nodig, maar voor het uitzonderingsgeval een handicap als het ontbreekt, en éérlijk gezegd: een hulpmiddel dat veel te weinig wordt gebruikt om goede scherpte te krijgen (men zoekt het, geheel verkeerd, eerder in het objectief als het fout gaat). Stel U verder safe en laat U nooit verleiden om een voor U nog onbekende film mee te nemen, hoezeer deze ook door fotohandelaar of fotovriend hemelhoog geprezen wordt. Werk met materiaal waarmede U vertrouwd bent, waarvan U alle eigenaardigheden kent, want evenals iedere auto een speciale behandeling vraagt, zo is dit bij het filmmateriaal eveneens het geval. Experimenteren kunt U thuis doen, maar nooit op reis. Zo gaat het ook met de filters, die U van te voren geprobeerd moet hebben. Eigen onderzoek is de beste waarborg voor een goed resultaat. En..... verzuim toch vooral Uw fotografisch dagboek niet. Houdt U het er niet op na, neem dan tenminste een tijdelijk reisboekje mee. U kunt er niet buiten en U zult er plezier van hebben wanneer de reis na terugkeer fotografisch is vastgelegd. Men zegt wel eens: wat op reis te koop is, behoeft niet meegenomen te worden. Wat U dus aan fotografische onderwerpen kunt kopen, verspil daar Uw films niet aan. Ga op speurtocht en tracht bijzondere motieven te verschalken. Aan het onderwerp kent men de rasechte fotograaf, ook al zou de techniek niet 18-karaats zijn. Prent U dag en nacht in, beschouw het als het Alpha en Omega der fotografie, dat *licht* alles is. Niet de hoeveelheid licht, niet de kracht van het licht, maar de juiste plaats op of nabij het hoofdmotief. Uit kunstzinnig oogpunt gaat het dus om de *verlichting*, uit technisch oogpunt om de *belichting*. Als vacantieherinnering mogen de reisgenoten een plaatsje op de foto krijgen, uit artistiek oogpunt zijn ze vaak een gruwel. Om de stemming dus niet te bederven, maak dan desnoods van hetzelfde gegeven twee opnamen, één met en één zonder reisgenoten. U spaart op die wijze de kool en de geit en trekt de verhoogde uitgaven van het U toegestane fotografische budget af, want fotograferen kost evenals iedere liefhebberij geld, ook na de nu ingegane prijsverlaging. En wanneer U dan een opneming maakt, dan kan ik slechts herhalen dat één cm te veel beter is dan één mm te weinig. Het teveel kan men er desnoods afsnijden, maar het te weinig is door niemand te herstellen.

Bezint eer ge begint, verknoei niet onnodig Uw kostbaar materiaal en geef U terdege rekenschap of het onderwerp de moeite waard is en vergeet dus vooral niet Uw motiefzoeker te gebruiken, als U die tenminste niet hebt vergeten. Voor dag en dauw uit de veren, maar dwing Uw vrouw niet ook zo vroeg op te staan, laat haar rustig doorslapen, want voor haar is de vacantie misschien nog meer dan voor U nodig. De mooiste resultaten worden bij lage zonnestand bereikt. Al hebt U het weer niet in de hand, de tijd van de dag voor de opname kunt U zelf bepalen.

Zo nu en dan bereiken mij brieven waarin gevraagd wordt, waarom een indertijd ingezonden foto voor deze rubriek nog niet is opgenomen en waarin het vermoeden wordt uitgesproken, dat mijn dossier wel heel omvangrijk moet zijn en het misschien nog jaren kan duren eer de bedoelde foto aan de beurt komt. Laat mij daarom nog eens herhalen.

J. C. d. B. te E. — *De ontdekking*

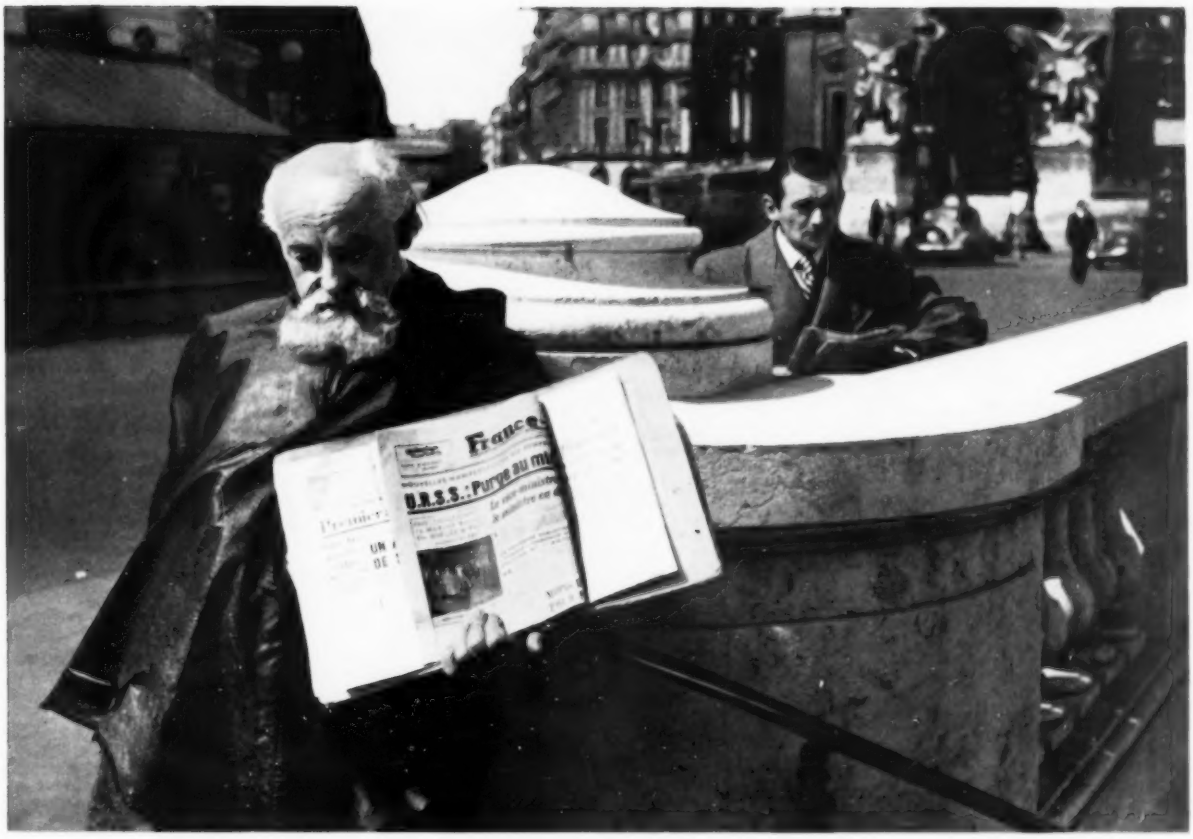

No 3 Foto van de Maand — Mr J. Tromp Meesters, Zutphen „Wereldnieuws"

dat deze instelling niet just is. Alleen die foto's worden gereproduceerd, waarvan de tekortkomingen van dien aard zijn dat het van algemeen belang is er op te wijzen en (of) die om dezelfde redenen buitengewone verdiensten hebben. Daarbij dient men in het oog te houden wat op een gegeven ogenblik in het kader der bespreking niet, op een ander, soms veel later tijdstip, dat van te voren noost te bepalen is, wel thuis hoort. Bedenk ook dat cliché's tegenwoordig zeer duur zijn en dat het budget voor dit onderdeel der uitgave beperkt is. Op het meest onverwachte tijdstip kan het gebeuren dat U plotseling Uw eigen, misschien reeds vergeten, foto gereproduceerd ziet. De vreugde (maar het kan ook zijn de teleurstelling over een afbrekende critiek) is er des te groter om.

Ik heb hier een interessant geval: *De krantenverkoper*. De foto werd mij toegezonden door een amateur, getrouw lezer van FOTO, en was vergezeld van een brief. Alhoewel het vermelden van technische gegevens steeds welkom en waardevol is, toch heeft een korte toelichting van de omstandigheden waaronder de foto werd gemaakt, vaak nog grotere waarde en al is het mij wegens tijdgebrek lang niet altijd mogelijk ieder begeleidend schrijven te beantwoorden, is het toch voor een zuivere beoordeling van groot belang. Deze foto werd genomen op de Place de l'Opéra te Parijs aan de ingang van een Metro en alhoewel men bij de eerste oogopslag een candid-foto zou vermoeden, d.w.z. een snap-shot in een onbewaakt ogenblik, is dit toch niet het geval. De fotograaf vroeg toestemming en kreeg het sympathieke antwoord: „Ah, monsieur cela ne me dérangera pas". Het was nu maar zaak het ogenblik af te wachten, dat de

Ons heeft het verbaasd, dat de maker een stuk gang uitvergroten. Deze foto in zijn geheel is zo heel veel meer veelzeggend. Juist dit doorbreken van de geijkte compositie met deze afgekeerde figuur aan het eind van de witte „slinger", en die tweede figuur met zijn gespannen gezicht, beiden met een krant, maar welk een afstandsverschil ... Besefte de maker niet wat hem hier in handen viel? — H.

No 2

No 1

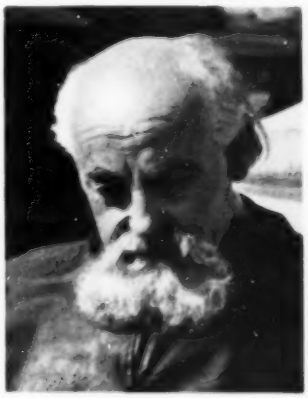

J. H. v. S. te L. — Bloemen in het landschap (Noord-Beveland)

als Deze vanuit de hemel neerziet op de mensheid met al haar hartstochten, haar gejacht naar rijkdom, eer, vreugde en leed. De laatste titel, wanneer men het gegeven beschouwt uit bovenaards, de laatste uit aards standpunt. Beide zijn gerechtvaardigd (zie foto 2).

En nog ben ik over deze foto niet uitgepraat. De fotograaf was zo vriendelijk mij het negatief toe te zenden (zie foto 3). Dat hij uit het negatief een detail heeft gekozen is begrijpelijk en zonder de storende lichte partij rechts van de kop in alle opzichten gerechtvaardigd. In dit geval zou ik echter de voorkeur aan de gehele opname geven, ook al staat als norm uit compositioneel oogpunt de hoofdfiguur, tegen alle regels in, precies verkeerd. Door toevoeging van wat door sommigen als een teveel aan omgeving zal worden beschouwd, wordt het op de voorgrond treden van de witte partij verminderd, terwijl bovendien de interessante omgeving slechts als winst kan worden beschouwd. Dit is een uitzonderingsgeval en een voorbeeld dat niet altijd een detail te verkiezen is boven het geheel. Ik vind de toekenning van „foto van de maand" volkomen verdiend.

menschenstroom geen tijd in het eten goode en tegelijkertijd poseren te voorkomen. Of veel van het geduld van de fotograaf gevergd is, weet ik natuurlijk niet, maar dat de opname volkomen gelukt is, zal niemand betwijfelen. Een snapshot had niet beter kunnen slagen. Van enig poseren is geen sprake. De foto werd mij toegezonden in de vorm van no 1. Ik werd er door getroffen nog zonder het begeleidend schrijven te hebben gelezen. Subliem van verlichting, materiaalweergave en technick. Wat mij uit compositie-oogpunt hinderde, al de harmonische verdeling van de lichte en donkere partijen, behoef ik eigenlijk niet eens aan te geven. Ieder van U weet wat ik bedoel of komt het bij aandachtige beschouwing wel te weten, als het hem bij de eerste oogopslag nog niet is opgevallen. Het is natuurlijk de lichte koepelvormige partij rechts van de kop, een detail van de bekroning van een balustrade. Zo mooi als het zonnescherm met huizenpartij links is, zo storend is de rechterkant. Men heeft dit bij een dergelijke opname te aanvaarden. Maar er is méér! Het bovenstaande betrof alleen wat er op staat. Al waren er veel meer technische en compositionele tekortkomingen, ze zouden volkomen gecompenseerd worden door de expressie van de kop. Laat deze kop eens op U inwerken en welke titel zoudt U kiezen? Och „krantenverkoper", dat ziet zelfs een blind paard. Het zegt niets. Zoals ik zelf door de expressie getroffen werd, zo is dit ook bij de fotograaf het geval geweest. Ik sta in dubio aan welke van de twee titels ik de voorkeur zal geven: „Wie het wereldgebeuren niet meer beroert" of „Zo moet Gods gebaat zijn, als Hij het wereldgebeuren gadeslaat." Onwillekeurig denk ik aan het gewelf van de Sixtijnse Kapel, waar Michel Angelo enkele malen de Schepper heeft uitgebeeld. Dezelfde suggestie was bij de maker der foto ook opgekomen.

Michel Angelo had geen model nodig, maar als hij deze kop had gezien, dan zou hij in verrukking zijn geraakt, omdat hij dan in levenden lijve het beeld zou zijn tegengekomen dat hij van de Schepper in zijn fantasie had aanschouwd, zo

Als grote tegenstelling wat gelaatsexpressie betreft, laat ik U „*De ontdekking*" zien. Het kleintje is de wereld rondom haar vergeten. Alle aandacht is geconcentreerd op het liggende wiel van de autoped en het is voor haar een openbaring dat het bij de geringste aanraking in beweging kan worden gebracht. Het linkerhandje drukt spanning uit, het rechterhandje een lichte angst, maar de kleine gevoelt dat heus geen kracht uitgeoefend behoeft te worden om het wiel te laten draaien. Intense aandacht en de blik juist gericht. Aardig dat het rechterbeentje in tegenstelling tot het linker door het jurkje wordt bedekt. De plaatsing in het beeldvlak is onberispelijk, de achtergrond in geen enkel opzicht storend en op de verlichting is ook niets aan te merken. Het negatief moet alle toonwaarden bevatten en alleen een pittiger ontwikkelaar of iets hardere papiergradatie en dan hoogglanzend, zou

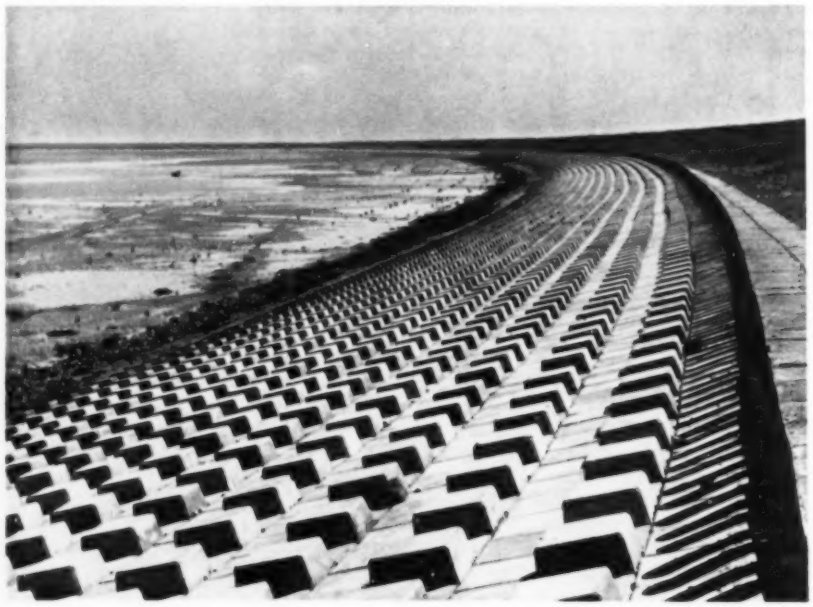

J. H. v. S. te L. — De dijk die het hield en deze bloemen beschermde

het gehele effect ten goede komen. Een foto die op hoogglans en formaat 30 x 40 in de topklasse thuis hoort.

Een actueel verhaal in twee beelden wordt tot uiting gebracht door „*De Dijk die gehouden heeft*" en „*Wat de dijk beschermd heeft*". Alhoewel technisch en compositioneel volkomen onberispelijk, verhogen de titels de betekenis in sterke mate en men zal daarna de foto's met andere ogen bekijken.

Met het schuinsrechte tegenlicht staat en valt de waarde van de eerste foto. Een rhythme van donkere en lichte vlekken met een uitstekende lijnwerking. Rijk aan toonwaarden met een juiste dekking van de lucht heeft deze foto behalve een documentaire, bovendien een artistieke aantrekkingskracht.

Als landschapsbeeld is de tweede foto een prachtig voorbeeld. Nog rijker aan toonwaarden dan de eerste is zij wat plaatsing der motieven over het beeldoppervlak betreft in alle opzichten geslaagd. De knotwilg links met haar grillige vorm en prachtige schorsstructuur vormt in zekere zin het hoofdmotief. Dit wordt in evenwicht gehouden door de bomengroep rechts. De rijkdom aan witte bloempjes voorkomt een zekere eentonigheid van de overwegend grijze tinten. De horizon met het verschiet en de getinte wolkenlucht verhogen de luchtperspectief die hier zeker aanwezig is. Een moeilijke opgave die hier tot volle bevrediging is opgelost.

„*Bloemenverkoop op de markt*" geeft van het goede te veel en is als gevolg daarvan te onrustig. De foto bevat te veel hoogste lichten en de verdeling der donkere en lichte partijen laat veel te wensen over. De Judaspenningen zijn te krijtwit, zoals dit over het algemeen met het rechter bovengedeelte het geval is. Daartegenover bevat het linker ondergedeelte veel tere nuances en een prachtige materiaalweergave van de werkemmers.

Nu zijn er twee oplossingen mogelijk. De ene oplossing maakt van het gegeven een stilleven in de openlucht, waardoor de titel echter aan waarde inboet, want van een bloemenverkoop kan niet meer gesproken worden. Daartoe snijden wij op ¼ van de hoogte het bovenstuk weg; daarbij moet de Judaspenning natuurlijk nog wat meer doorgedrukt worden. De andere oplossing is meer gedurfd, maar ik waag ze toch te adviseren. Het uitzonderlijk hoge formaat zal waarschijnlijk niet door ieder aanvaard worden, een formaat dat vijf-en-twintig jaar terug onherroepelijk verworpen zou zijn, maar heden ten dage vooral in de ogen van de jonge generatie genade zal vinden. De compositie bestaat nu uit een uitgesproken verticale opbouw der motieven in drie plans. De titel „Bloemenverkoop op de markt" kan dan tevens behouden blijven. Zo is deze foto werkelijk nog op twee manieren te redden, terwijl ze in de oorspronkelijke toestand niet aanvaardbaar is.

J. J. HENS

W. M. G. te 's-G. — *Bloemenverkoop op de markt*

VOOR BROOMVERVERS

zond de heer Schaepman ons de volgende brief:

Aangezien ik menigmaal om inlichtingen te geven, ben aangezocht, omtrent het broomverfprocédé, voel ik mij verplicht een toelichting te geven omtrent het te gebruiken papier.

Tot nu toe heb ik steeds een ieder aangeraden om *Agfa Portriga Rapid Filigrain P.R.N. 128* te gebruiken, thans moet ik een ieder de waarschuwing geven dit papier no 128 niet meer te gebruiken, aangezien er de grootste decepties mede worden verkregen. In het najaar werd ik opeens gehandicapt met dit soort papier, aangezien ik absoluut géén reliëf meer kon krijgen. Wat ik probeerde, het lukte mij niet. Eerst schreef ik het toe aan het leidingwater hier ter stede waardoor ik eerst regenwater ging gebruiken; ook dat hielp niet, daarna gedestilleerd water, ook nihil op het request, daarna nieuwe chemicaliën besteld of de fout ook daarin kon schuilen, maar niets hielp. Ten einde raad besprak ik de zaak met een vertegenwoordiger van Agfa en toen kwam ik tot de verre van prettige ontdekking, dat de structuur van het papier was veranderd en men raadde mij aan hetzelfde papier te gaan proberen, maar dan no 155.

Schoorvoetend besloot ik dit te proberen en maakte ik gebruik van mijn gewone recept voor de ontwikkeling van het papier en voor het bleekbad en ziedaar, ik verkreeg wederom de mooiste resultaten. Ja, ik moet zelfs voorzichtig zijn het water niet al te warm te maken om het vereiste reliëf te verkrijgen, wat voor een mooie broomverfdruk nodig is. Te warm geeft een contrastrijk reliëf, wat nadelig is voor de warmte van het beeld. Ik hoop dat ik door deze gegevens menige broomverver een dienst heb kunnen bewijzen door deze mededeling te doen, waardoor menigeen voor deceptie is gevrijwaard en waardoor allicht ontmoediging zou hebben kunnen ontstaan.

C. J. J. SCHAEPMAN

Aantekening van de redactie: Vroeg of laat kan men zoiets bij de moderne bromidepapieren steeds verwachten. De fabrikant gaat er dan namelijk toe over het papier geschikt te maken voor snel drogen bij hogere temperatuur (ten dienste van vakman en afwerkbedrijf), waartoe hij de gelatine een grotere harding geeft. Het reliëf blijft dan natuurlijk uit.

Feest bij Hijmans

Er stond op de uitnodigingskaarten: Deze maand is het 35 jaar geleden dat ons bedrijf door wijlen de heer J. B. Hijmans werd opgericht. Tevens herdenken wij dan het feit dat onze directeur, de heer I. B. Hijmans, 30 jaar aan onze onderneming verbonden is.
Bij Hijmans dus féést.
Men is dat feest gaan houden in de vergrote en verbouwde toonzaal; we zijn er twee dagen eerder al gaan kijken, toen er nog „niets" klaar was. Dat was niet de methode om de Hijmans-producten eens rustig te bezien; er wás nog niets te zien dan bezige schilders, timmeraars en stoffeerders, met daar tussendoor ál de mensen van Hijmans die geen weg meer konden vinden in het eigen bedrijf. Wat we moesten doen in die herrie? De heer I. B. opzoeken in zijn privé-kantoor, rust-oase; en hem vragen om wat te vertellen van hoe dit allemaal zo gegroeid is. Verbaast het U dat die verhalen waren als uit een spannend boek? De heer J. B. Hijmans was de eerste persfotograaf van de „Haagse Courant", terwijl hij tevens werkte voor „Panorama". Dat was bij óók in de jaren van 1914 tot 1918, toen er bijkans geen (bruikbaar) foto-materiaal te krijgen was. Practisch onmiddellijk na die oorlog, in 1918 dus nog, heeft J. B. toen een kleine winkel gesticht op het Haagse Spui, waar foto-artikelen verkocht zouden worden. De moeilijkheden scholen echter meer in de in- dan in de verkoop; dus ging de heer Hijmans heel Europa af om te zien waar wat te krijgen was. De collega's in Den Haag en daar buiten vroegen, om van het ontvangen materiaal wat áf te staan..... en Hijmans' Fotogroothandel was dus geboren.
De zaak (engros en detail) ging vervolgens naar de Wagenstraat. Maar wéér vervolgens werd het bedrijf gesplitst, en de groothandel kwam in het pand aan de Muzenstraat; waar men nu nog huist (al kent men het interieur na de verbouwing niet terug). In de tussentijd was er óók nog een zaak in Soerabaja gevestigd; de heer M. B. Hijmans werkte daar en hij wist er iets goeds en iets groots van te maken. Maar deze heeft, evenmin als de oprichter van het bedrijf in Nederland, de laatste oorlog overleefd.
De Fotogroothandel N.V. wordt nu dus geleid door de heer I. B. Hijmans, die er o.a. de steun heeft (of krijgt) van zijn twee zoons. Bernard Hijmans is reeds „overal" geweest, waar op foto-gebied wat te beleven viel en hij werkt nu op het Ferrania-kantoor in Parijs; Davy Hijmans is reeds hier.
Dertig jaren is I. B. nu in de zaak, maar bij die optelling is alleen met de „officiële" jaren rekening gehouden. In werkelijkheid is het veertig; want als 15-jarig jongetje ging hij al met zijn broer mee om persfoto's te maken: camera dragen, blitspoeder mengen en aansteken, ramen openen om de walm te laten wegtrekken: een pracht-tijd.
Dit is dan de „Korte Inhoud van het Voorafgaande"; enkele nuchtere feiten uit de roman van een bedrijf en van de mensen daarin.
Wij hebben reeds eerder eens opgemerkt dat de fotogroothandels meer de tendens van import-zaken gaan krijgen, en ook bij Hijmans' Foto- en Kinogroothandel N.V. is dat het geval.
De belangrijkste naam onder die „vertegenwoordigingen" is zonder twijfel: *Ferrania*.
Ferrania is niet meer (wat het vroeger misschien eens was) een klein fabrieckje. Men heeft nu in Milaan nog het laboratorium, de camera-fabriek en de kantoren; maar in Savona, in de „Italiaanse Riviera", is de nieuwe fabriek gekomen. Een fabriek van enorme afmetingen; er zijn binnen de terreinen er van autobus-diensten, opdat men van de ene afdeling naar de andere komen kan.....! En het nieuwe dorp, er om heen ontstaan, heet óók: Ferrania. De plaats is voornamelijk gekozen om de zuivere lucht: een belangrijke „grondstof" bij de bereiding van fotografische materialen. De fabrieken liggen tussen de rotsen en deels in de rotsen; en als er wederom een nieuw gebouw bij moet komen, moet men eerst heel wat steen verstouwen. De kolen worden aangevoerd met een kabelspoortje, hoog in de lucht, vanuit Genua.
Omtrent de materialen: de omkeer-kleurenfilm komt zeer spoedig: binnen enkele maanden. De eerste tijd zal het afwerken in Parijs moeten gebeuren, maar er wordt hard gewerkt aan de voorbereidingen om hier een goed laboratorium te krijgen. Op dat moment kan óók het negatief-positief verwacht worden. Afnemers zijn vooral de Engelse film-studio's, in het bijzonder: Arthur Rank. Er ging zo juist een vliegmachine vol met Ferraniacolor 35 naar de mensen die de kronings-films maken.
De andere belangrijke vertegenwoordigingen van Hijmans zijn (onder méér): Aldis, Durst en Revere.
Over deze fabrieken is veel nieuws te melden. Wat we echter in een volgend nummer gaan doen; als het binnenshuis bij Hijmans weer wat rustiger is geworden.

KL.

•

REPORTAGEBROMIDE is de naam die *Dalco* geeft aan een carton-dik, witglanzend vergrotingspapier, leverbaar in alleen de gradatie normaal. Het is een snel aansprekend bromide van pittig karakter, dat gemakkelijk krachtige zwarten geeft en ook bij „doorkwellen" (lang ontwikkelen) zuivere witten houdt. Het is bij uitstek geschikt voor foto's die gechicheerd moeten worden, juist door zijn prima brede tintenschaal.

DE ROLLEIFLEX komt uit met een nieuw model, de Rolleiflex 2,8 C, die o.a. een voorziening heeft die wij persoonlijk ten zeerste toejuichen: de automatische sperinrichting tegen dubbele belichtingen kan worden uitgeschakeld. Voorts zijn belichtingstijd en diafragma vergrendeld, waardoor zij niet per ongeluk versteld kunnen worden, na te zijn afgesteld. Diverse kleinigheden als een voelbaar drukpunt bij de ontspanner, een vergrendeling daarbij (ook voor tijdopnamen geschikt), een vastzetinrichting voor de flitskabel, bordje met filmsoort in de instelknop e.d. Belangrijker: de instelknop is groter geworden en de instelloupe is verstelbaar voor mensen die liever hun bril afzetten en dan toch goed moeten kunnen waarnemen. De knoppen die de rolfilm op zijn plaats houden dienen ook voor Rolleikin en vergrendelen automatisch als de camera gesloten wordt.
Voorts: inwendig een schottensysteem om het inwendige der camera dood-zwart te krijgen (vooral belangrijk voor kleurenfoto's). De voorzetlenzen zijn voorzien van een vast ingebouwde Rolleiparkeil én reflectie-arm gemaakt. Een Fresnel-lens kan op het matglas worden aangebracht om de helderheid van het zoekerbeeld te vergroten.
Het belangrijkst: deze camera wordt geleverd met een Xenotar 1 : 2.8/80 mm van Schneider, een 5-lenzige (4 glazen) Anastigmaat van het Gauss-type. Dit objectief wordt thans genoemd als een der zeer goeden (wij hebben het nog niet kunnen onderzoeken).
Deze camera zal slechts in gering aantal tegelijk op de markt komen, daar serie-fabricatie is uitgesloten. De fabrikant beveelt daarom aan, voorrang te verlenen bij de levering aan vakfotografen en wetenschappelijke instellingen.

•

WIJ ONTVINGEN NU EEN TWEEDE BRIEF:

Geachte Redactie,

Direct na het verschijnen van het April-nummer van FOTO, waarin mijn brief opgenomen was, welke als ondertekening „Amateur die ondanks de rekening dankbaar is voor de les" droeg, werd ik opgebeld door de fotograaf van wie ik die les geleerd had.
Hij erkende ruiterlijk de fout die bij zijn afwezigheid gemaakt was en die hij hersteld heeft door het bedrag per giro te restitueren, en zijn excuses aan te bieden.
U zoudt mij een genoegen doen door ook dit briefje in Uw blad te willen opnemen. Dan zijn alle partijen tevreden.

Doch voordat wij deze ontwingen, was er al een telefoontje geweest van een zeer bekend fotograaf-fotohandelaar, om te vertellen, dat hij het was geweest (en laten we nu precies goed geraden hebben met het: geen tijd en niet-aan-personeel doorgegeven!).

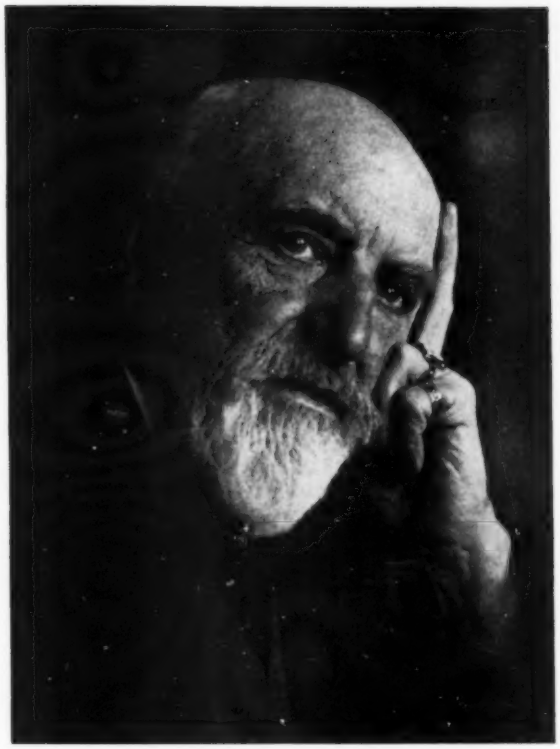

Gemaakt met een Zeiss Tessar bij uitsluitend daglicht

J. J. HENS:

PORTRET fotografie

VOOR DE AMATEUR

Met foto's van de schrijver

Het gaat met het schrijven van een artikel over een bepaald veelomvattend onderwerp als met een jongen, die onverwacht van een oom of tante een bedrag van *f* 10.— toegestopt krijgt om naar eigen keuze te besteden. Zijn wensen zijn zo talrijk, dat het hem moeilijk valt voor welk verlangen hij dit bedrag nu zal besteden. Zo gaat het de schrijver van een artikel over een onderwerp, dat zó uitgebreid is, dat men er meer dan een boek aan zou kunnen besteden. Waar zal hij mee beginnen, hoe zal hij zijn indeling maken en wat zal hij wel en wat niet achterwege laten of althans in hoge mate beperken? Ieder onderwerp heeft zijn eigen eigenaardigheden, zijn eigen voetangels en klemmen, zijn eigen klippen die omzeild moeten worden. Of het nu een landschap, een straattoneel, een stilleven, een portret, een bloemstudie, table-top of dieropname betreft, het doet er niet toe wat het is, maar ieder van die groepen krijgt men pas onder de knie door ingespannen studie, een uitgesproken voorliefde voor het onderwerp en een scherp opmerkingsvermogen. Wat de te overwinnen moeilijkheden aangaat, spant het portret de kroon. Zonder iets aan de betekenis en waarde van alle andere objecten die de lens passeren te kort te doen, kan dit wel als een voldongen feit beaamd worden. Het laat een landschap, bloem of stilleven koud of zij al dan niet gefotografeerd worden, een baby of een dier kunnen hoogstens angstig worden, maar als het de fotograaf gelukt hen te kalmeren, dan begrijpen zij toch nog niet wat er eigenlijk gebeurt. Met de volwassen mens is het anders, althans met de gecivilisceerde mens. Hij is er zich van bewust, dat in een ondeelbaar ogenblik zijn uiterlijke verschijning met al zijn tekortkomingen en gebreken wordt gekristalliseerd en dat straks zijn omgeving de beeltenis aan een scherpe critiek zal onderwerpen. „Wat een oren!" — „Hij heeft toch iets gluiperigs in zijn blik." — „Och, wat lief, maar wat aanstellerig!" Wie de wereld en de mens in het bijzonder kent, moet daarop voorbereid zijn. En juist omdat de mens ijdel is, ligt het voor de hand, dat als hij een portret laat maken, hij zijn uiterste best zal doen zo voordelig mogelijk afgebeeld te worden. Volkomen te begrijpen, maar het is juist aan die pogingen te wijten dat zoveel portretten mislukken en een wapen in de hand zijn van jaloerse of vijandige kennissen. De wetenschap dat het portret vaak aan een onbarmhartige critiek wordt blootgesteld, maakt het model reeds van te voren nerveus, waardoor hij niet „zichzelf" is. Het is de grootste categorie die de fotograaf te verwerken krijgt, de middenmoot, die geflankeerd wordt enerzijds door de onverschillige modellen, die het hoegenaamd niets interesseert of zij al dan niet op hun voordeligst worden vereeuwigd, die vaak met een uitgesproken afkeer zich aan de operatie onderwerpen, omdat zij nu eenmaal het gezeur van hun naaste omgeving, die per se ook van hen een portret wil hebben, beu zijn geworden. En aan de andere zijde wordt de middenmoot aangeleund door de *bescheiden* modellen, wars van alle ijdelheid, die zelden uit ijdelheid zich afgebeeld willen zien, maar die aan de andere kant zich toch ook niet willen laten bidden en smeken om een portret te laten maken. Deze laatste categorie bezorgt de fotograaf de minste kopzorg. Zij zijn niet gespannen, zijn niet onverschillig, zij werken mee, zij weten dat het portret niet voor hen zelf gemaakt wordt, maar zij verheugen er zich bij voorbaat op, anderen een dienst te bewijzen. Zij behoren tot de categorie van beminnelijke, aangename mensen en stellen ook de fotograaf op zijn gemak.

Bovendien neemt het portret een uitzonderlijke plaats in tussen de andere fotografische takken. Men kan als eerste en voornaamste eis aan een portret stellen dat het lijkt. Maar wat is een goede gelijkenis? Laten wij steeds voor ogen houden dat een mens door anderen steeds anders gezien wordt. Wij zien de mens via ons zelf en daar tien verschillende mensen, zowel wat karakter als geestesgesteldheid betreft nooit hetzelfde zijn, zo zullen zij een portret in het algemeen verschillend beoordelen. Een landschap, een bloemstudie of een stilleven, die normaliter aan, laten wij het zeggen, ongeschreven schoonheidswetten voldoen, zullen vrijwel algemene waardering ondervinden. Dit is bij het portret niet het geval. Is de beschouwer jaloers op de afgebeelde, is hij hem onsympathiek, is zijn uiterlijk sterk afwijkend, dan zullen deze factoren de critiek op ongunstige wijze beïnvloeden. Is het niet merkwaardig dat het uiterlijk van een schilder als Raphael zich weerspiegelde in zijn fijn besneden Madonna's, dat het geheimzinnige raadselachtige in het gelaat van Leonardo da Vinci zich steeds herhaalde in zijn vrouwenportretten, het meest opvallend in zijn Mona Lisa (Gioconda)? Zowel geestelijk als lichamelijk voelt men zich onbewust aangetrokken tot gelijkgezinden, tot soortgenoten, ook wat het uiterlijk betreft. Toon een portret van U zelf aan diverse kennissen; de een zal zeggen: „het lijkt sprekend", een ander zegt: „ja, het lijkt wel, maar toch ook weer niet. Ik kan niet zeggen waarin het zit". Een derde zal zeggen: „Het lijkt in het geheel niet". En nu de fotograaf zelf! Het is mij meermalen overkomen, dat een portret dat ik van een van mijn kennissen maakte, mij in geen enkel opzicht, wat gelijkenis betreft, voldeed en dat het model zelf er verrukt mee was. Het omgekeerde heeft zich even zo vele malen voorgedaan.

Er is een verschil tussen het *geestelijke* en het *visuele* beeld, dat iemand zich van een ander vormt. Gedeeltelijk zien twee personen maar zelden een ander gelijk, daar men zich in gedachten een beeld gevormd heeft. Mathieu Koch heeft mij eens verteld, dat hij een portret van een jongeman had gemaakt, dat de moeder in geen enkel opzicht bevredigde, in zo sterke mate zelfs, dat zij hem verzocht het negatief te vernietigen. De vader, die Koch enkele dagen later bezocht, was verrukt, complimenteerde hem zijn zoon zo juist getypeerd te hebben. Vader en moeder hadden beiden een totaal andere geestelijke voorstelling van hun zoon.

Bij het gelaat zijn niet alleen de ogen de vertolkers van de gemoedstoestand van de mens, maar in het gehele gelaat wordt deze weerspiegeld. Bij kinderen is de expressie eerlijk, bij de volwassenen lang niet altijd. Het leven heeft ons geleerd ons te beheersen, omdat de samenleving dit eist. De politicus moet de spieren van zijn gelaat wel meesterlijk onder bedwang hebben, zo ook de koopman, de

Het zoeken van een karakteristiek gebaar en het al dan niet in het beeld toepassen van de handen, is voor de amateur een uitstekende studie.

Gemaakt met een Zeiss Tessar bij kunstlicht met daglicht als bijverlichting

geneesheer, zo ook de gastvrouw of gastheer bij een officiële maaltijd. Vandaar het masker van de mens. Wij hebben geleerd beminnelijk te kijken, terwijl wij inwendig woedend kunnen zijn. Alleen de psycholoog weet dat beminnelijke glimlachje op zijn juiste waarde te schatten. Als de fotograaf tegen zijn model zegt: „Kijk eens vriendelijk. Denk eens aan iets prettigs", dan zal de expressie zelden echt zijn. Hij moet trachten een onderwerp aan te roeren waar het model belangstelling voor heeft. Daarvoor moet hij mensenkenner zijn. Soms kan een geestige opmerking bij een daarvoor vatbaar model het beoogde contact bewerkstelligen. Is dit contact reeds moeilijk bij volwassenen te bereiken, kinderen kunnen een fotograaf soms tot wanhoop brengen. Dan is het gelaat van de fotograaf ook een masker, dat vriendelijk kijkt. Kinderopnamen zijn de beste leerschool voor zelfbeheersing.

In nog sterker mate hebben de schilder en de tekenaar met dit euvel te kampen. Kunstenaars zijn fijnbesnaarde wezens, zij doorgronden een mens beter dan een leek, zij zien door het masker heen, het masker dat vrijwel ieder mens, vaak door de levensomstandigheden gedrongen, draagt. Vandaar dat hun portretten lang niet altijd begrepen worden. Het vervaardigen van een goed portret is méér dan een afbeelding te maken van een persoon. Als het alleen daarom te doen was, hadden de beeldende kunstenaars gelijk hun schouders op te halen voor een afbeelding, die zuiver mechanisch ontstaat. Maar wie onbevooroordeeld de meesterwerken op portret-fotografisch gebied bekijkt, moet erkennen dat alleen de fotograaf die de gave van een kunstenaar bezit, in staat is dit te bereiken. Zoals een schilder eerst het vakmanschap moet veroveren, zo moet de fotograaf eerst zijn techniek beheersen en dan is bij beiden het fundament gelegd. Ontbreekt dit of wordt het verwaarloosd, dan bouwt de kunstenaar een monument op drijfzand, dat hoe schoon het ook moge zijn, gedoemd is te verdwijnen. Maar als op het meest solide fundament een lor van een monument wordt opgetrokken, d.w.z. een portret gemaakt door een fotograaf die meester is op technisch gebied, maar gespeend van ieder artistiek gevoel, scherp waarnemingsvermogen en karakterkennis, dan is het zonde van de tijd die aan de opname is besteed.

De ware portretfotograaf is een scheppend kunstenaar in die zin, dat hij het wezen van zijn model moet doorgronden, dat hij er zich van bewust moet worden, welke houdingen en standen bij een bepaald model toelaatbaar zijn en welke niet. Vorm, lijn, verlichting, uitdrukking, karakter moet hij in een ommezien aanvoelen en bepalen. En het daarvoor nodige zelfvertrouwen verkrijgt hij, afgezien van de noodzakelijke natuurlijke aanleg, door een volkomen beheersing van de opname-techniek.

Wanneer een goed portret tot stand kon komen door het nauwkeurig opvolgen van vastgestelde regels, dan zouden meer goede portretten het licht zien. Maar er is één vaste regel, waarvan U doordrongen moet zijn en die is: „dat er geen vaste regels in de portretfotografie bestaan". Ik hoop niet dat deze uitspraak door U als een koude douche zal worden ondergaan of dat U nu dadelijk het blad omslaat en van de rest van dit artikel geen kennis meer neemt, want doet U dit, dan kan het U nooit ernst zijn geweest een goed portret te maken. Het is een axioma, dat ieder geval individueel moet worden behandeld, anders vervalt men in vaste schema's. Want aangezien ieder mens anders geaard is, zo moet ieder geval op zichzelf bekeken en behandeld worden. Het enige hart onder de riem dat ik U kan geven is, dat de regel dat er geen vaste regels bestaan, alleen geldt voor de portretfotograaf die zijn vak meester is. De beginneling moet daarentegen étappesgewijze opklimmen en zich niet laten verleiden dadelijk met een knaleffect wat verlichting, pose, compositie betreft voor de dag te komen. Het is geen kunst van een gebaarde, gerimpelde zeemanskop, een oud moedertje of een beeldschoon jong meisje een portret te maken, maar wie van de doodgewone huis-, tuin- of keukenmens iets goeds weet te fabriceren, bewijst dat hij zijn vak verstaat.

Er is een hemelsbreed verschil tussen een *statisch* en een *dynamisch* portret. De dynamische afbeelding van een persoon kan men eigenlijk geen portret in de ware zin van het woord noemen. Een goed portret moet de persoon karakteriseren. Zelfs de grootste zuurpruim kan wel eens uitbundig lachen en een gul, hartelijk mens kan wel eens „de dood in hebben". Neem beiden in de genoemde gemoedstoestanden en men moet wel een helderziende zijn om uit die afbeeldingen de ware aard van de persoon te onderkennen. In het statisch portret culmineert het karakter van de persoon en het is niet overdreven te beweren, dat grootmeesters op het gebied der portretfotografie beweren al tevreden te zijn wanneer van een 6-tal opnamen er één bij is, die hen bevredigt. Een goed portret ontstaat niet aan de lopende band. Dát heeft de amateur boven de vakman voor, dat hij zelden of nooit vreemden voor de lens krijgt. Hij kent zijn slachtoffers en zij kennen hem, waardoor steeds

Hoe een gewone stoel als zitmeubel kan dienst doen; deze veroorzaakt dan een rechter houding dan een armleunstoel

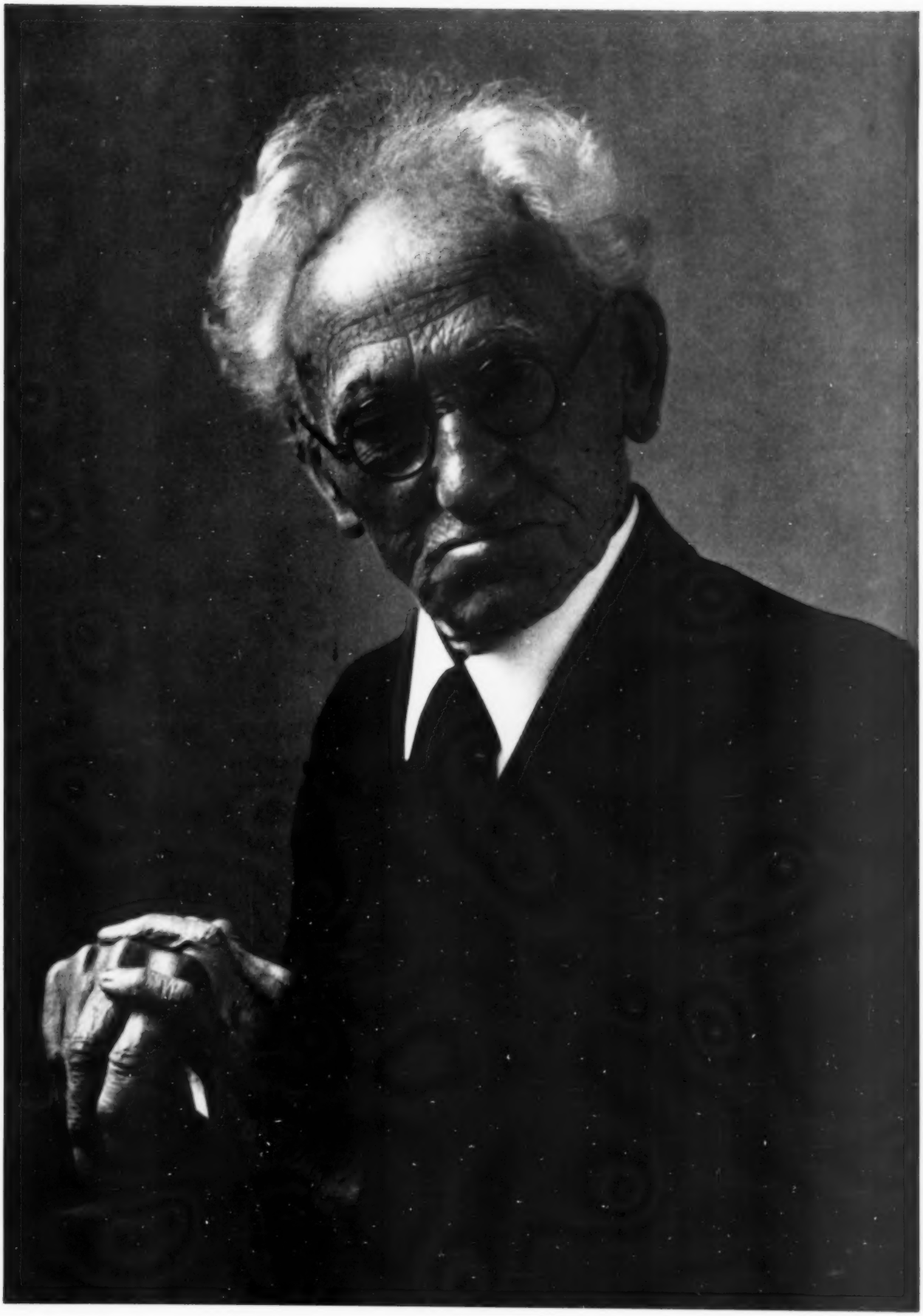

J. J. Hens *Portret van oude heer*

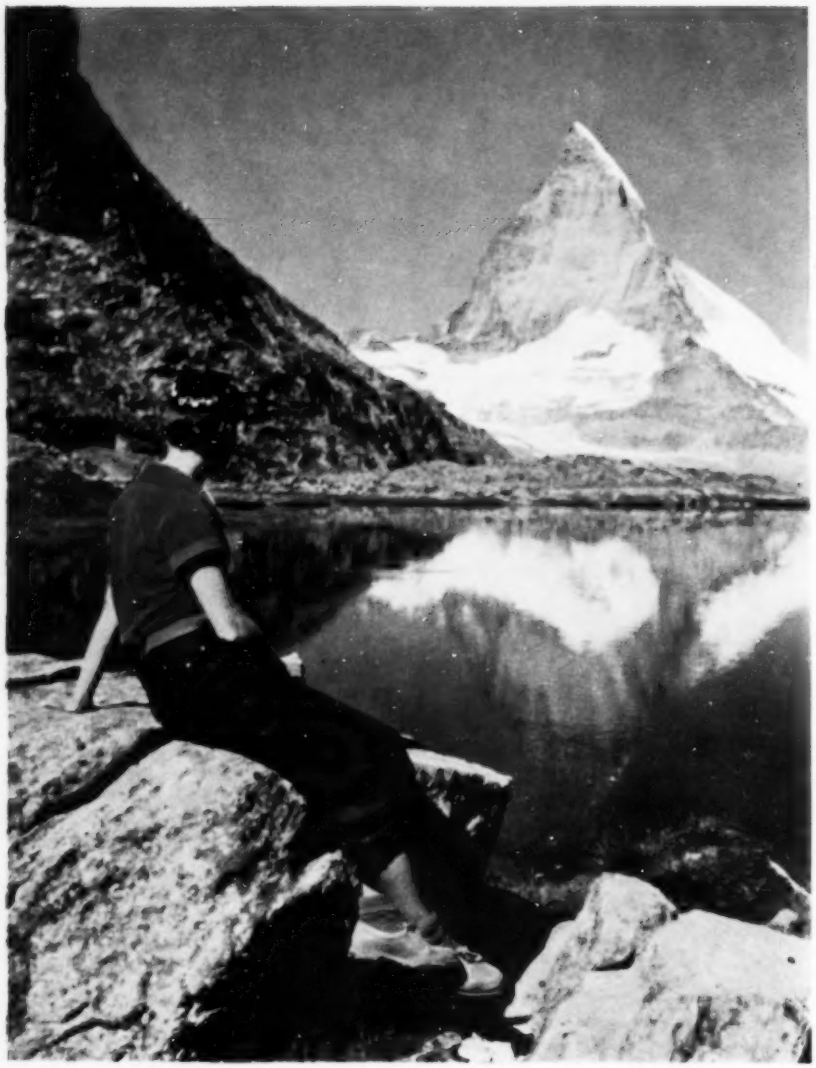

Rieffelsee bij Zermatt, op de achtergrond de Matterhorn.
Met een Retina IIa gemaakt op Kodachrome 35 mm film: 1/50 sec bij f : 5,6 in de vroege morgenuren; geen filter gebruikt.

De technische gegevens hierboven vermelden: geen filter. Misschien doet dit wat vreemd aan; men denkt hierbij aan correctiefilters voor een in deze vroege uren zonder twijfel te lage kleurtemperatuur van het licht (te rood). Juist echter in de bergen is het oppassen voor een te hoge kleurtemperatuur (te blauw), en het begrip „niet in de middaguren" moet dan ook ruim worden begrepen.
Aan het Kodak materiaal is wel eens verweten, dat de kleuren wel zeer krachtig zijn, en de laatste tijd konden wij beluisteren, dat men „Kodak" wat zachter van kleur vond worden. De „Rochester" film (de Amerikaanse fabriek) levert nog steeds de krachtige kleuren; het is in de Franse fabriek dat de iets zachtere kleuren (meestal hier te lande verkrijgbaar) hun oorsprong vinden. Velen waarderen die meer. Men kan echter ook vaak (en zeker bij wat erg „blauw" licht) een uitstekend gebruik maken van het Kodak Skylight filter. Dit is zeer licht rose, en neemt daardoor iets blauw en u.v. naast groen weg. Men bereikt hierdoor iets zachtere, en toch rijpe kleuren, van een aard die ons Nederlanders bijzonder goed ligt.

Het anders soms heftige blauw komt dan beter te liggen in de kracht die wij zo goed kennen van schaarse zomerdagen.

het zo hoog nodige contact tussen fotograaf en model bij voorbaat aanwezig is en niet eerst tijdens „de zitting" moet ontstaan. „Zitting" lijkt U misschien een groot woord, maar het is een eerste eis voor een goed resultaat, dat men over voldoende tijd de beschikking heeft. Ook de fotograaf is nerveus, noem het gespannen. Is hij dit niet, dan kunt U er zeker van zijn, dat de opname hem niet interesseert. Bij de amateur in dit laatste geval, omdat hij om de een of andere reden zich aan het verzoek om een opname niet kan onttrekken, bij de kunstenaar-vakman, alhoewel het model hem niet aanstaat, omdat hij om den brode er toe verplicht wordt. Eerste-klas portretfotografen zijn zeldzaam; het moeten kunstenaars zijn en kunstenaars zijn niet gemakkelijk, noch voor anderen, noch voor zichzelf. Interesseert een kop of een persoon hen, dan geven zij zich ook voor honderd procent en in de meeste gevallen is succes verzekerd. In het andere geval komen ook zij niet boven het middelmatige uit. Voldoende tijd ter beschikking hebben, geeft de fotograaf de zo hoog nodige rust en het weten alleen, dat hij zich niet behoeft te haasten, heeft in de meeste gevallen tot gevolg, dat de opname gereed is voor hij en zijn model het zelf weten. Het is mij zelf enkele malen overkomen, dat ik een van mijn dameskennis zou fotograferen, dag en uur bepaalde, er voor zorg dragende alles voor de operatie gereed te hebben en dan maar wachtte tot zij eindelijk minstens een half uur te laat gejaagd arriveerde, haar excuus maakte vroeg of het niet te lang duurde, want zij had nog een afspraak. Dan was bij mij het plezier er af, dan verkilde ik en kon mij bij de opname niet meer concentreren.

Wie de mens niet interesseert, wie geen aangeboren kijk heeft op de oneindige variaties die het menselijk lichaam toelaat, wie niet in staat is, geleid door zijn intuïtie, achter het masker de ziel, het karakter te doorgronden, zal nooit de hoogte bereiken die voor een goed portret vereist wordt. Ook onder de amateurs schuilen geboren portretfotografen, al zijn zij dan ook met een kaarsje te zoeken. Ik heb steeds de diepste bewondering voor de vakman-portretfotograaf die op één dag een groot aantal hem totaal onbekende personen te behandelen krijgt, van wie er misschien één, soms geen enkele hem aantrekt en die hem bovendien soms nog de vreemdste eisen stellen en hem niet vrij laten. Om dan nog met iets dragelijks voor de dag te komen, noem ik een prestatie. Portretfotografie vereist volle overgave en studie. Die studie kan het best verkregen worden door bestudering van de uitgebreide prachtige buitenlandse literatuur, die op dit gebied verschenen is, door tentoonstellings- en museumbezoek en last but not least door zijn ogen de kost te geven, door te kijken. Dan fotografeert men ook, het kost geen geld en levert later nog rente op. Of leg een verzameling reproducties aan, geknipt uit geïllustreerde tijdschriften. Copieer nooit, pleeg geen plagiaat, maar spiegel U aan anderen. Het is juist van de slechte portretten, dat U kunt leren hoe het niet moet.

De bedoeling van dit artikel is: de amateur die zich op het gebied der portretfotografie wil specialiseren enkele wenken te geven, hem voor onnodig struikelen te vrijwaren en enkele deurtjes te openen van

Statisch portret van een predikant; ik maakte ook een dynamisch portret van hem, dat later nog getoond zal worden

de vele vertrekken die tezamen de portretburcht vormen. In ieder van die vertrekken zitten preciosa van ongekende schoonheid, maar ook voetangels en klemmen.

Laat mij de deur van het vertrek der lichtbronnen openen.

De amateur-fotograaf heeft bij zijn opname de keus tussen:

1. uitsluitend daglicht;
2. gecombineerd dag- en kunstlicht;
3. uitsluitend kunstlicht;
4. flitslicht.

De invoering van het kunstlicht voor fotografische doeleinden is een mijlpaal in de geschiedenis der fotografie geweest en hoe meer men er gebruik van maakt, des te groter wordt de bewondering voor de

Drie koppen om te laten zien hoe plastiek in de kop verkregen kan worden zonder dat deze gaat rammelen. In alle drie is zijlicht toegepast, in de linkse met tamelijk veel bijverlichting. Bij de middelste staat het licht lager (let altijd op de schaduwrichting), en bij de rechtse is het contrast het grootst (gecombineerd dag- en kunstlicht). Let eens op de verlichting van de neusrug; plaats in den beginne Uw lichtbron zo, dat U diezelfde neusrugverlichting krijgt.

generatie, die uitsluitend op daglicht was aangewezen. En meer nog dan de vakfotograaf heeft de amateur er de vruchten van geplukt. Hij immers was aangewezen op de woonkamer, bij uitstek ongeschikt voor portretopnamen, tenzij men beschikte over een hoekhuis, waar in twee wanden van één kamer ramen voorkwamen. Het lag voor de hand, dat het model om voldoende verlicht te worden zo dicht mogelijk bij het raam werd geplaatst met alle nadelige gevolgen van dien, nl. de overbrugging van een enorm contrastverschil. Waar bovendien het licht in schuine richting binnen viel, werden de handen, of althans dat gedeelte van het lichaam dat er niet voor in aanmerking kwam, het krachtigst verlicht. Bovenlicht ontbrak ten enenmale. Zonder gebruik te maken van een reflectiescherm zoals een wit laken of een spiegel, was het portret ten dode opgeschreven. Ging men dieper de kamer in, dan werd het contrast tussen licht- en schaduwzijde weliswaar getemperd, maar de belichting daarentegen zodanig verlengd, dat bewegingsonscherpte haast niet te vermijden was. Wanneer men daarbij het glazen atelier van de vakfotograaf vergeleek, waarbij met gordijnen naar keuze gemanipuleerd kon worden om grote variaties in de verlichting van het model te verkrijgen, dan is het niet te verwonderen, dat de amateur het wel moest afleggen. Hoe groter echter de te overwinnen moeilijkheden zijn, in gelijke mate wordt de energie gesterkt en ook in die dagen zijn er amateurportretten gemaakt, die gezien mochten worden.

Dan doet de fotolamp haar intrede en met één slag is de situatie veranderd. De alleenheerschappij van het daglicht heeft opgehouden te bestaan. Etappesgewijze wordt bij de vakfotograaf het daglicht zo teruggedrongen, dat thans op vele ateliers uitsluitend met kunstlicht wordt gewerkt. Of dit juist is, laat ik in het midden; het is mijn persoonlijke overtuiging dat het daglicht toch van alle lichtbronnen de kroon blijft spannen. Wat de fotolamp echter voor de amateur is geworden, is niet in woorden uit te drukken. Met één slag kon het gehele huis van de zolder tot de kelder dienst doen als fotografisch atelier. In haar eenvoudigste gebruiksmogelijkheid verving de lamp het witte laken als reflectiescherm en de combinatie dag- en kunstlicht is voor de amateur van onschatbare waarde. Toch zal het steeds aanbeveling verdienen bij het gebruik van de fotolamp deze van een diffusiescherm te voorzien om de te sterke schaduwen meer gelijkmatig te verzachten en tevens een te scherpe lichtreflex in het oog aan de schaduwzijde te vermijden. Op twee gevaren wil ik speciaal de aandacht vestigen:

1. Wanneer voor het menselijk oog de door een fotolamp verlichte schaduwzijde van gelijke lichtsterkte is als de door daglicht verlichte zijde van het gelaat, dan is voor de fotografische emulsie de tegenstelling tussen licht- en schaduwzijde juist goed. Een en ander als gevolg van de grotere lichtkracht der blauwe stralen van het daglicht tegenover die der gele van het kunstlicht. De enorme lichtkracht van het daglicht mag men niet onderschatten.

2. Vooropgesteld, dat het daglicht horizontaal het gelaat onder een hoek van 45 graden verlicht, dan dient de stand van de fotolamp ter opheldering van de schaduwzijde zodanig gericht te zijn, dat ook de voorzijde van het gelaat in de lichtbundel begrepen is, teneinde te voorkomen dat tussen licht- en schaduwzijde aan de voorzijde van het gelaat (voorhoofd, neusbrug, kin) een té donkere, zij het ook smalle, strook ontstaat (zie figuur 1). Het gebruik van een tweede lamp vlak achter en naast de camera die haar licht recht van voren op het gelaat werpt, verdient aanbeveling.

Fig. 1

De combinatie dag- en kunstlicht kan op twee manieren worden toegepast:

a. daglicht als hoofdverlichting; fotolamp bijverlichting;
b. fotolamp als hoofdverlichting; daglicht bijverlichting.

In het eerste geval wordt het model dicht bij het raam geplaatst; in het tweede geval dieper de kamer in en de fotolamp dicht bij het model.

De opname, die uitsluitend bij kunstlicht wordt gemaakt, wil ik in een afzonderlijk hoofdstukje toelichten.

Laat mij nu de camera-kamer ontsluiten. Vreemde woordspeling, want „camera" is per slot van rekening „kamer", al wordt die betekenis sinds een eeuw niet meer erkend. De kamer is gevuld met een collectie camera's om van te duizelen. Doe maar een keus en haal er de beste portretcamera uit. Kunt U het? Ik niet en wel omdat iedere camera bruikbaar is, de één meer, de ander minder. Toch is er één axioma en wel dit:

> Wil men zijn film of plaatformaat ten volle uitbuiten, dan dient de brandpuntsafstand van het objectief een lengte van tweemaal de grootste afmeting van film of plaat te bezitten.

Dit is een wet van Meden en Perzen. Een 9 x 12 camera, uitsluitend voor portretfotografie bestemd, vraagt een brandpuntsafstand van 2 x 12 = 24 cm; een 6 x 9 camera een dito van 18 cm; een kleinformaatcamera (24 x 36 mm) een dito van 7½ cm, nog beter 9 cm. Wanneer men met een 9 x 12 camera met een f : 13,5 cm een portret wil maken, dan wordt het hoofd niet groter dan pl.m. 2 cm en het borstbeeld had ook op een 4½ x 6 plaat of film opgenomen kunnen worden; driekwart van het materiaal is waardeloos. Voor een kniestuk zou met 6 x 9 volstaan kunnen worden en alleen de figuur ten voeten uit legt op de gehele oppervlakte beslag. Werp mij niet tegen, dat bij het dichter naderen naar het model het beeld groter kan worden, want daarin schuilt nu juist de kneep.

> *Het is ten enenmale niet toegestaan het model dichter te naderen dan op een afstand van 1,5 meter, wil men er zeker van zijn geen vertekening te krijgen.*

Dit is geen orakeltaal van mij, doch de mening van de meest prominente vakfotografen.

Een afstand van een halve meter is geen bezwaar, want dan is de vertekening zó in het oog vallend, dat het slechts de lachlust kan opwekken. De foto is dan uitstekend geschikt als caricatuur, maar dit kan nooit de bedoeling van een „portret" zijn.

Reeds op één meter afstand ontstaat een vertekening, die niet opvallend is, maar toch de beschouwer van het portret de opmerking ontlokt: „je bent het, maar toch ook weer niet, waar het in zit, weet ik niet". De brandpuntsafstand van het objectief is dus primair voor de bepaling of een camera al dan niet het aangewezen toestel is voor de portretfotograaf.

Vandaar dat de Leica, Contax, enz. wegens de mogelijkheid van objectief te kunnen wisselen een pré hebben boven de Rolleiflex e.d. daar de brandpuntsafstand van 7,5 cm te kort is, wanneer het gaat om een borstbeeld. Voor kniestuk behoeven zij voor geen andere camera onder te doen.

Afgescheiden van dit algemene principe, zijn er andere factoren die op de keuze van de camera van invloed zijn. Dat de boxcamera wegens haar te korte brandpuntsafstand en geringere lichtsterkte (f : 11) uitvalt, ligt voor de hand, al kunnen met de box bij flitslicht allerlaatste groepjes ook binnenskamers genomen worden.

Atelier- en platenklapcamera's, tot één groep verenigd, zijnde matglascamera's, zijn voor een statisch portret van volwassenen uitermate geschikt; voor kinderopnamen niet aan te bevelen. Voor die laatste categorie moet aan de reflexcamera verre de voorkeur worden gegeven, of het nu een eenlenzige dan wel een tweelenzige is. Tot het laatste moment kan de scherpte geregeld worden, wat van belang is wegens de grote beweeglijkheid der kinderen, die het ene ogenblik naar voren, het andere naar achteren gaan. Kinderopnamen zijn voor het merendeel dynamisch.

Dan volgt de groep der kleinformaatcamera's. Laten wij de twistvraag groot- of kleinformaatcamera's maar buiten beschouwing laten. Beide typen hebben hun voor- en nadelen. Beide typen hebben hun bewonderaars en tegenstanders. Of nu een goed portret door het ene of andere type is ontstaan, doet niets ter zake; op het eindresultaat komt het aan en iedere gevorderde fotograaf krijgt tenslotte zijn eigen stijl. De geringe prijs van een kleinformaatopname moge aan de ene kant de fotograaf in de gelegenheid stellen meer opnamen van eenzelfde model te maken, waardoor de kans op een geslaagd eindresultaat aanmerkelijk stijgt, het gevaar van oppervlakkigheid (het komt op een paar opnamen meer of minder toch niet aan) is veel groter. Al zal de geluksfactor steeds blijven bestaan, de fotograaf die haar bewust in het geding brengt, d.w.z. op het geluk rekent, zal het nooit ver brengen. Bij iedere opname moet men van het standpunt uitgaan, dat men hiervoor zijn laatste film of plaat gebruikt. Men zal dan nooit lukraak schieten. Tenslotte hebben de beschikbare financiën ook nog een stem in het kapittel — en heus geen stemmetje — bij de aanschaf van een camera.

Het is vrijwel onder alle omstandigheden aan te bevelen bij de portretopname steeds een statief te gebruiken, niet zo'n handig metalen luxe statiefje in een sierlijk leren foudraaltje, maar een degelijk, solide houten of metalen statief, dat van geen verwikken weet. Dit geldt evenzeer voor de kleinformaatcamera. Een naar alle richtingen beweegbare statiefkop verhoogt de mogelijkheden, mits hij sterk is.

(Wordt vervolgd)

Ervaringen in Color

FILTERS EN FILTERWAARDEN

Filters bij opnemingen in color?

Men zegt (óók van meer-officiële zijde) dat het gebruik er van bij *opnemingen* overbodig of ongewenst zou zijn. Want: bij het *negatief procédé* kunnen immers tijdens het drukken en het vergroten de ingrijpendste wijzigingen toegepast worden; en bij de *omkeer-film* is het bijkans onmogelijk om van te voren enigszins te bepalen hoe de werking van het filter zal zijn en hoe het resultaat zal uitvallen, mede omdat er nog ál te veel fabricatie-verschillen zijn.

Onze stelling hier tegenover is, dat men bij een kleuren-negatief toch (nét als bij het zwart-en-wit) moet trachten om dat zo volmaakt mogelijk te krijgen. Voorts is er een secondaire kwestie: het filteren bij het vergroten kost soms veel licht. En aangaande het omkeer-procédé: inderdaad is het materiaal nog niet constant, maar ten opzichte van de vraag omtrent het al-of-niet-filteren staat dat probleem geheel los. Met evenveel recht zou men kunnen zeggen: let maar niet te veel op de kleurenwerking, want je weet tóch niet wat het wordt.....!

Wij moeten er voorlopig nu eenmaal accoord mee gaan dat de fabrikanten van de colorfilms de emulsies nog niet zonder belangrijke onderlinge verschillen kunnen leveren. Verbazen we er ons om? Het simpele feit dat er kleurenmateriaal *is*, zou ons éérder in verbazing moeten brengen. We weten om welke „dikten" het gaat bij deze emulsies; hoe willen we dan dat men deze nu reeds zou hebben genormaliseerd? Vandaar dat men bij bepaalde USA-fabrikaten een bepaald correctie-filter mee-levert bij bepaalde films van een zeker emulsie-nummer: om op die wijze de fabricatie-verschillen enigermate te balanceren. Er is nog een tweede belangrijke reden, waardoor variaties kunnen ontstaan: de ouderdom van het materiaal blijkt (soms.....!) van grote invloed: want de ene deel laag rijpt méér na dan de andere. Hierin heeft men echter óók nog geen vaste lijn kunnen ontdekken: in de practijk blijkt dat een wat oudere emulsie soms wat meer naar rood kan gaan, terwijl een andere zich dan verandert in de richting van het groen.....

Met andere woorden: het color-materiaal is aangepast aan een bepaalde kleur-temperatuur, maar men geeft deze (terecht) ten naaste bij op en kan niet garanderen dat deze opgave volkomen juist is of *blijft*. Wat de vraag doet opwerpen: kan men toch niet ietwat nauwkeuriger die kleur-temperatuur van een bepaalde emulsie op de verpakking aangeven?

Momenteel onderscheidt men slechts de beide soorten voor dag- en voor kunstlicht, respectievelijk overeenkomend met een temperatuur van ca 5000 en van ca 6000 Kelvin.

Nu weet U hoe verschillend de samenstelling van het licht kan zijn. Bij een gewone gasgevulde gloeilamp meet men ongeveer 2900; de Photolita voerde dat op tot ca 3500; de blanke Photoflux geeft een licht van ca 4100 Kelvin. En bij het daglicht ziet men binnen een tijdvak van weinige uren soms een reeks van verschillen tussen (bijvoorbeeld) 6000 en 9000. Verschillen die veel te groot zijn om geen aandacht aan te schenken. En neem daarbij de reeds aangestipte verschillen in het materiaal: soms kunnen deze bij toeval zeer gunstig zijn ten opzichte van het licht; maar veelal komt een dergelijk toeval ons natuurlijk niet te hulp, en krijgen we bepaald andere resultaten dan we bedoelen.

Nu weten we dus in de regel heel weinig over de juiste samenstelling van de *film*, maar over de samenstelling van het *licht* kunnen we tamelijk-nauwkeurig geïnformeerd worden. Waaruit toch heel logisch volgt dat we (óók bij de omkeerfilm) dikwijls belangrijke resultaten kunnen bereiken bij het toepassen van *filters*.

Dan komt meteen de vraag: *wélk* filter?

De tijd, dat men in de fotografie de belichtingstijd op het gevoel schatte, het diafragma aangal met vergelijkingen inzake de grootte van geldstukken en de temperatuur van een bad met de vinger controleerde is (helaas.....?) voorbij. Maar óók (alweer) de tijd dat men dacht álles exact te kunnen méten! Een leek zal bijvoorbeeld denken dat er toch niets eenvoudiger is dan de temperatuur van een vloeistof op een thermometer af te lezen. En niettemin is er in de suikerfabriek of de brouwerij nog steeds de man nodig met het juiste „oog" en het juiste „gevoel", die het sein geeft als het pape gaar is. Zo geeft óók de beste lichtmeter zonder meer nog niet in alle gevallen een goed resultaat; dat doet dit instrument alléén in handen van iemand die er mee werken kan.

En eveneens is er voor het bepalen van de filterwaarden bij de color-fotografie een prachtig instrument: de *kleurtemperatuur-meter*; maar ook dát instrument moet bediend worden door iemand die langzamerhand geleerd heeft wat hij er mee doen kan. Want men heeft die kwestie van de kleur-temperatuur heel mooi en heel wetenschappelijk opgezet; maar aan de andere kant: we hebben geen geijkte ellestok waar we deze mee kunnen meten; het is altijd nog een kwestie van temaatstebij, en op een 25 kijken we voorlopig niet. Het is al zeer mooi als we kunnen nagaan of het licht over de 7000 gaat, of tégen de 8000 komt: dat geeft ons al een behoorlijk houvast.

Wie enige tijd met een kleur-temperatuurmeter gewerkt heeft, krijgt een heldere kijk op licht-omstandigheden. En een man als de bekende *Dr Karl Ulm* is mét ons van mening dat dit een pracht van een instrument is om ons een idee te geven over die temperatuursverhoudingen. Men doet er dus goed aan om het apparaatje niet enkel te gebruiken als men met de opnemingen doende is, maar om er regelmatig wat mee te „spelen": dat zal van grote waarde blijken.

Het typische is dan dat men al spoedig een goede kijk krijgt op de temperaturen; maar dat het overigens nét gaat als bij het bepalen van een belichtingstijd: het oog past zich *zó* mooi aan bij allerlei omstandigheden, dat het allerminst een meet-instrument is. Zodat we er op een zeker ogenblik volkomen naast staan, met ál onze routine. Alleen de combinatie van het oog, onze ervaring én onze meter geven ons tezamen een resultaat waar we een weinig op bouwen kunnen. Nu dus *weinig* wetend van de samenstelling van onze film, maar *wél* iets aangaande het licht, is het dus toch mogelijk om de richting aan te geven waarin we het *filter* zouden moeten zoeken, dat (naar enige waarschijnlijkheid) goed werk kan doen.

We stuiten dan echter alweer op een belemmering: de diverse correctie-filters worden door de H.H. fabrikanten veelal eenvoudigweg *genummerd* van *één* tot *zóveel*, en ieder koos er *zo* zijn eigen code voor. Over de werkelijke dichtheid en de werkelijke samenstelling zegt het nummer natuurlijk niets. De enig juiste methode van nummering is die, welke gekoppeld is aan de kleur-temperatuur-reeksen. Bij een dergelijk systeem geeft men de kleur-dichtheid van een filter aan in *mired* en naar dat systeem kan men die dichtheid volkomen-wetenschappelijk berekenen, zowel van filters die vervaardigd worden als van reeds bestaande filters.

Over dit systeem hebben wij eens met *Ir Prinsen* uit Delft van gedachten gewisseld en er belangrijke dingen over gehoord.

Wat is „mired"?

Een afkorting van *micro-reciprocal degree*. En de wetenschappelijke schrijfwijze er van is: „μrd".

Tot de uitkomsten komt men via de volgende formule:

$$\mu rd = \frac{1}{K} \times 10^6$$

waarbij uiteraard met K de kleur-temperatuur in Kelvin-graden wordt bedoeld.

Als voorbeeld: stel dat wij een kleurenfilm hebben die werkelijk genormaliseerd is op 5000° K. Stel verder, dat we een kunstlichtbron hebben, waarvan het licht 5000° wijst. Een filter moet ons helpen om dat verschil te overbruggen.

Welnu, volgens de gegeven formule krijgen we tegenover

$$\text{de emulsie: } \frac{1.000.000}{5.000} \text{ of 333 mired}$$

en

$$\text{de lichtbron: } \frac{1.000.000}{5.000} \text{ of 200 mired.}$$

Het verschil (333 — 200 = 133) geeft in mired de kleurdichtheid van het gewenste filter aan.

Nu heeft het gevonden getal alleen betrekking op de (kleur)-*dichtheid* van het filter; niet op de *kleur*. Want deze kleur hangt af van de vraag of men de correctie naar „boven" of naar „beneden" verschuiven moet.

Fig. 1

De correctie-filters welke bij de Kelvina-meter van Prinsen geleverd worden zijn in een bepaalde „algemene" kleur blauw en oranje gekozen, en dusdanig dat ze bruikbaar zijn voor vele verschillende emulsies en fabrikaten. Op de draaibare tabel bij de Kelvina-meter krijgt men direct de uitkomst in mired, terwijl ook alle filters naar dit systeem genummerd zijn. Bij Gevaert heeft men nog vastgehouden aan de aanduidingen CTO en CTB, met daarachter een nummer, variërend van 1—20. Maar Gevaert stelt nu een tabel ter beschikking, waaruit men de verhouding tussen die eigen aanduidingen en het mired-getal kan aflezen.

En nu nog een heel andere mogelijkheid bij die filters: we zijn er, tot nu toe, van uit gegaan dat men het resultaat zo „natuurlijk" mogelijk zou willen hebben. Maar we zouden een slecht gebruik maken van de mogelijkheden als we alléén deze weg trachtten te gaan. Zodra we echter van dat wonderlijke begrip, dat onze color-foto's „natuurlijk" moeten zijn, afstappen, krijgen we óók meteen het denkbeeld dat de filter-series *nog ongekende mogelijkheden in zich bergen!*

De kwestie van de kleur-temperatuur heeft óók wetenschappelijk gezien een prima ondergrond, maar in de practijk zijn bepaalde verschillen toch niet te ontgaan.

We zeiden het reeds: een geijkte ellestok hebben we hiervoor niet ter beschikking; de grondslag is een (niet bestaand...!) „zwart lichaam". De „straling" uit het binnenste daarvan wordt aangeduid met „nul". In de practijk moet men het doen (en voor die practijk gaat dat bést!) met een buis van koolstof, waarin een gaatje geboord is. Electrisch wordt die buis nu verhit, waarna men bij bepaalde reële temperaturen de spectrale stralingen bepalen kan. Ruwweg kan men evenéens een gloeidraad van een overspanningslamp als grondslag nemen.

Dit overwegend, begrijpen wij dat er momenteel nog wel enig verschil is te onderkennen in de verschillende opgaven. In U.S.A. en in Engeland werkt men veel volgens de Change-standaard; maar op de Technische Hogeschool in Delft heeft men gevonden dat de opgaven ongeveer 10 pct lager moeten zijn. En volgens metingen, gedaan in het Laboratorium Prinsen, ligt de waarheid om-en-bij in het midden...! Herhalen wij echter: het gaat hier niet om milli-graden; een verschil van ca 25° Kelvin aanvaarden we gaarne zonder meer.

Hóé belangrijk de verschillen kunnen zijn, hebben wij ervaren toen we in een reeks van proeven de kleur-temperatuur gingen vastleggen bij een Philips smalfilmlamp van 750 Watt, brandende onder verschillende voltages. Ons diagram geeft daarover enige inlichtingen.

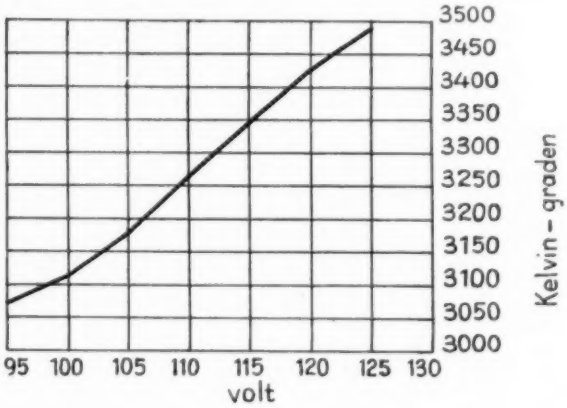

Fig. 2

Eénzelfde gloeilamp kan dus alreeds zúlke verschillen geven; en dezelfde lamp geeft weer andere verschillen als die zijn twintig branduren heeft gehad...! Wanneer dat al zo is, hoe verscheiden moet dan de uitkomst zijn tussen ál de verschillende lichtbronnen! Het oog, mede in de war gebracht door de verschillen in licht-*hoeveelheid*, en in staat om zich op wonderlijke wijze aan te passen, merkt er echter zo weinig van.....!

KL.

Kelvingraden zijn centi-graden boven het absolute nulpunt (— 273° C) en geven de temperatuur van een gloeiend lichaam aan. Deze temperatuur is maatgevend voor de kleur van het uitgestraalde licht.

•

DE „SPHERICAL SHELL"-CAMERA

De „Boston University" bericht dat in het „Physical Research Laboratory" van dat instituut een camera werd gebouwd, die het vermogen heeft om (op een hoogte van 10.000 meter) een gebied fotografisch vast te leggen van een 500 vierkante km.

De hoek, waaronder deze camera fotografeert, haalt de 120 graden, wat beduidend méér is dan de mens ziet als hij omhoog kijkt. Dat werd mogelijk omdat men een negatiefmateriaal neemt dat niet op een vlak stuk cellulose of iets dergelijks is gegoten, maar waarbij men de emulsie heeft gegoten op de binnenzijde van een glazen stolp, een halve glazen bol. Van dit negatief maakt men „vlakke" afdrukken via een objectief, dat uiteraard een zeer speciale constructie heeft gekregen.

De ziel van de camera is de lens er van, die met grote snelheid roteert. Er draait in de camera óók nog „iets bols" met een enigszins andere snelheid; en dat verschil is oorzaak dat op bepaalde momenten het licht passeren kan en een deel van het negatief wordt belicht. Een ietwat afwijkende spleetsluiter. En net als bij de „gewone" spleetsluiter wordt de belichtingstijd geregeld door de breedte van de spleet en de snelheid van de rotatie.

Uiteindelijk krijgt men een aero-foto van een enorme hoek, maar zonder enige vertekening, zonder belichtingsverschillen aan de randen, en van een scherpte die aan het ongelooflijke grenzen moet. Zoiets als, naar men aanneemt, de roofvogel moet zien als die zich hoog in de lucht verheft.

In het bijzonder zal men van de nieuwe mogelijkheden gebruik maken bij het vervaardigen van land- en stafkaarten.

De stand van zaken op Kleurengebied

IN HET VOORJAAR 1953

Ons zettende tot de taak een overzicht te geven van de mogelijkheden welke de fotografie in kleur ons thans te bieden heeft, is de verleiding groot, even te spreken over de natuurgetrouwheid van de kleurenfoto. Men hoort zo vaak het verwijt: de kleuren zijn niet natuurgetrouw. Vanzelfsprekend is het mogelijk in de eerste plaats ernstig in herinnering te brengen dat deze gehele kleurenfotografie nog pas in zijn beginstadium verkeert, en dat het thans bereikte in technisch opzicht reeds een phenomenale prestatie is. Dit geluid is eerder vernomen, maar het is toch goed dat wij dit nog eens diep in ons laten doordringen. Het is namelijk zo onrechtvaardig, van de kleurenfotografie te verlangen dat elke kleur exact wordt weergegeven zoals wij vinden dat die zijn moet. In de eerste plaats omdat het een mechanisch procédé betreft, welks resultaten aan zeer persoonlijke inzichten worden getoetst, en in de tweede plaats, omdat aan dit jonge procédé daarmee een eis wordt gesteld, die wij niet stellen aan de oudere telg: de zwart-wit foto. Zeker verlangen wij van deze laatste een redelijke weergave van de helderheid der kleuren in eenzelfde helderheid van grijzen, doch wanneer iemand al naar zijn geaardheid een foto naar witten en lichtgrijzen verstemt (high-key), dan wel in zeer zware toon drukt, vinden wij dat niet storend, doch vaak zelfs een kwaliteit te meer voor waardering. Zo vaak vergeten wij, dat het door zovelen toegepaste kleurenprocédé een mechanische registratie is, en dat deze natuurgetrouwer is in zijn kleuren dan onze herinnering het voortovert. In een bepaalde omgeving kan de kleur groen zo sterk vertegenwoordigd zijn, en het daardoor gereflecteerde licht zozeer naar groen verstemd, dat slechts een kleurenfoto met uitgesproken groene inslag het juiste antwoord is. Doch evenmin als onze ogen het olijfgroene donkerekamerlicht bij het vergroten langer dan enkele minuten als groen blijven registreren (tenzij wij naar de lamp zelve kijken), bleven onze ogen die omgeving als groen gekleurd registreren. Zij pasten zich prompt aan en het herinneringsbeeld is verstoken van al deze groenigheid, die de schaduwen vulde en alle andere kleuren, als rood, geel en blauw, daarmee overtoog.

Deze aanpassing onzer ogen gaat zelfs zo ver, dat zulk een groenige kleurenfoto, als dia zeer groot, en krachtig verlicht, geprojecteerd in een goed verduisterde ruimte, na enkele minuten niet groen meer aandoet. De opmerkingen over geprojecteerde dia's — naar wat hun kleurzweem betreft, en evenzeer naar de juistheid van een bepaalde dominerende kleur — zoals wij die plegen te vernemen op clubavonden, zijn hoofdzakelijk het gevolg van de snelle opeenvolging van diverse plaatjes, waarbij het volgende plaatje een andere aanpassing vergt dan het vorige.

Indien men de opeenvolging der plaatjes anders kiest kunnen de opmerkingen geheel anders uitvallen. Met proeven is dit bewezen. Hetzelfde geldt voor plaatjes, die men op tentoonstellingen tegen verlichte achtergronden pleegt te plaatsen. De contrastwerking doet daarbij zeer veel kwaad (of goed). Voor sommigen onzer kan hierin een aanleiding liggen een collectie eens anders te rangschikken.

Doch een andere proef heeft nog iets anders aangetoond. Bij het negatief-positief procédé (men deed deze proef bij Agfa) kunnen de kleuren zoals bekend worden beïnvloed door bij het maken van het positief de kleur van het projectielicht te veranderen met filters. Men heeft toen van een beslist goed negatief een aantal positieven vervaardigd met steeds anders afwijkende filtercombinaties, zodat een serie kleurenfoto's ontstond met steeds in een bepaalde richting verschoven kleuren. Daartussen bevond zich ook de juiste afdruk. Dit laatste „juist" dan zo te begrijpen, dat men door het mee fotograferen van een grijsschaal een redelijk exacte aanduiding dier juistheid kan verkrijgen. Deze serie is aan vele proefpersonen voorgelegd met het verzoek het beste, mooiste exemplaar aan te wijzen.

De resultaten waren wonderlijk, en een bepaalde aanwijzing voor een „gemiddelde voorkeur" was er niet aan te ontlenen. Het overgrote deel uit deze groep proefpersonen koos een andere afdruk dan de exactbeste, en de voorkeur ging telkens weer uit naar een andere.

Bij twee afdrukken, waarvan de een „neutraal" (dus exact) was gehouden, en de andere beslist te blauwgroen was gemaakt, ging de keus van tien personen naar de neutrale, en van dertig personen naar de blauwgroene.....

Indien men thans onze opinie zou vragen over de kleurweergave van het huidige materiaal, dan zouden wij dit antwoord willen geven: zolang het niet gaat om een technische kleurendocumentatie, dus meer om de weergave in kleuren van een bepaald motief, dan moeten wij niet zozeer kijken naar het oorspronkelijke onderwerp, dan wel naar de foto op zichzelf. Als deze een plezierige indruk maakt en ons vermag te boeien door zijn kleurcompositie en zijn kleurvoordracht, dan is hij geslaagd.

Tot deze overwegingen zijn wij eigenlijk gekomen, doordat wij nog eens zijn gaan babbelen bij de drie firma's, die thans zeker de belangrijkste zijn voor de leverantie van kleurenmateriaal in Nederland: Agfa, Gevaert en Kodak. Bij alle drie hebben wij in het bijzonder de vraag gesteld: hoe reageert het publiek thans op het kleurenmateriaal; wat bemerkt U daarvan?

BIJ AGFA

Hier troffen wij het feitelijk al heel goed, want op de directietafel lag toevallig een stelletje kleurenafdrukken plus de boodschap van een mijnheer, dat hij ze maar niet mooi vond.

Nu hoort die boodschap niet direct thuis bij Agfa, doch bij de afwerker JosPé, maar ja, men zoekt het dan graag zo hoog mogelijk op; dit wordt begrepen, en het antwoord wordt gegeven.

Nu ging het hier om een kiekje met een wat merkwaardig stilleven: sinaasappelen met narcissen. Buiten opgenomen, met aan een zijde een bakstenen muur. Bij deze foto nu moest het buigen of barsten en het bleek dat men door enkele filtercombinaties hetzij de bakstenen muur (op de achtergrond) in kleur kon krijgen, of de sinaasappelen met narcissen. Dat kwam alleen, omdat hier de lucht uit de foto was gehouden, de lucht die door zijn sterke vlak alles op zijn (contrast-) plaats zou hebben gedwongen, doch nu door zijn onzichtbaarheid alleen zijn sterke effect in het onderwerp had achtergelaten. Dit inzicht bezittend, zegt men dan: heus nog niet gek, de kleur hier bijvoorbeeld is zeer goed.

Er is dan eigenlijk over het Agfa-materiaal weinig nieuws te vertellen. Het is al weer een poosje geleden, hoewel nu ook weer niet zo heel lang, dat men de kleuren heeft kunnen verbeteren door beter positiefmateriaal, terwijl ook de toepassing van het gecombineerde bleekfixeerbad niet alleen een tijdbesparend voordeel betekende, doch tevens een zeer gunstige invloed op de kleur bleek te hebben.

Het beschikbaar komen van een harder werkend positiefpapier bleek weer bredere mogelijkheden te geven voor ietwat onderbelichte dan wel te krachtloos ontwikkelde negatieven. Hetgeen overigens nog niet zeggen wil, dat men dus maar raak kan belichten en dat het dan toch nog uitdraait op een goede kleurenkiek.

Het negatief positief procédé geeft zeer zeker groter vrijheden en de ontwikkeling zowel van het negatief als het positief is zeker niet langer

een automatische bewerking, waarbij elk afwijken van de voorschriften wordt gestraft met een mislukking. Degene die zich hiermee echter in de experimenten begeeft, moet wel reeds een zeer goed inzicht hebben van wat hij in werkelijkheid aan het doen is.

Het gamma kan door langer ontwikkelen gevariëerd worden tussen 0,7 en 1,1, doch van geval tot geval moet men beoordelen wat men daaraan héeft. Of dit kán. Bij reproductie bijvoorbeeld is een wat langere ontwikkeling van het negatief zeker op zijn plaats.

Een positief kan brillanter worden gemaakt door verkorting van de belichtingstijd en verlenging van de ontwikkeltijd, doch wederom: men moet zich telkens rekenschap geven van wat daarmee gaat ontstaan, hoe dit uitpakt.

Wij kunnen hier niet volkomen analoog handelen als bij de zwart-wit vergroting, waarbij het contrast met dezelfde hulpmiddelen soms belangrijk kan worden opgevoerd. Bij de kleurenfoto kan dit leiden tot bloeden van de kleuren, d.w.z. zij blijven niet langer op hun plaats zitten, doch trekken uit langs de contouren.

Men kan zich, bij het negatief-positief procédé, wat meer permitteren bij de belichting van het negatief. Deze luistert minder nauw dan bij het omkeerdia. Wie echter prijs stelt op goede kleuren en vooral, overtuigende kleuren, moet zorgen voor een goed negatief. En dit is nog steeds: het juist belichte negatief.

Nog eens terugkomend op de grappige experimenten met de voorkeur van proefpersonen, werd het onderwerp „afwerken" aangesneden.

De man, die de toegezonden negatieven heeft te verwerken tot kleurenpositieven, staat voor een veel moeilijker taak dan men denkt. Hij moet immers de kleuren reproduceren van een onderwerp dat hij nooit heeft gezien. Hij maakt dus iets, dat hem het beste voorkomt. Het mooiste zou zijn, indien men een grijsschaal mee zou fotograferen (die dan op de afdruk heel goed ietwat violettig grijs kan zijn); dit biedt een prachtig afstemmiddel bij de filterkeuze. Het onderwerp staat zulks echter niet altijd toe. Voor het geval dat het wel kan, is zulk een schaal gemakkelijk zelf te maken, door een stuk bromidepapier in stroken verschillend te belichten en geschikt te ontwikkelen met aan de ene kant een zuiver wit en aan de andere zijde diepzwart. Indien men echter reeds een kleurenpositief liet maken, en het negatief opnieuw uit handen geeft voor nieuwe positieven, is de kans 1 op 10 dat men hetzelfde resultaat krijgt. Het kan beter zijn, of minder. Dan is het goed, het eerste positief mee te sturen, al of niet vergezeld van een opmerking over de kleur van een bepaald detail. Dit geeft de laborant een stevig houvast, zijn werk is daarmee immers veel minder een slag in de ruimte geworden. Juist omdat hem correctiemiddelen ter beschikking staan, en hij maar al te vaak in twijfel verkeert, in welke richting — anders dan in puur-technische zin, nl. onvermijdelijke afwijkingen in het belichtgevoelig materiaal zelve — hij corrigeren moet.

BIJ GEVAERT

Hier wordt de ontplooiing van het gebruik van kleurenmateriaal misschien het beste gedemonstreerd door de opening van drie afwerkcentrales. Kort geleden vermeldden wij reeds het in bedrijf stellen van de grote en voortreffelijk ingerichte centrale aan de Mathenesserlaan 30 in Rotterdam, Tempocolor genaamd. Hier behandelt men zowel het negatief-positief als omkeerfilms. Uitsluitend negatief-positief wordt behandeld door de firma Hoogwerff-Eikelenboom, Apeldoornselaan 25 in Den Haag, en de firma Tricolor in de Bentstraat 45 in Glanerbrug. Deze laatste dus speciaal voor het oosten des lands. De capaciteit is voldoende om alle opdrachten met hoogstens een week te kunnen afleveren.

Het negatief-positief procédé blijkt wel zeer belangrijk te zijn voor de verbruikers, en dit verklaart dan ook, waarom men er thans toe is overgegaan (in de daglichtsoort) kleurennegatieffilm voor kleinformaatcamera's in de handel te brengen. Tenslotte wordt ditzelfde 35 mm materiaal ook reeds in grote hoeveelheden gebruikt voor de theaterkleurenfilm. Daarnaast komt *(doch is er nog niet)* voor de smalfilms Gevaert dubbel-8 in kleuren.

Over die 35 mm negatieffilm willen wij hier nog eens een enkel woordje zeggen. Om de prijs behoeft men het waarlijk niet te laten. Deze komt niet veel hoger dan voor zwart-wit. Hier zal men onmiddellijk tegenwerpen dat juist de afwerking in kleurpositieven zo inhakt op de bescheiden beurs van menig amateur. Zie, hier ligt de knoop inderdaad, doch vooral bij de verbruiker.

Laten wij de zaak nu eens anders stellen. Als U straks een reisje maakt, zoudt U op kleurennegatief kunnen fotograferen. Indien U deze laat ontwikkelen kost U deze film dan bijna evenveel als een zwart-wit. U kunt deze film zelf zwart-wit gaan vergroten, het is immers in het geheel niet noodzakelijk, dat U er kleurenafdrukken van bestelt. Een enkele der beste negatieven *kunt* U, desnoods later, eens in kleur laten maken. Zie, dit wordt te weinig beseft: met zulk een film hebben wij de *mogelijkheid* gekocht, hem later — en als wij daar zin in hebben — ook nog in kleur te laten vergroten. Bij zwart-wit is die mogelijkheid — bij vrijwel gelijke kosten — a priori uitgesloten.

En U moet eens zien, hoe mooi deze kleurennegatieven zich zwart-wit laten vergroten. Ze zijn mooi elegant van tintovergangen.

Toevallig liepen wij dezer dagen tegen een grote collectie Gevaert-dia's aan. Toen trof het ons opnieuw. Is het U wel eens opgevallen, hoe mooi dit omkeermateriaal het wit en het zwart inderdaad als wit en zwart weergeeft? Het is een ware uitnodiging, eens wat onderwerpen onder schot te nemen die slechts weinig kleur bieden (zoek dat bv. eens aan vissershavens). Juist de beheerstheid in zwarten en witten, met een vaag streepje onopvallende kleur, geeft een prachtige sfeer.

BIJ KODAK

Belangrijk — vermoedelijk voor zeer velen wonderlijk genoeg niet bekend — is het feit, dat het Kodak Ektachrome nu ook als 6 x 9 rolfilm verkrijgbaar is, en wel op 120 en op 620 spoel. Voor de zeer velen, die op 6 x 6 werken, is dit — dunkt ons — toch wel belangrijk. Het opent perspectieven voor een groter formaat dia's en wij vragen ons af, of het groter dia-formaat (dat zich toch reeds wil doorzetten) hiermee opnieuw steviger voet aan de grond gaat krijgen.

Men kan deze films zelf afwerken volgens de gebruikelijke procedure voor Ektachrome, waartoe de chemicaliën door Kodak beschikbaar worden gesteld. De Kodak N.V. in Den Haag kan deze afwerking eveneens uitvoeren (voor *f* 6,— per film).

De film wordt geleverd in daglicht-type en in kunstlicht, d.w.z. in type B, voor licht van 3200 Kelvin, zodat gewoon gloeilicht, en geen overspanningslampen moeten worden gebruikt.

In Zwitserland zijn er voor deze dia's reeds bijzonder aardige viewers. Welke Nederlandse industrie gaat nu iets voor ons maken?

Het Kodacolor (negatief-positief procédé) is verkrijgbaar in diverse maten, nl. 6 x 9 op 120 of 620 spoel, op 6½ x 11 en 4 x 6½. Kodacolor heeft evenwel de vervelende nasleep, dat het alleen in de Verenigde Staten kan worden afgewerkt. De film gaat dus vijf maal de Oceaan over: om naar U toe te komen voor U'w belichting, terug om ontwikkeld te worden, weer terug aan U om U de negatieven te laten kiezen, retour om in kleurenpositief afgewerkt te worden en dan weer aan U als gezelschap van deze positieven. Dit het materiaal, waarop de Amerikanen verreweg het meest fotograferen: zij missen die handicap, nietwaar?

Het Ektacolor, eveneens een negatief-positief materiaal, kan men zelf afwerken. Dit is er nog niet, maar het „zit te komen". Dit Ektacolor negatief heeft een bijzondere kant. De daarop voorkomende complementaire kleuren hebben nl. een dergelijk goede correctie, dat er op de pan matrixfilm directe matrijzen van te drukken zijn, zonder daarbij te maskeren. Via dye transfer zijn daarvan dan (in overdracht dus) driekleurendrukken te maken, en eerlijk gezegd: voorlopig achten wij deze soort kleurenfoto toch nog steeds het mooist. Er kan persoonlijk beïnvloed worden, men kan de kleur iets verstemmen, kortom, hier liggen nog steeds de grote mogelijkheden voor de serieuze werker, die bereid is lang en met veel zorg aan zo'n ding te *werken*. Want dit is een kwaliteit, die de huidige generatie mist en die wij zo met leed verloren hebben zien gaan met die jaargangen broomververs: het waren mensen die het geduld bezaten iets moois, iets verzorgds en geacheveerds te maken. Het gaat zelfs zo ver, dat men het geduld niet weet te presteren, de kopschuwheid voor „matrijs", „dye transfer", „masker" e.d. te overwinnen, zich in zulk een logisch procédé te verdiepen en te ontdekken dat het niet tijdrovender behoeft te zijn dan andere zaken. Zoals een goede zwart-wit bromide bijvoorbeeld. Of is de eerste grote lap bij U soms direct puntgaaf? Er zal bij U ook wel eens een tweede op volgen. In hemelsnaam, want die lap papier kóst. En dit vergt óók tijd!

Waarschuwing

VOOR HET VERKEER.....

Ja, met kleurenfilms, want het zijn gladde paden, die de fotograaf betreedt, als hij nog nooit met een kleurenfilm werkte; juister gezegd: als hij nog nooit in kleuren zag. Het fotograferen in kleuren stelt heel andere eisen aan de fotograaf dan bij opnamen in zwart-wit. De belichtingstijd luistert véél nauwer en een belichtingsmeter kan nu helemaal niet ontbeerd worden, maar vooral worden hoge eisen gesteld aan het gevoel voor kleur en kleurenharmonie.

Het is ontzaglijk moeilijk een kleurenplaatje te maken, dat alleen maar boeit door pure artisticiteit. Veeleer zullen de meeste kleurenfoto's een getrouwe copie zijn van de werkelijkheid, dus documentair en reëel. Het is daarom duidelijk, dat de kleurenfotografie zich bij uitstek leent voor reisherinneringen en reportage.

Terloops zij opgemerkt, dat wij met deze beschouwingen het terrein van de kleuren-*afdrukken* of *vergrotingen* in kleuren niet willen betreden. Wij bepalen ons uitsluitend tot de opname in kleuren met een kleurenfilm, hetzij volgens het positief-procédé, hetzij volgens het negatief-procédé en als eindresultaat hebben we voor ogen het beeld in kleuren in de vorm van een lantaarnplaatje, dat dus geprojecteerd dient te worden om het te kunnen beoordelen en..... om er van te kunnen genieten.

Een niet ingewijde in de kleurenfotografie (als die zich bevindt onder de toeschouwers bij de projectie van een serie kleurenplaatjes) begaat steeds en onmiddellijk de fout, dat hij gaat zoeken of alle kleuren juist zijn afgebeeld en hij zegt al gauw „de lucht is te blauw" of „de kleur van het water deugt niet" of „het gras is te groen".

Nu is het voor de maker later soms al heel moeilijk om na te gaan of alle kleuren juist zijn weergegeven, laat staan voor de toeschouwer, die doorgaans niet tegenwoordig was bij de opname.

In de eerste plaats kunnen we vaststellen, dat er áltijd wel een kleur aan te wijzen zal zijn, die niet helemaal met de werkelijkheid klopt. De kleurenfilm is nog niet volmaakt en we kunnen er beslist niet zo mee omspringen als met de zwart-wit film. Met name kunnen tegenlichtopnamen de grootste verrassingen opleveren en, al zijn er verschillende factoren, die alleen de zeer geroutineerde kleurenfotograaf in de verleiding kunnen brengen tot het maken van tegenlichtopnamen (sfeer en dieptewerking), in de meeste gevallen zullen de kleuren er volkomen naast zijn. En als niettegenstaande dat het plaatje tóch boeit en het de toeschouwer een geroep van instemming ontlokt, dan is er tegelijk mee bewezen, dat het niet gaat om de natuurlijke weergave van de kleuren, maar om de kleurenharmonie, de kleurencombinatie en de sfeer.

De juiste weergave van elke kleur is niet van primair belang, wél de *compositie*, de *kleurenharmonie* en de *belangrijkheid* van het onderwerp en het zijn doorgaans deze belangrijke factoren, die de beginneling volkomen verwaarloost. Ja, een geoefend zwart-wit fotograaf is soms totaal de kluts kwijt, als hij in kleuren gaat werken.

We zullen de drie factoren — compositie, kleurenharmonie en belangrijkheid van het onderwerp — aan een nadere beschouwing onderwerpen.

Compositair moet de opname verantwoord zijn. D.w.z. de eisen, die de compositieleer stelt, zijn evengoed van kracht bij de kleurenfotografie als bij de zwart-wit fotografie. Als de opname aan die eisen voldoet, is er al veel gewonnen. Het is dus van groot belang om tijdens de opname het juiste standpunt in te nemen en er op te letten dat alle lijnen in het beeld volgens de regelen der kunst verlopen, dat het beeld goed in het vlak is geplaatst en dat het beeld niet „rammelt" door rommeligheid en overvloedigheid van onderwerpen. Dicht-bij opnamen zullen het meest voldoen.

Minder gemakkelijk is het om te zorgen voor een goede kleurenharmonie, want we hebben dit niet altijd in de hand. Als er zich in het te fotograferen onderwerp een kleur bevindt, die bepaald uit de toon valt, dan kunnen we die kleur niet veranderen. Bij de zwart-wit fotografie worden de kleuren weergegeven in grijstinten en van „vloeken" van kleuren kan daar geen sprake zijn. Bij de kleurenfotografie moet hierop wel terdege worden gelet en als de vloekende kleuren niet te verwijderen zijn, dan is de enige remedie: maak de opname niet. Het kost de beginneling veel zelf-discipline om tot dit niet-maken over te gaan. Tientallen jaren waren we gewend aan de grijstinten van de zwart-wit fotografie. Om nu ineens te leren zien in kleuren is werkelijk heel moeilijk. Men moet er ook gevoel voor hebben en waarlijk ook iets in zich hebben van de schilderkunst of binnenhuis-architectuur. De kleurenfotografie moet een harmonisch geheel zijn. Fout is het om midden in het beeld donkere kleuren te hebben en witte of heel lichte kleuren aan de randen. De kleuren rood en geel trekken steeds sterk de aandacht; zij moeten daarom ingesloten zijn door andere minder felle kleuren.

Over de belangrijkheid van het onderwerp kan dit worden gezegd, dat er vaak maar raak gefotografeerd wordt, omdat er in het onderwerp nu eenmaal kleur, ja soms heel veel kleur aanwezig is. Niet op zoek gaan naar kleuren in massa en ook niet kleurrijke vergezichten fotograferen. Het worden meestal „prentbriefkaarten". Ik zag eens van iemand een kleurenplaatje van een trekschuit, die was geschilderd in rose, blauw en groen. De maker dacht zeker: Ha, hier heb ik kleuren. Afgezien van het feit, dat die kleuren helemaal niet bij elkaar pasten werd de opname gemaakt loodrecht op de lange zijde van de schuit. In geen enkel opzicht voldoet zo'n beeld natuurlijk. Bollenvelden, hoe mooi en interessant voor het oog, voldoen als kleurenplaatje ook niet als de opname van te grote afstand wordt gemaakt. Véél dankbaarder is het een fragment van dichtbij te nemen, zodat de tulpen ook werkelijk als tulp worden afgebeeld en niet als een groot gekleurd vlak zonder details. Een foto van een enkele bloem, waarbij stamper en meeldraden goed scherp zichtbaar zijn, is veel interessanter dan een op grote afstand gefotografeerd veld vol bloemen. En we gaan nog verder en denken aan de macro-fotografie (opnamen van heel dichtbij van wat het menselijk oog nog juist kan zien, in tegenstelling met de microfotografie) in kleuren, een gebied, dat vele interessante mogelijkheden insluit.

We zeiden in de aanvang, dat het vaak heel moeilijk is om na te gaan of een bepaalde kleur (of alle kleuren) juist is weergegeven. Immers, de beoordeling moet vaak gebaseerd zijn op een vage herinnering. Vast staat echter wel, dat men sommige kleuren vaak onnatuurlijk vindt, terwijl het plaatje toch een uiterst getrouwe copie is van de werkelijkheid. Heus, water kan diepblauw zijn, tot blauwzwart toe. De schaduw in de sneeuw ziet blauw. Zuiver wit kan beïnvloed worden door omringende kleuren en daardoor niet zuiver wit meer zijn. Het menselijk oog ziet dat niet, is althans nog niet voldoende getraind om deze kleuren of kleurveranderingen, die zich in de natuur afspelen, voldoende in zich op te nemen en daarom lijken sommige kleuren van het geprojecteerde plaatje vaak onwezenlijk.

Er zijn nog talloze factoren, die de kleuren in de natuur kunnen beïnvloeden en ook hier zitten we eigenlijk met de narigheid, dat de kleurenfilm alles nauwkeurig registreert, maar dat men in de natuur geen erg heeft in die dingen en dus vaak voor verrassingen komt te staan.

De weersomstandigheden, de atmosfeer, het jaargetijde en het uur van de dag beïnvloeden alle kleuren sterk.

De mooiste kleurenopnamen worden gemaakt bij een bewolkte hemel, beter gezegd nog: bij een lucht met grote witte wolken, waar de zon tussendoor schijnt. Het licht heeft dan een grote intensiteit en het is toch diffuus. Een strakke blauwe lucht is minder gewenst, maar toch goed bruikbaar, als maar niet midden op de dag wordt gefotografeerd.

Een zonnebloem gefotografeerd omstreeks 12 uur op de dag, ziet er op het plaatje heel anders uit, dan dezelfde bloem, opgenomen omstreeks 5 uur. In de namiddaguren zijn alle kleuren veel warmer.
Het behoeft ook geen betoog, dat de kleuren in April en Mei totaal anders zijn dan in September. In April en Mei is het licht soms te brutaal, het groen is dan ook wel erg groen en de luchten kunnen intens blauw zijn. Bij het aanschouwen van een plaatje, opgenomen in de bloeiende Betuwe, geve men zich dan ook terdege rekenschap, dat de kleuren in werkelijkheid, in de natuur dus, fel, ja soms hard kunnen zijn. Het plaatje geeft slechts een getrouwe copie.
In de natuur is vaak een teveel aan blauw aanwezig. We denken aan onze meren, aan de zee en aan het hooggebergte. Deze overvloedige blauwheid, die ter plaatse heerste, zien we liever niet op het kleurenplaatje. Alleen voor deze gevallen, dus om het blauw wat te onderdrukken, is het gebruik van een U.V. filter aan te bevelen. Dit U.V. filter moet beslist aangepast zijn aan de kleurenfilm en niet elk U.V. filter is zo maar geschikt om bij de kleurenfotografie te worden gebruikt. Voor de Kodachrome films wordt bv. het wrattenfilter, Skylight type 1A aanbevolen. Voor de Agfacolor film leveren verschillende fabrieken eveneens kleurloze U.V. filters. Men raadplege zijn fotohandelaar. Is een U.V. filter niet kleurloos genoeg (ons oog ziet dat niet), dan ontstaat een verschuiving van de kleuren naar het geel en rood, zulks met een te overdreven effect.
Er zijn nog vele andere filters in de handel, speciaal bedoeld voor de wetenschappelijke, industriele of natuurkundige fotografie. Alleen een geroutineerd kleurenfotograaf mag zich hieraan wagen. Er zijn ook blauwfilters, die ons in staat stellen daglichtkleurenfilms binnenshuis (bij kunstlicht) te gebruiken, waarvoor ook blauwe flitslampen bestaan. Ook zijn er geelfilters en gele flitslampen, bij het gebruik waarvan kunstlichtkleurenfilms ook bij daglicht gebruikt kunnen worden, maar het zijn experimenten, die enige oefening vereisen.
In het algemeen kan ik zeggen, dat de kwaliteit van de kleurenfilms zo goed is, dat ik het gebruik van een filter overbodig en vaak ongewenst acht. Hoogstens komt dan nog in aanmerking het bovenbedoelde U.V. filter. Voor het fotograferen van stadsbeelden bij avond, illuminaties, neon-reclames, enz. kan gerust gebruik worden gemaakt van *daglicht*kleurenfilms zonder meer.
De gevoeligheid van kleurenfilms is minder groot dan van zwart-wit films en varieert van 10/10 tot 15/10 DIN (= 6 tot 12 ASA). Terwille van de scherpte is het gewenst de belichtingstijd zo kort mogelijk te houden en dús zal het doorgaans nodig zijn met relatief grote lensopening te werken óf zijn toevlucht te nemen tot het statief. Gewoon U voor dit laatste niet. Te veel diafragmeren is helemaal niet nodig, althans niet bij de kleinformaatfotografie. Ga als volgt te werk: kijk op de belichtingsmeter welk diafragma moet worden gekozen bij een tevoren gefixeerde belichtingstijd, bv. 1/100 sec (eventueel 1/75 sec) en ga niet omgekeerd te werk door te kijken welke tijd moet worden belicht bij een gefixeerd diafragma van bv. 8 of 11. De scherptediepte van de kleinformaatapparaten is zo groot, dat een lensopening van 4,5 à 5,6 doorgaans voldoende is, althans voor stadsbeelden, landschappen, kortom reisherinneringen, waarbij de voorgrond méér dan 5 of 6 meter van het toestel is verwijderd. Voor dichtbij fotografie moet natuurlijk een kleinere lensopening worden gekozen. Het is onnodig hierover lang uit te weiden, omdat hier dezelfde maatstaven moeten worden aangelegd, die gelden voor de zwart-wit fotografie.
Herhaald zij echter: belicht zo kort mogelijk (terwille van de scherpte) en stel zuiver in op het hoofdmotief. De verre achtergrond (de „oneindigheid") is van geen belang en — behalve dan voor macro- of technische fotografie — is het volkomen overbodig méér te diafragmeren dan 8. Zelf ben ik gewend (met de Contax) mijn belichtingstijd niet langer te nemen dan 1/125 sec en ik regel daarnaar mijn diafragma. Als ik dan niet uitkom, doordat ik dan niet voldoende scherptediepte kan verkrijgen, neem ik het statief óf ik maak de opname niet.
Minder bekend is het, dat de Kodachromes, die in Amerika en Frankrijk worden vervaardigd en hogere gevoeligheid hebben dan de Engelse. De Amerikaanse en Franse Kodachromes zijn 12/10 DIN (= 10 ASA), de Engelse 8/10 DIN (= 8 ASA).
De meeste kleurenfilms komen terug van de ontwikkelinrichting op rollen. Alleen Kodak stuurt ze terug gemonteerd tussen carton, tenzij men anders verzoekt (door een hoekje af te knippen van de label). Het monteren van de beeldjes tussen glas gaat moeilijk als de filmpjes niet vlak liggen. Eerst moet de spanning van de film er uit en daarom is het aan te bevelen de van de ontwikkelinrichting terugontvangen film 24 of 48 uur uitgerold vast te prikken tegen de achterwand van een kastdeur, die niet vaak gebruikt wordt. De spanning is er dan vrijwel uit. Het stofvrij monteren tussen glaasjes, die omplakt worden met zwart plakband, vereist geduld en zuiverheid in de diverse behandelingen, maar het is heus geen heksenwerk en iedereen kan het, als men maar weet hóé.
Zwart-wit films blijven — onbelicht — veel langer goed dan kleurenfilms. Aanbevolen wordt de kleurenfilm koel en droog te bewaren. Met succes kunnen kleurenfilms heel lang worden bewaard in een koelkast (als er nog plaats is), mits de films hermetisch zijn afgesloten (dus in de oorspronkelijke busjes, mits die door een zich onder het deksel bevindende gummiring ook werkelijk luchtdicht zijn) of in speciale dozen, die afdoende gesloten kunnen worden.
Er is veel goede literatuur over de kleurenfotografie verschenen. Het is heus geen overbodige luxe, als men zich eens wat lectuur daarover aanschaft. Een rijkdom van wenken en raadgevingen verschaffen een beter inzicht in de eigenschappen en gedragingen van de kleurenfilm dan hier in dit korte bestek mogelijk was.
De kleurenfotograaf moet enthousiast zijn. Hij mag ook enthousiast zijn, want de kleurenfotografie leeft, zij brengt een rijkdom van leven en herinneringen binnenskamers. De kwaliteiten van de kleurenfilms, die de kinderziekten te boven zijn gekomen, zijn zó prima, dat succes bij goed gebruik is gewaarborgd. Helaas zijn de kleurenfilms voor algemeen gebruik veel te duur en zo lang dit het geval is, zal het moeilijk zijn een behoorlijke routine te verkrijgen. Gelukkig dat hier en daar al een prijsverlaging is te constateren. Men stare zich echter niet blind op deze duurte: de kleurenfilm verschaft ons oneindig veel genot.

J. AKKERMAN

•

DE VOORPLAAT van het April-nummer heeft de heer Dambrink aan het schrikken gemaakt. Helaas ontbreekt ons de plaatsruimte, zijn brief in extenso op te nemen (en daarmee zijn uitdaging hiertoe). Wij moeten volstaan met de kern van zijn reprimande, zijnde:
„Maar uit aesthetisch oogpunt bekeken getuigt deze foto van een walgelijke wansmaak en groot gebrek aan respect voor andermans opvatting omtrent het begrip fatsoen. Ik denk dan nog niet eens verder na bij het zien van de prent. De bewuste foto is naast candid, uitgesproken goor; gelukkig, dat hij de lading onmogelijk kan dekken.
Velen mijner kennissen hebben zich laatdunkend en met minachting uitgelaten over Uw keuze en ik voelde mij genoodzaakt om het mooie blad FOTO aan de openbaarheid in mijn huis te onttrekken, voordat er ook nog meer damesogen op zouden vallen."
Het spijt ons, hem in zijn zedelijk gevoel te hebben aangetast, en mogelijk (nu) anderen met hem. Wij zagen alleen het rare rijm in deze foto, maar nu wij hem opnieuw zijn gaan bekijken, tja. Te onzer verontschuldiging mogelijk dit: wij hebben alleen naar die man gekeken, en die dieren, die zijn nu eenmaal zo.

FOTOWEDSTRIJD „KEUKENHOF". Ons bereikte de mededeling, dat de inzendtermijn is *verlengd tot 20 Juni*, zulks met het oog op moeilijkheden, die enige inzenders hebben ervaren met het afwerken van de kleurenfoto's. Hieraan is men dus met een uitstel van 5 weken tegemoet gekomen.

PAPIEREN ZONNEKAPPEN zult U binnenkort in de winkel kunnen ontmoeten en dan moet U die eens serieus bekijken. Ze zijn enorm handig, want: opvouwbaar, zodat zij U een bobbel in Uw zak besparen. Het zijn de Wemo kapjes (import: Meylink C.V., Rotterdam), zoals gezegd van papier en van binnen versterkt door zwarte stof.
Zeg dan niet dat de prijs wat hoogjes is voor een papieren ding (dat vindt de importeur ook, maar hij heeft dan ook — als altijd — flink tol moeten betalen toen zij de grens over kwamen), bedenk eerder dat het ding enorm practisch is, en zeer sterk. De sortering omvat allerlei doorsneden en in Duitsland kunt U ze uitgerekend het meest op de duurste camera's zien gebruiken.

OLE NILSSON

in Zeist is de man, die de tijd der trage oorlogsjaren toen gebruikt heeft om sprookjesseries in Table Top te verwezenlijken, die een enorme opgang hebben gemaakt. Zij werden o.a. gekocht door IosPé, die ons thans toestemming gal tot reproductie.
Wij halen dit werk van Nilsson naar voren, om anderen op dit spoor te zetten. Indien er iets is om de fantasie een werkgebied te geven, dan is het wel TT. Indien er iets is, om TT te verrijken en extra bekoring te verlenen, dan is het wel: kleur. Deze sprookjesseries zijn zo kostelijk, en ten opzichte van kinderen zo hartverovenend, dat het denkbeeld hiermee iets te gaan doen, bij velen ingang zou behoren te vinden. Nilsson vindt het niet erg, als men zijn idee navolgt, hij heeft er zijn grote voldoening aan gehad.
Het is een uitstekende studie voor een der moeilijkste zaken voor een fotograaf — omdat hij daarin nooit onderricht heeft gehad en er ook niets over lezen kan — en wel: kleurcompositie. Want daarmee staat en valt zijn kleurenfoto.

Twee foto's van W. J. Neep te Coevorden, die ons destijds bij een bezoek aan „Drente fotografeert" direct te pakken hadden. Twee voorbeelden van de sterkte, die „zwart wit" boven „kleur" hebben kan, want hoeveel van de typische illustratieve kracht zou er overblijven, als dit in kleur stond? Deze foto's zijn geposeerd, maar dat betekent alleen maar een hulde temeer aan de maker, want ze zijn levensecht gebleven; gaat er een regisseur aan hem verloren? Want minstens heeft hij de kwaliteit zijn „spelers" goed te kiezen. Hoewel — als wij het goed weten is hij onderwijzer of leraar en het kan dus zijn dat hij zijn hulpjes koos naar hun dagelijkse doen van elke dag, de gehele week lang.

Synthetisch bindmiddel

IN PLAATS VAN GELATINE VOOR KLEURENMATERIAAL

Enkele malen hebben wij in het kort melding gemaakt van de voortdurende research bij DuPont de Nemours (V. S.) betreffende vervanging van gelatine door een andere stof, doch zeker in dit nummer is het op zijn plaats, hier iets meer van te vertellen en dan tevens mede te delen, dat het kunstmatige bindmiddel reeds in de practijk wordt gebruikt.

Gelatine is nu eenmaal het algemeen gebruikelijke bindmiddel in de fotografie zoals die dagelijks wordt toegepast. Een ander bindmiddel, zoals collodium, bepaalt zich min of meer tot de dichémaker (de zg. „natte plaat" met joodzilver), terwijl dierlijke lijm, Arabische gom e.d. vrijwel alleen betekenis hebben bij de welhaast vergeten „edele procédé's".

Gelatine heeft enkele aperte voordelen, en onder meer bevat het een „verontreiniging", die verantwoordelijk mag worden gesteld voor de zeer hoge gevoeligheden, zoals wij die thans kennen, en die — zo men uitgaat van een bepaalde soort zeer zuivere gelatine — zelfs tot een bepaald percentage moet worden toegevoegd. Hieruit blijkt reeds een zijner minder prettige eigenschappen. Het is en blijft een natuurproduct, en telkenmale moet men rekening houden met zijn toevallige eigenschappen en die door bijmengen corrigeren. Hoe goed men dit overigens tegenwoordig in de hand heeft, het blijft een belangrijk punt dat de zorgen van de emulsionneur ernstig verzwaart.

Daarnaast behoudt het de vervelende eigenschap, sterker op te zwellen bij alkalische baden en/of bij hogere werktemperaturen, waarbij het zeer kwetsbaar wordt, zo niet smelt en afloopt.

Het zoeken naar een zwellende kunststof lag dus voor de hand, en bij DuPont heeft men die gevonden door uit te gaan van polyvinylalcohol.

Er is thans een kleurenfilmmateriaal mede vervaardigd, dat goede mogelijkheden biedt voor de filmindustrie, en DuPont Color Release Positive wordt genoemd. Het is op een brandvrije drager gegoten en dan bekend als Type 875.

Ook deze film berust op het tripac systeem, d.w.z. er zijn drie emulsiegietingen, die bij behandeling met een ontwikkelaar op paraphenylleendiaminebasis respectievelijk een geel, een purperrood en een groenblauw beeld leveren.

Het interessante hierbij is het volgende: Terwijl men bij andere tripacfilms met gelatinelagen de kleurstofgenerators (die zich uit het oxydatieproduct uit de ontwikkelaar tot een kleurstof verbinden) in de resp. emulsies moet mengen, heeft men, uitgaande van de polyvinylalcohol, daaraan de kleurvormer rechtstreeks chemisch gebonden. Deze alcohol heeft immers een repeterende keten van CH_2—HCOH—CH_2—HCOH—CH_2, enz.. Aan twee opeenvolgende zuurstofatomen is nu de kleurstofvormende component „opgehangen". Het aantal van deze introducties per molecule heeft men voortreffelijk in de hand.

Dit is echter niet het enige. Op gelijke wijze zijn elders in hetzelfde molecule atoomgroepen aangebracht, die de aard van de te vormen kleurstof, dus diens uiteindelijke kleur, bepalen. Ook dit heeft men in de hand.

Voor de drie emulsies gebruikt men dus drie verschillende polymeren, die tevens dienen als bindmiddel voor het halogeenzilver.

Er komt dus in het geheel geen gelatine aan te pas. Deze polymeren zijn oplosbaar in een mengsel van aethylalcohol en water en kunnen aldus worden gegoten op de drager. Zij stollen tot een geleiachtige massa, echter niet gelijk de vloeibare gelatine, die door afkoeling stolt, doch door het in contact brengen met een boraat, dat daartoe in of op de drager aanwezig is.

Deze activiteit van boorzuur en boraten bij polyhydroxy-verbindingen was reeds langer bekend en is hier toegepast, zodat dwarsverbindingen tussen de polymere ketens ontstaan, die dus de viscositeit bevorderen en een gel doen vormen. Juist door dit hulpmiddel (nl. de concentratie van aanwezig boorzuur, resp. boraten) heeft men de zwelling van de emulsie zeer sterk in de hand, men spreekt hier typerend van een „ingebouwde harder". Tevoren kan men het materiaal de gewenste zwel-eigenschappen geven, doch men kan evenceens nog de zwelling beinvloeden door toevoegen van boorzuur of een boraat aan de diverse baden.

In gedroogde toestand zwelt het polymeer (als men dat leuk vindt kan hier ook gesproken worden van „plastic") in water voldoende op om het normale fotografische ontwikkelproces met normale baden mogelijk te maken. Het mooie is evenwel, dat men zo dit wenselijk zou blijken met eenvoudige hulpmiddelen direct zou kunnen overstappen op veel hoger badtemperaturen, dan wel op oplossingen van een samenstelling die gelatine niet verdraagt zonder onherstelbare beschadiging.

Daar het bindmiddel geheel synthetisch is, heeft men de samenstelling en dus de eigenschappen daarvan, evenals de toevoeging van „verontreinigingen" geheel in de hand.

•

Boekbespreking

TWEE BOEKEN OVER KLEURENFOTOGRAFIE

Dr H. J. Lummerzheim: *Farbenphotographie*; 192 blz. 16 x 24; Verlag für Radio-Foto-Kinotechniek G.m.b.H., Berlin-Borsigwalde.

Lummerzheim schreef een „Lehrbuch der neuen Lichtbildkunst"; hij volgde een geheel nieuw idee. Want hoe gaat het momenteel? Men leert *eerst* allerlei omtrent de zwart-wit en kan dan (als men wil) overstappen op de kleur. Maar niet te vermijden is dan dat men allerlei aanleert, wat men later weer ánders of ál moet leren.

Nu is dit een „gewoon" leerboek, namelijk bedoeld voor beginners, maar het gaat uit van de color-film, en neemt de zwart-wit zo „nebenbei". Als men dit niet dóór heeft, staat men even vreemd te kijken: horen óók de eerste beginselen van de fotografie in een boek over de kleuren? Zeker, volgens dit principe horen ze er in.

Ons idee is derhalve dat dit werk zijn tijd ietwat vooruit is.

Nu zullen er onder onze lezers verscheidenen zijn, die zo langzamerhand wel van wanten weten inzake scherptediepte, brandpuntsafstanden en lensfouten. Maar ook zij hebben ongetwijfeld plezier aan dit boek, als zij het aanschaffen: het vertelt veel (technisch vooral) over de color.

Dr Heinz Berger: *Agfacolor*; 156 blz. 15 x 21 cm; voorzien van een originele foto op Agfacolor papier; Verlag W. Girardet, Wuppertal.

Blader er maar eens in, en U ziet al dat dit een boek van waarde is voor wie nog méér wil weten omtrent de Agfacolor. Men heeft er prima kunstdruk voor genomen en daar de (vele) kleurencliché's op een aantrekkelijke wijze op gedrukt. En „up to date" is het boek: de nieuwe kleurenkop voor de Agfa Farbvariotkop vergroter staat er al in. De kleurenfoto's, die er in gereproduceerd werden, zijn niet in de eerste plaats gekozen om ons te tonen wat er alzo met de color te bereiken valt: ze zijn typische illustraties waar zo het een en ander over te vertellen valt. Wat niet zeggen wil dat de foto's „bildmässig" niet goed zijn: sommige zijn voortreffelijk.

Het is ietwat wonderlijk hoe men in deze 156 bladzijden zóveel technische gegevens bijeen heeft weten te brengen. Dat kan alléén iemand die met de materie zó volkomen op de hoogte is dat die weer simpel en eenvoudig voor hem werd. De complete „afwerking" staat er óók nog in, zo goed als een uitvoerige „Geschiedenis en Theorie". Over de opname, over het „wát" wordt niet zóveel gezegd; maar gegevens daaromtrent vindt men wel in andere boeken. Bij Windisch bijvoorbeeld, als we dan tóch in de Duitse taal bezig zijn.

KL.

Kleurenfotografie in Engeland

Het is den Nederlander soms een tweede natuur, goed te mopperen. Daar goed er van eten ons als natie een zekere internationale reputatie gegeven heeft en wij wel als voorbeeld zijn aangewezen als een snel vervettend volkje, was de voedseldistributie al ras van de baan. Hier lag — van hoog tot laag — een algemene wens, die dus ijlings vervuld werd. Met ernstige verbazing hebben sommigen onzer dan ook wel eens een Engelsman zijn gereserveerde houding zien verliezen, als de goede man zo-maar, dezer jaren, een uitsmijter kopen kan in elk eetkroegje. Dit was voor hem eenvoudig luilekkerland en het eerste Nederlandse woord, dat hij bereid was direct te leren uitspreken en toepassen, was dan ook Oitsmaituh.

Wat hebben wij niet gekankerd over de moeilijkheden bij het op de kop tikken van kleurenmateriaal. Dat ging maar niet zo één-twee-drie. En wij beseffen ook nu nog niet, dat een vakfotograaf in Engeland dit materiaal alleen kopen mag, als hij aantoont er opdracht voor te hebben.

De Ilfordcolor omkeerfilm bood enige uitkomst, het materiaal is beslist goed, maar het bleef een dia. Men wil immers ook dáár een vergroting op papier hebben. Agfacolor kwam en leek een uitkomst, doch een tijdlang wist de ontwikkelcentrale er niet goed raad mee, zodat men de wonderlijkste kleuren thuis bezorgd kreeg. Tot men in Duitsland daarvan op de hoogte geraakte en voor goed ingewerkte krachten zorgde. Die het nu nog moeilijk hebben, want er is geen tweede land aan te wijzen, waar het licht van de ene minuut op de andere zo totaal kan veranderen, zodat alle kunstmiddelen in het geweer moeten komen om een aanvaardbaar positief te maken.

Kodakmateriaal was uiterst schaars te krijgen, en de fabriek in Harrow nam dan ook de fabricatie van Ektachrome ter hand. Die weer stil ging liggen omdat de gehele capaciteit opgevorderd wordt voor defensieopdrachten. De daar eveneens gemaakte Kodachromefilm moest naar zijn formaat worden beperkt; men vereenvoudigde het productieprogramma tot de meest gevraagde formaten, met als resultaat dat alleen de 35 mm nu regelmatig te krijgen is.

Men betrok via bevriende relaties Kodakmateriaal uit andere landen, bv. Canada, doch moest dan alles ter ontwikkeling weer terugzenden. Gevaertmateriaal was ook te verkrijgen, maar moest opgezonden worden naar Antwerpen.

In deze alles bijeen genomen minder plezierig zijnde situaties is nu een verandering gekomen door de Pakocolor. Dit Engelse product van Dr Jacobson wordt verspreid door de Associated British Pathé Ltd. De film wordt in allerlei formaten geleverd en de belangstelling bleek zo groot, dat men het afwerken niet aan kon.

Daarom is Pakocolor er toe overgegaan de chemicaliën voor de afwerking in de handel te brengen. Zij vinden gretig aftrek. De moeilijkheden zijn daarmee evenwel alleen maar verplaatst.

Tot nu toe het men de laboranten in de fabrieken der kleurenmaterialen zweten om een goed resultaat te verkrijgen, nu transpireert men zelf. Pas nu maakt men kennis met de nukken die daarbij te pas komen.

Het Pakocolor is een negatief-positief procédé, in algemene lijn goed vergelijkbaar met het Agfa-procédé, en allerminst moeilijk. Het negatief wordt in circa 7 minuten ontwikkeld in een spiraaldoos of tankje, wordt een minuut gestopt, even gespoeld, en in één bad gefixeerd en gebleekt. De vergroting op papier volgt dezelfde weg, en in één uur kan alles klaar zijn.

De moeilijkheden zitten alleen in de keuze van het correctiefilter, waarmee de lichtkleur in het vergrotingsapparaat veranderd wordt. Velen onzer kennen dat van Agfa, voor de Engelsman is dat nog betrekkelijk nieuw.

Nog zou dit iets zijn, dat men spoedig onder de knie heeft, als er niet een paar kleur-beïnvloedende factoren bij kwamen. Men werkt in Engeland gaarne met overspanningslampen in vergroters, en die hebben nu eenmaal de onplezierige eigenschap, na korte tijd een gelig metaalneerslag op de ballon te krijgen: kleurverandering. Dan tobt men er ten zeerste met spanningsveranderingen op het lichtnet, en daarvoor is een overspanningslamp nog gevoeliger dan een gewone gloeilamp.

Hier te lande heeft men dit probleem evenzeer, doch zo er geen automatische spanningopvoerende transformator is, regelt men die met de hand bij, en het kan nog eenvoudiger, als men de spanning verlaagt op bv. 200 of 190 volt, en die met een voltmeter daarop houdt. Met een vaste filtercombinatie kan men het te rode licht immers compenseren. Dit zijn alle zaken, die men in Engeland nog naarstig aan het ontdekken is.

Wij plegen wel eens smalend iets te zeggen over „de oorlog gewonnen hebben". Het is daar precies zo, en erger. Alleen die laatste uitdrukking gebruikt men daar niet. En het is niet waarschijnlijk, dat deze daar nog uitgevonden moet worden.

•

Kunstlicht op Agfa kleurenmateriaal

De kleurtemperatuur van het licht is bij alle kleurenmateriaal een belangrijk ding. Er zijn terecht meters gekomen voor het meten van de lichtkleur, die dan tevens aangeven welke correctiefilter toegepast dient te worden om een te rode of te blauwe samenstelling van het licht te corrigeren. Vooral de amateur, die sommige van zijn opnamen, en juist die waarvan hij de grootste verwachtingen had, vergald ziet door een naar bij-kleurtje, is dan geneigd aan zulke compensatiefilters een zeer grote waarde te hechten. Indien hij het zich kan permitteren een k.t. meter te kopen plus alle filters, zou hij zich gewapend voelen tegen al deze kwalen. Hij zou mogelijk dan toch nog wel eens kwalijk uitkomen, en zelfs aan zijn filters gaan twijfelen, zolang hij niet bedenkt, dat zoveel meer invloeden dan de lichtkleur alleen een kleurzweem kunnen veroorzaken. Om er enkele te noemen: lageringscondities en datum van het te belichten en te ontwikkelen materiaal (niet hetzelfde tijdstip!), vochtigheidstoestand tijdens het belichten, de ontwikkeling zelve.

Het volgende tabelletje is daarom wel interessant, het geeft aan welk soort flitslicht past bij het kleurenmateriaal.

Agfacolor negatieffilm T (daglicht)	flitslamp kleurloos of blauw geverfd electronische flits
Agfacolor omkeerfilm T (daglicht)	flitslamp alleen blauw geverfd electronische flits
Agfacolor negatieffilm K (kunstlicht)	flitslamp kleurloos of geel geverfd magnesiumflitspoeder fotolampen (al of niet oversp.)
Agfacolor omkeerfilm K (kunstlicht)	flitslamp geel geverfd magnesium flitspoeder fotolampen (al of niet oversp.)

Om te beginnen valt hier op, dat de electronische flits gelijk is in kleurtemperatuur aan daglicht. Voorts dat men op daglichtkleurenfilm de k.t. opvoert van het flitslampje door het blauw te maken, en voor kunstlichtfilm de k.t. omlaag brengt door het geel te verven. Het licht van de open magnesiumvlam (flitspoeder) blijkt gelijk te stellen met kunstlicht.

Interessant is evenwel, dat men alleen zo precies moet zijn bij omkeerfilm, omdat deze geen latere kleurcorrectie meer toestaat. Bij het negatiefmateriaal permitteert men zich zeer veel, de flitslamp mag zowel blank als gekleurd zijn, mits blauw voor daglichtmateriaal, en blank of geel voor kunstlichtfilm. Dit komt, omdat de flitslamp met zijn k.t. juist ligt tussen daglicht en kunstlicht in. De hierdoor ontstane fout kan nl. door filters bij het vergroten worden gecorrigeerd. Men is bij het negatiefprocédé veel vrijer met de kleurtemperatuur. Dat men evenwel ook weer niet al te rockeloos mag worden bewijst deze tabel evenzeer, want noch de blauwe flitslamp, noch de electronische flits zijn voor kunstlicht negatieffilm geschikt. Hierdoor zou het blauw zo overheersend zijn, dat men zich met filters niet meer te redden weet. Omgekeerd geldt hetzelfde voor kunstlicht en gele flitslampen bij daglicht negatieffilm. Het daaruit resulterende al te zeer oranje is evenmin weg te werken.

ILFORD MULTIGRADE

Reeds jaren vervaardigt Ilford het Multigrade-papier, dat zoals de naam al zegt, tot verschillende contrastgraden (gamma's) kan worden ontwikkeld. Nu het papier regelmatig in ons land verkrijgbaar is, bestaat hierin een aanleiding om aan de hand van ons toegezonden proefmateriaal een en ander over dit papier mede te delen.

Onwillekeurig denkt men hierbij steeds aan dat andere papier met regelbare contrasten, Varigam van Defender. Terwijl bij dit laatste materiaal de beide emulsies gemengd zijn, heeft Multigrade twee lagen. De bovenste is groengevoelig en werkt hard, de tweede is gevoelig voor blauwviolet en werkt zacht. De onderste laag is veel gevoeliger dan de bovenste, zodat zonder filter voornamelijk deze laatste ontwikkelbaar wordt en het papier dus zacht werkt. Men zou verwachten, dat met een blauwviolet filter, zoals Varigam dat heeft, het resultaat nog zachter wordt, omdat de bovenlaag dan helemaal niet meedoet. Dit is inderdaad het geval, doch om bepaalde redenen, o.a. omdat de zwartingskromme van de onderste emulsie, als deze alléén gebruikt wordt, geen bevredigende gradatie geeft, levert de firma toch geen filter. Toch kan men voor keiharde negatieven het experiment wel eens uithalen! De firma levert drie geelfilters, die in opklimmende dichtheid steeds meer blauwviolet afsnijden, daarmee de onderste laag buiten werking stellen en dus het papier harder maken. De filters zijn in foelievorm, dus zeer dun, van een laklaag voorzien en in kartonnen houders gevat. Ze hebben geen invloed op de scherpte en kunnen dus op de lens van de vergroter worden geplaatst.

DE FILTERS

Vroeger was de serie uitgebreider, doch daar men meestal met vier hardheidsgraden toekomt, heeft de firma nu wijselijk de serie tot drie stuks beperkt. Bovendien kan men nog gedeeltelijk met het ene en gedeeltelijk met het andere filter belichten, waarop wij nog terugkomen. In de afbeelding 1—4 zien wij, hoe sterk de verkregen contrasten kunnen verschillen. Natuurlijk zijn alle factoren, zoals ontwikkeltijd (2½ minuut) en temperatuur (19 °C) voor alle foto's gelijk gehouden. Waarschijnlijk zullen de verschillen nog duidelijker zijn op glanzend papier dan op het velvet oppervlak, dat ons werd toegezonden. (Dit zijn nl. de beide verkrijgbare oppervlakken.)

Zonder filter werkt het papier even snel als de bekende hooggevoelige bromidepapieren. De verdere verlengingsfactoren vindt men in onderstaande tabel:

Afb.	Filter	Kleur	Verlengingsfactor volgens Ilford	Verlengingsfactor volgens eigen proeven
1	Geen	—	1	1
2	Laag contrast	Bleekgeel	4/3	3
3	Medium contrast	Middelgeel	2	4
4	Hoog contrast	Sterk geel	3	6

Uit deze tabellen kunnen wij enkele conclusies trekken. Vooreerst kloppen de opgegeven verlengingsfactoren niet, wat niet alleen ons is overkomen. Men zie bv. de (Zwits.) Camera 1947, blz. 265, waar ze nog meer verschillen. Nu is „verlengingsfactor" hier een rekbaar begrip. Daar de afdruk volgens afb. 1 immers te zacht is, kan men naar keus ófwel zorgen dat de lichten wit zijn, ól de schaduwen goed zwart, maar niet allebei tegelijk, zodat er een zekere speling in zit. Verder hangt deze grootheid ook nog af van de kleur van de vergrotingslamp, van gamma en omvang van het negatief, enz., doch men zal er goed aan doen met een eventueel hogere verlengingsfactor rekening te houden. Bedenken wij verder, dat het contrastfilter meestal voor dunne negatieven gebruikt zal worden, dan valt de belichtingstijd in de practijk erg mee. Vergelijken wij verder met Varigam, dan zien wij dat men bij dit laatste materiaal er in geslaagd is de belichtingstijden voor de diverse filters nagenoeg constant te houden. Dit is een belangrijk voordeel voor de handel, doch voor amateurs van niet zoveel betekenis. Bepaald een voordeel van Varigam is echter, dat dit zonder filter normaal werkt, tenminste zolang men nog op primitieve wijze met filters voor de lens werkt.

KLEUR VAN HET LICHT

Men moet de filters natuurlijk zorgvuldig behoeden voor beschadiging, daar ze zich bevinden in de stralengang tussen negatief en vergrotingsbord. Daarom is dit op de lange duur niet de juiste plaats. Ze moeten komen tussen negatief en lichtbron, derhalve tussen de condensorlenzen of tussen condensor en lamp. Vooral de kleurfilterschuif, aanwezig in de vergroters voor het maken van kleurvergrotingen, is ideaal voor het onderbrengen van de filters.

De firma zelf geeft nog een typische oplossing aan. Men knipt in het contrastfilter een gaatje ter grootte van het kleinste diafragma van de vergrotingslens en bevestigt dit *in* de lens vlak bij het diafragma. Het is duidelijk, dat men met het kleinste diafragma nu zonder filter werkt, bij het grootste diafragma practisch *met* contrastfilter.

De oplossing heeft veel aantrekkelijks, doch heeft ook wel bezwaren. Het knoeien aan de lens is nooit goed, verder is er nu wél invloed

Afb. 1

Afb. 2

Afb. 3: Ene helft zonder filter, andere met streng filter 6 maal zo lang belicht

Afb. 3

Afb. 4

Afb. 5

op de scherpte en tenslotte is men niet meer vrij in de keuze van het diafragma in verband met de vergrotingsmaatstaf, het verbeteren van de randscherpte, enz.
Er staan echter nog andere wegen open. Reeds bestaan er buisvormige gasontladingslampen van verschillende kleur en intensiteit, waarmee dus door mengen de kleur van het licht continu regelbaar is. Ook stelden wij reeds enkele jaren geleden voor, tussen twee polarisatiefilters een optisch actieve stof aan te brengen, waarbij door draaien de gewenste kleur wordt verkregen.

MEER MOGELIJKHEDEN

Bij „moeilijke" negatieven kan men eerst zonder filter op de lichten belichten en daarna met het contrastfilter op de schaduwen, zodat in beide doortekening komt. Drukt men wolkenluchten door, dan kan men door hierbij het contrastfilter te gebruiken, in deze wolken een grotere brillance bereiken. Dit is vooral van belang, als door overbelichten of vereffenende ontwikkeling de gamma in de wolkenlucht te laag is geworden. Men bereikt dan op gemakkelijke wijze een toonscheiding, die bij gewone papieren heel wat meer moeite kost.
Merkwaardig is ook nog de invloed van de ontwikkeltijd. Wij belichtten een velletje half zonder filter 4½ sec. de andere helft met contrastfilter 27 sec. In de ontwikkelaar was practisch het harde beeld reeds aanwezig, toen het zachte nog moest komen. De oorzaak is natuurlijk, dat de bovenste harde laag het eerst door de ontwikkelaar wordt aangegrepen.
Hieruit volgt, dat kort ontwikkelen, bv. 1½ minuut, hardere resultaten geeft dan 3 minuten, daar dan voornamelijk de bovenste laag meedoet. Bij gewone papieren is het meestal andersom. Wellicht liggen hier nog mogelijkheden voor lossende ontwikkelaars.

DE DOKALAMP

Het papier is natuurlijk voor veel langere golflengten gevoelig dan de bekende bromidepapieren, zodat voorzichtigheid met de dokalamp geboden is. Een lichtrode lamp is veilig, doch niet zo helder, terwijl het beoordelen van de contrasten lastig is.
Men kan met de eigen dokalampen experimenteren op de bekende wijze, door een half bedekt strookje een tijdje aan het dokalicht bloot te stellen. Ilford beveelt aan het filter S 902 (lichtbruin).

TOT SLOT

Wij zien, dat de papieren met regelbare gamma niet alleen een grote vereenvoudiging brengen in ons papierassortiment, doch dat er tevens nieuwe mogelijkheden in zitten. Het is dus eigenlijk verwonderlijk, dat het verbruik niet sneller toeneemt. Er schijnen nog enkele weerstanden te moeten worden overwonnen. Eén er van is natuurlijk, dat de meeste vergrotingstoestellen nog niet voldoende op de nieuwe materialen zijn afgestemd.
Wij vroegen een vertegenwoordiger van een der grote fotografische firma's, van wie ons bekend was, dat zij proeven op dit gebied hebben gedaan, waarom zij het papier nog niet fabriceerden. Volgens hem kwam een der bezwaren van de zijde van de fotohandel. De films van diverse herkomst hebben namelijk verschillend getinte onderlagen, die voor de gewone vervaardiging van foto's met afdruk- of vergrotingsmachines niet van belang zijn, doch die nu een rol gaan spelen en tot fouten in de keuze van het juiste filter aanleiding kunnen geven. Het kan waar zijn, doch het doel is de moeite waard, op de een of andere wijze deze hinderpaal uit de weg te ruimen!

Dr J. J. M. VAN SANTEN

Twee nieuwe Multiflitsapparaten VOOR DE AMATEUR

Van *Agfa N.V.* ontvingen wij de *Synectron*, en daarmee hebben wij zeer plezierige ervaringen opgedaan. Als men zo gewend is enkele kilo's te torsen om electronisch flitslicht bij de hand te hebben, en dan maar 9 onsjes op de schouder voelt drukken, terwijl de lamp met houder 3½ ons op het camera-schoentje betekent, dan wordt het leven lichter.
Dit is een batterijflitser, die gevoed wordt met 6 batterijtjes van 30 volt ieder, in serie. Zulks dan als geen lichtnet ter beschikking is, daar anders het leren étui (gelijk aan een kleine cameratas, en zeer plat) wordt geopend, het plastic batterijhoudertje er uit wordt genomen en vervangen door een transformatortje. Dan flitst men uit het lichtnet en spaart zijn batterijen. Dat gaat in twee handgrepen. Dit apparaatje is zeer verzorgd afgewerkt en vooral ook compact. Voor de vakman zou het flitsen met batterijen te duur komen, voor de amateur kan dit uitzondering blijven, omdat verbinding met het lichtnet heel vaak mogelijk is.
Er is binnen elke 10 seconden een flits beschikbaar, en deze duurt 1/700 seconde. Het voordeel daarvan is, dat de films normaal kunnen worden ontwikkeld (geen verlengde ontwikkeling) en dan een voortreffelijke dekking en doortekening hebben.
Het opgegeven richtgetal van 18 voor 17/10 DIN (24 voor 21/10 DIN) blijkt bescheiden te zijn, want door ons werd op HP 3 een richtgetal 64 geprobeerd, dat dan nog een bruikbaar negatief leverde, hoewel magertjes van dekking.
Wij kunnen in de Agfa-Synectron dus een goed verzorgd en prettig werkende multiflitser begroeten.
Men zond ons deze in combinatie met de *Agfa Karat* 36 met het Solagon objectief f : 2,0/50 mm. Deze kleinformaatcamera met zijn zeer prettige meetzoeker (horizontaal gedeeld beeldveld voor de afstandsmeting), synchro-compursluiter (dus X én M contact) en spanhefboom, waarmee filmtransport en sluiter tegelijk bediend worden, ligt zeer goed in de hand. Wat vooral velen hiervan zal interesseren, is de optiek. Die kunnen wij zonder meer een goed brevet uitreiken: prima. Ook bij volle opening is de scherpte zeer goed. Wij ontvingen een exemplaar dat nog van fabrieksszegel was voorzien en dus door de importeur niet kan zijn uitgezocht.

BRAUN-HOBBY *(de Luxe)* is de naam van 't apparaat, dat *Foka N.V.* te Rotterdam, ons toezond. Dit is een multiflitser met accu-voeding (2 Sonnenscheinaccu's, 4 volt), en ook hiermede hebben wij zeer plezierig en met volledig goed resultaat geflitst. Het gewicht van het voedingsgedeelte, inclusief accu's, is 2100 gram, de lamp plus houder, enz. weegt 230 gram. Het geheel ziet er zeer verzorgd uit, nl. gestroomlijnd, glanzend zwarte, zeer elastische kunststof. Dit is belangrijk sterker dan men denkt, doch stempelt het toch tevens tot amateurgebruik. Deze immers kan de (overigens matige) voorzorgen nemen dat er niets beschadigt, een vakman kan dit niet voorkomen bij voortdurend ruw transport en ruwe behandeling. Ook de lamphouder en de reflector zijn van kunststof; dit laatste vooral zou voor een vakman bedenkelijk zijn, voor de overige delen zou het dunkt ons nog best zeer meevallen.
Dit apparaat heeft een ingebouwde oplaadinrichting voor de accu's. Daartoe neemt men het goed sluitende deksel af, neemt het snoer er uit en steekt dit in de contactdoos. De bekende gekleurde balletjes in de accu's wijzen de ladingstoestand aan. Het richtgetal staat ook nog gedrukt op de plastic draagriem. Dit is 36 voor 17/10 DIN (52 voor 21/10), doch ook dit bleek bescheiden te zijn. Wij kozen 90 voor HP 3 en kregen nog een goed negatief bij normale ontwikkeling. Ook hier is de flitsduur pl.m. 1/700 sec, hetgeen dus gunstig is; het weder opladen gaat snel, nl. na 3 à 4 seconden is weer een flits voorhanden.
Bij het apparaat was een verlengingskabel gevoegd om de afstand tussen lamp en camera te vergroten. Dit is wel belangrijk, daar dan een beter plastische lichtwerking verkregen wordt in bepaalde gevallen. Het metalen verbindingsstuk wordt dan van de camera genomen en onder het voedingsdeel vastgezet. Daarop wordt de lamp met reflector weer geschoven. In deze toestand wordt het geheel ook aan de schouder gedragen.
Ook de Braun-Hobby, die met zijn glanzend doosje doet denken aan een miniatuur radio-apparaatje in zijn gestroomlijnde vorm, kunnen wij aanwijzen als een prima multiflitser voor de amateur, die daarmee al zijn wensen vervuld kan zien.

U denkt toch aan de komende
FOTO-WEDSTRIJD?
Sluitingsdatum 28 Juni.
Uitslag in het Juli-nummer. - Onderwerp: vrij

L. v. d. Waal, Geldrop *2e Prijs Juniores FOTO wedstrijd*

Evenzeer als bij de omslagfoto zouden er weinig steekhoudende redenen opgegeven kunnen worden om deze foto in kleur te maken. Het landschap zou prachtig worden, maar wat zou er overblijven van de gevoelens die juist deze lopende figuur bij ons oproept en aan de foto zijn waarde geven? De prent zou gedegradeerd zijn tot een mislukt ding. Niet dat die waarden thans zo heel groot zijn, doch zij zijn er, en het ontbreken van kleur maakt het ons mogelijk, voldoende afstand te hebben van de realiteit, om ze aan te voelen. Voorafmeg is het zwart-wit abstracter en daardoor illustratiever.

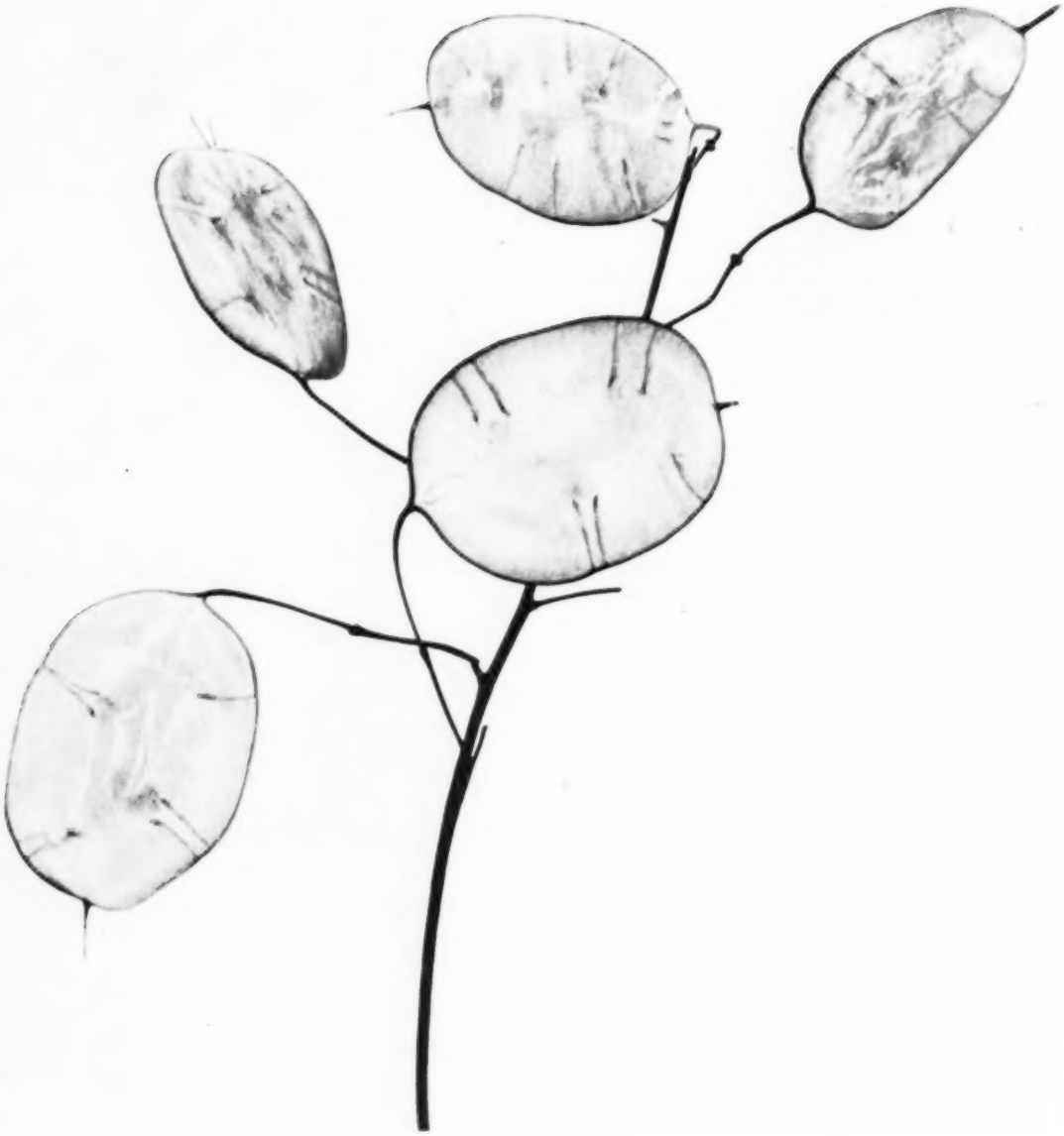

A. F. Potjer, Haarlem — *2e Prijs Juniores FOTO wedstrijd*

Zichtbaar nu een onderwerp, dat een pracht-object zou wezen voor kleurenstudie. Juist door zijn „gebrek" aan kleur. De fotograaf ziet te weinig kleur, hij besteft geen „kleur" meer, als het hem niet voorgeschoteld wordt in enorme, brutale vlakken. Juist de subtiliteit als in een takje Judaspenning gelijk hier kan prachtig van kleur zijn. En dan tegen een zeer mooie achtergrond, die van alles zijn kan. Wit, of grijs, of ook: een heel diep lavendelblauw, zeer getoond, met een geringe gloed, waardoor hij kleur is, en toch niet opdringt. Speel eens hiermee, stel U dit voor tegen diverse kleuren, keur af en keur goed. Een pracht-oefening.

BONDSNIEUWS

Officiele Mededelingen van de
Bond van Nederlandse
Amateur Fotografen
Verenigingen

Opgericht 11 Maart 1922

Goedgek. bij Kon. Besl. van 11 Mei 1926 no 57 en 10 April 1935 no 31
Redactie: G. A. W. WAGENAAR, Van Neckstraat 14, 's-Gravenhage
Bondssecretariaat: Dupontplein 5, Amersfoort

BONDSGELUIDEN

De inzendingen voor de Bondswedstrijden hebben ons niet teleurgesteld. Vijf-en-veertig verenigingen hebben hun collecties ingezonden en zijn nu, evenals de commissie voor de Bondswedstrijden, ten zeerste benieuwd hoe de klassering zal zijn.

De jury wacht een zeer zware taak. De heren D. Hellferich, redacteur van FOTO, de heer J. J. Hens, die we U niet behoeven voor te stellen en de heer Willy Schurman, N.F.K., voorzitter van de Nederlandse Fotografen Kunstkring, hebben zich bereid verklaard om dit jaar de inzendingen te jureren. Deze jury is wel zó competent, dat we ons eigenlijk geen betere kunnen voorstellen. De drie heren zullen hun kostbare tijd, waarschijnlijk een hele Zaterdag, beschikbaar stellen voor de Bond, en de ruim 310 foto's zowel op zichzelf als in het verband waarin ze ingezonden zijn, beoordelen. Het zal een enorm werk zijn.

En niet alleen het werk van de jury is niet te beschrijven zwaar, het administratieve gedeelte van de wedstrijden heeft vele weken werk en stapels formulieren gekost.

Om een goed idee te krijgen van het veel omvattende werk, zou men eigenlijk belangstellenden moeten uitnodigen om de jurering bij te wonen, maar het zou voor de rust, die zo absoluut nodig is, niet gunstig zijn.

De uitslag zal op de a.s. jaarvergadering worden bekend gemaakt en het plan is om evenals verleden jaar ook de bekroonde series ten toon te stellen.

Een prikkel te meer om de jaarvergadering bij te wonen.

VIJFTIGJARIG BESTAAN VAN DE DEVENTER AMATEUR-FOTOGRAFEN VERENIGING

Op 19 Mei vierde de Deventer A.F.V. met een receptie en een nationale tentoonstelling haar 50-jarig bestaan. De receptie was buitengewoon druk bezocht. Uit vrijwel alle verenigingen in het Oosten van het land waren er vertegenwoordigers, om hun gelukwensen aan te bieden, terwijl ook de Bond van N.A.F.V. vertegenwoordigd was door de voorzitter, een der bestuursleden, en de consul uit het desbetreffende district.

De Bondsvoorzitter, de heer Wagenaar, sprak een rede uit, waarin hij de gelukwensen overbracht van de bij de Bond aangesloten verenigingen, die niet zelf een afvaardiging hadden gestuurd. Hij besprak de fotografie nu eens niet als kunstuiting, maar simpelweg als tijdsbesteding. Hij liet het licht schijnen op de grote waarde van de fotografie ook in dit opzicht. Hij deed uitkomen dat de D.A.F.V. een stuwende kracht geweest is voor allen, die behalve deze bezigheid ook schoonheid nastreefden.

De tentoonstelling was er het bewijs voor, dat men in den lande een warme belangstelling voor de 50-jarige heeft, vandaar het grote aantal inzendingen van op de voorgrond tredende amateurs.

Hij besloot met het aanbieden namens de Bond van een wisselschild, dat zal moeten dienen om de jongeren in de vereniging aan te zetten tot steeds beter werk.

Daarna voerde het woord de heer Veltman, Bondsconsul, die iets uit de belangrijke geschiedenis van de D.A.F.V. vertelde, en tevens releveerde dat de D.A.F.V. een der oudste Bondsleden was.

Daarna sprak nog de heer De Noot van de Zutphense A.F.V., die de Deventernaren dank bracht voor de steeds bereidwillig gegeven steun en voorlichting aan zijn vereniging.

Om ruim half negen opende de burgemeester van Deventer de tentoonstelling. De toespraak die hij hierbij hield, gaf o.a. uiting aan zijn voldoening dat Deventer een vereniging als de feestvierende bezat. Door een druk op de knop opende hij de tentoonstelling en zette zichzelf tevens op de fotografische plaat. Aardig en toepasselijk bedacht.

De tentoonstelling was ondergebracht in een typische en aardige zaal van de Muntentoren. Met veel zorg waren de wanden bekleed, en de verlichting was uitstekend. Alles zag er fris en verzorgd uit; het tentoongestelde werk van zeer goed gehalte zal zeker de belangstelling van het Deventerse publiek in grote mate getrokken hebben. Een tentoonstelling, de 50-jarige waardig.

Wij wensen de D.A.F.V. nog vele jaren van voorspoed.

IN MEMORIAM E. DE GEEST

Wie De Geest gekend heeft, heeft een vriend verloren. Hij overleed 6 Mei op 77-jarige leeftijd te Arnhem, waar hij een der actiefste leden van „Gelria" is geweest.

De Geest was een algemeen bekend werker in broomolie, en meer speciaal in broomolie-overdruk, die hij volkomen beheerste. Hij had een bijzonder goede kijk op mooie onderwerpen en een fijn gevoel voor goede compositie. Hij heeft voor zijn fotowerk dan ook zeer hoge onderscheidingen gekregen.

Als vriend was De Geest, door zijn optimisme, een steun voor velen. Hij stond ieder, waar nodig, met raad en daad ter zijde en heeft menigeen, door zijn geest, een hart onder de riem gestoken.

Zijn verscheiden laat bij allen, die hem kenden, een grote leegte achter; een leegte die niet kan worden aangevuld.

Hij ruste in vrede!

M. HOOGHWINKEL

OFFICIELE BERICHTEN

De Bond gaat door zich uit te breiden.

To Asten is een fotovereniging opgericht: „De Zoeker", die zich heeft aangesloten. Secretaris is de heer G. W. Peters, Prins Hendrikstraat 13 te Asten. Verdere namen van bestuursleden zijn ons nog niet bekend. Wij heten de nieuwe vereniging van harte welkom.

Het bestuur van de A.F.V. „De Veluwe" te Apeldoorn is thans als volgt samengesteld: Voorzitter H. W. Hannivoort, Loolaan 26; 1ste secretaris J. v. d. Sandt, Hotel Radio, Kootwijk Radio, post Apeldoorn; 2de secretaris H. J. Fakkeldij, Wildernislaan 1; penningmeester R. Boom, Langeweg 68 en A. H. Schinkel, Korte Kanaalstraat 11, allen verder te Apeldoorn.

Het bestuur van de A.F.V. „Zaanland" is thans als volgt samengesteld: Voorzitter K. E. Vos, Esdoornstraat 18, Zaandijk; secretaris H. Ferwerda, Kieftstraat 33, Koog aan de Zaan; 2de secretaris G. van Pelt, Van Vleutenstraat 20, Zaandijk; penningmeester J. Spijkerman, Raadhuisstraat 26, Westzaan.

Wij verzoeken de verenigingssecretarissen in het boekje „Zo organiseert U een Fotoclub", de sprekerslijst aan te vullen met: E. J. H. van Geelen, Transvaalstraat 20 zw., Dordrecht. Onderwerp: Projectie van kleurdia's met toelichting over: a) het ontwikkelproces; b) gebruik van filters; c) belichtingstijden. Condities: *f* 10 plus reis- en verblijfkosten (eventueel). Een kleinformaatprojector met scherm dient aanwezig te zijn.

De Utrechtse A.F.V. houdt ook dit jaar weer haar fototentoonstelling. Het is deze keer de vijfde. De tentoonstelling zal worden gehouden van 20 t.e.m. 28 Juni, zodat de aanwezigen op de a.s. jaarvergadering, die op 28 Juni gehouden wordt, ook deze tentoonstelling kunnen bezoeken. Het adres van de secretaris van de U.A.F.V. is thans: Z. Bras, Van Meursstraat 43, Utrecht.

VACANTIE - FOTOGRAFEREN - BONDSVERZEKERING
EEN IDEALE COMBINATIE!

All Risk Apparatuurverzekering met vaste taxatie. Tariel 1¼ pct per jaar. Aanvragen: C. de Jong, Hoofddorpweg 16, Amsterdam (W.), adm. der Bondsverzekering.

ONZE VERENIGINGEN

A.F.V. „Rotterdam" te Rotterdam

Lokaal: In het Doofstommeninstituut, Ammanstraat 22; aanvang 8 u.
4 Juni: Voordracht met projectie van Kodachtomes door de heer Punselie: „Zo zagen wij Wallis". Sluiting van het seizoen.

Utrechtse A.F.V. te Utrecht

Lokaal Lange Nieuwstraat 10a; aanvang 8 uur.
18 Juni: Jurering foto's vakklasse 3de salon U.A.F.V.
25 Juni: Inlevering competitie-foto's. Onderwerp: Rust.

De „Photographic Society of America" heeft bepaalde regelen vastgesteld waaraan internationale tentoonstellingen moeten voldoen om door haar erkend te worden. In 1952 zijn er over de gehele wereld 76 salons gehouden, die aan deze eisen hebben voldaan, waarvan 41 in Noord-Amerika en 20 in Europa. Onderstaande lijst geeft een overzicht van de deelname van de verschillende landen en is samengesteld naar de gegevens door Mr C. A. Yarrington, gepubliceerd in het Mei-nummer van „The P.S.A. Journal".

Land	Aantal geplaatste foto's	Aantal inzenders	Gem. aantal foto's per inzender
U.S.A. en Canada	8058	442	18,2
Hongkong	1085	51	21,3
Engeland	1032	122	8,4
Brazilië	717	97	7,4
België	386	55	7
Yoegoslavië	342	41	8,3
Duitsland	319	45	7
India	275	39	7
Zweden	250	12	20,8
Oostenrijk	230	14	16,4
Italië	225	40	5,6
Frankrijk	205	28	7,4
Portugal	184	27	6,8
Hongarije	183	13	14,1
Luxemburg	173	15	11,5
Singapore en Malakka	166	8	20,7
Spanje	136	23	5,9
Tsjecho-Slowakije	114	6	19
Mexico	92	4	23
Nederland	87	10	8,7
Japan	82	17	4,8
Australië	82	8	10,2
Zuid-Afrika	70	15	4,7
Argentinië	69	13	5,3
Denemarken	67	10	6,7
Chili	65	12	5,2
Finland	52	4	13
Nieuw-Zeeland	37	5	7,4
Griekenland	29	2	14,5
Zwitserland	28	5	5,6
Noorwegen	26	4	6,5
Uruguay	26	4	6,5
Centraal Amerika	21	2	10,5
Pakistan	18	4	4,5
Egypte	18	13	1,4
Viet-Nam	9	2	4,5
IJsland	8	1	8
Irak	5	1	5
Formosa	4	1	4
Indonesië	3	1	3
Manilla	2	1	2

In een enkel geval kan een buitengewoon groot aantal aangenomen foto's voor een enkele inzender een vergelijking iets scheef trekken, zoals voor Zweden, doordat van Ann-Marie Gripmann liefst 91 foto's werden geplaatst. Dit neemt toch niet weg dat Nederland maar zeer magertjes uit de bus komt in vergelijking met landen als België, Luxemburg, Zweden, Oostenrijk of Portugal. En dat terwijl de secretaris van de F.I.A.P., die hiervan toch wel iets weet, Nederland „eines der best organisierten Länder" noemt. En eigenlijk is onze plaats nog zeer geflatteerd, want zonder de heren Schaepman, Van Schaik en Scholten zouden we helemaal onderaan staan. De Buitenlandse Dienst zal geen moeite te veel zijn om te helpen hierin verandering te brengen, maar het woord (of liever de daad) is toch in de eerste plaats aan onze leden.

Van de Nederlanders waren de resultaten:

C. J. J. Schaepman	33 foto's	op	17	tentoonstellingen
H. C. W. van Schaik	19	„	15	„
Joh. Scholten	12	„	6	„
Frater Liduinus	6	„	5	„
Mevr. Clement van Loenhout	4	„	4	„
A. A. Ruiterman	3	„	2	„
Georg Braun	3	„	2	„
Mathieu Koch	3	„	3	„
A. Dronkert	2	„	2	„
Jacq. Laurs	2	„	2	„

BUITENLANDSE DIENST

Secretaris voor het buitenland
Foreign service
Secrétaire pour l'Etranger
Sekretär für das Ausland
} W. van Linge, Boven Oosterdiep 123, Veendam

Komende buitenlandse salons

5th Open Exhibition of Photographs te Singapore, van 6 tot en met 14 Februari 1954. Sluitingsdatum 8 Januari 1954. Inleggeld 5 sh. Inschrijvingsformulieren: C. A. Gibson-Hill, c.o. Raffles Museum, Singapore 6.

7th Intern. Contest of Sporting Photographs te Rosario, in de tweede helft van November 1953. Sluitingsdatum 1 November. Inschrijvingsformulieren: Club Atletico Provincial, Bvrd 27 de Febrco No 2672, Rosario, Argentinië.

8th Hong Kong Intern. Salon of Pict. Photography, van 30 November tot en met 5 December. Sluitingsdatum 15 October. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Tom Chan, Gainsborough Studio 301, Gloucester Building Hong Kong.

10th Int. Exh. of Photography te Bagshot, van 3 tot en met 18 October 1953. Sluitingsdatum 19 September. Inleggeld 4 sh. Max. 4 foto's en/of 6 dia's zwart-wit en kleuren. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

Chicago Int. Exh. of Photography, van 17 October tot en met 15 November 1953. Sluitingsdatum 26 September. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Miss Mary Abele, 2617 Hartzellstr., Evanton, Illinois, U.S.A.

28ste Fotosalon te Gent, van 25 October tot 8 November 1953. Sluitingsdatum 20 September. Inschrijfgeld $ 1. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

14th Swedish Master Competition te Stockholm in October 1953. Sluitingsdatum 1 September 1953. Inleggeld $ 1. Uitsluitend één serie van drie foto's. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

17th Int. Salon of Photography te Buenos Aires, van 2 tot 14 Nov. Sluitingsdatum 30 September 1953. Inschrijfgeld $ 1. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

29th Salon Internacional de Fotografia te Zaragoza, in October 1953. Sluitingsdatum 15 September 1953. Inleggeld $ 1. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Sociedad Fotografica de Zaragoza, Plaza de Sas 7, Bajos, Zaragoza, Spanje.

1st Luxembourg Intern. Color Slide Exhibition te Luxemburg, Esch-Alzette en Ettelbrück, van 13 tot 20 October 1953. Sluitingsdatum 26 September 1953. Inschrijvingsformulieren: René Jentgen, 30 Rue Félix de Blockhausen, Luxemburg.

28th Salon of Photography te Houston (U.S.A.), van 11 tot 25 October 1953. Sluitingsdatum 14 September. Geen inleggeld. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

17th Northwest Int. Salon of Photography te Auburn, van 19 tot 27 September 1953. Sluitingsdatum 3 September. Inleggeld $ 1. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: George L. Kinkade, 103 L. St S. E., Auburn, Washington, U.S.A.

14th Int. Salon of Pictorial Photography te Vancouver, van 26 Augustus tot 7 September. Sluitingsdatum 7 Augustus 1955. Inleggeld $ 1.15. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Pacific National Exhibition, Exhibition Park, Vancouver 6, B.C., Canada.

Intern. Exh. of Photography te Newcastle upon Tyne, van 26 September tot 17 October 1955. Sluitingsdatum 27 Augustus. Inleggeld 5 sh. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: T. H. Morrison M. Sc., 217 Osborne Road, Newcastle upon Tyne 2, Engeland.

44th London Salon of Photography, van 12 September tot 10 October 1955. Sluitingsdatum 26 Augustus. Inschrijfgeld 5 sh. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

20ste Int. Fotosalon Iris te Antwerpen, van 19 September tot 4 October 1955. Sluitingsdatum 15 Augustus. Inschrijfgeld $ 1. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

9th Falmouth Int. Exh. van 27 Juli tot 8 Augustus 1955. Sluitingsdatum 9 Juli. Inschrijvingsformulieren: M. Wall, Bibury Tregenver Vallas, Falmouth, Engeland.

6th Witwatersrand Int. Salon of Photography te Johannesburg en Durban, in September 1955. Sluitingsdatum 31 Juli. Inleggeld $ 1. Inschrijvingsformulieren P. O. Box 2285, Johannesburg, Zuid-Afrika.

6th Int. Exh. of Photography te Springfield, van 11—25 Augustus 1955. Sluitingsdatum 29 Juli. Inschrijfgeld $ 1. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

12th Salao Int. de Arte Fotografica te San Paulo in September 1955. Sluitingsdatum 15 Juli. Inschrijfgeld $ 1. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

91st Int. Exh. of Pictorial Photography te Edinburgh, van 15 Augustus tot 3 September. Sluitingsdatum 7 Juli 1955. Inleggeld 5sh. Max. 4 foto's. Inschrijvingsformulieren: Buitenlandse Dienst.

U. P. Int. Salon of Photography te Allahabad in November—December 1955. Sluitingsdatum 15 October 1955. Inschrijfgeld 5 sh. Inschrijvingsformulieren: U. P. Amateur Plot. Assoc., 65 Yahiapur, Allahabad, India.

Op onderstaande buitenlandse salons kwamen de daarachter genoemde Nederlanders met hun werk uit:

4th Open Photographic Exhibition te Singapore: C. J. Schaepman met twee foto's.

1st Intern. Salon of Pictorial Photography te Calcutta: C. J. J. Schaepman met twee foto's.

Vme Salon Intern. d'Art Photographique te Bordeaux: C. J. J. Schaepman te Zwolle, H. C. W. van Schaik te Nijmegen, Joh. Scholten te Haarlem, J. J. Prevoo te Kerkrade, A. A. Ruiterman te Nieuwkoop, H. Slosser te Amsterdam (kleurendia).

Groupe des Dix de Roubaix: C. J. J. Schaepman te Zwolle met twee foto's, Frater M. Liduinus met één foto, H. Slosser te Amsterdam met één kleurendia.

•

DE ANSCO-TANK in het vorige nummer, zo schreef men ons, is een vergissing van U, want dat is de gewone Paterson-tank, die zeer veel verkocht wordt. Wij moeten (na contrôle) toegeven dat de draaibeweging op hetzelfde principe berust, maar de Ansco-tank is toch werkelijk ánders, hoewel in principe-van-manipulatie niet sterk verschillend.

DE DUCA-CAMERA is kort na de bevrijding hier geïmporteerd en vrij veel verkocht, omdat er niets anders was. Het werkte met Karat-cassettes. Als je geluk had, ging het wel, maar overigens was het net een stengum: was er iets los of krom, goot het dan maar gerust weg. We zijn blij dat ze op waren en hopen, dat Uw verslag geen slapende honden wakker maakt.

En dit nu was allerminst onze bedoeling. Het is altijd alleen maar prettig, elke popularisatie der fotografie te kunnen signaleren. Overigens, zouden zij nog zo slecht zijn (had anders onze zegsman — over geschreven?), na vele jaren sedert 1945? Hetgeen dus geen ironie inhoudt voor herniewde import.

•

DEZE 30 PCT WEELDEBELASTING, waarover zo het een en ander verteld is, en die bij regeringsbesluit werd afgeschaft, heeft verwarring gesticht. Wat er gebeurde is dit: de 30 pct verviel, de 15 pct bleef. Reeds sinds 1 Juli 1952 is het weelde-belastingstarief voor fotografische artikelen, dus met name voor rolfilms en camera's, 15 pct, en dit bleef zo. Tevergeefs hebben sommigen dus gewacht tot ook de camera's weer goedkoper werden. Zo gul was de regering nu ook weer niet; er drukt nog steeds 15 pct op.

DE TECHNICA CAMERAFABRIEK in Hengelo laat de laatste tijd minder van zich horen, en wel omdat men zeer veel doet op het gebied van Röntgen-camera's, en weinig nieuws op het gebied dat ons meer interesseert. Doch dezer dagen was er iets, dat een plaatje waard is.

Dit balhoofd is van voortreffelijke kwaliteit en zeer zorgvuldig afgewerkt. De kogel met as is van gereedschapsstaal, andere delen zijn messing, de conische bus is van zeer sterk aluminium. Het geheel: matchroom, met zwart leer ingelegd. Engelse en Duitse draad zijn (onder en boven) op vernuftige wijze verwisselbaar (schijf omdraaien). De vergrendeling is prima en niet door te drukken. Voor camera's tot 9 x 12 toe is dit balhoofd beslist trilvrij. De prijs is zeer schappelijk. „Een klein artikeltje", zei Technica. Laten zij er zo méér maken. Er is behoefte aan degelijk en verzorgd spul.

GEGEVENS VOOR PHOTOFLUX LAMPEN

Door de Philips' Verkoop-Maatschappij voor Nederland N.V. zijn ter uitreiking door de fotohandel belichtingstabellen uitgegeven, waarvan wij hieronder de essentiële delen reproduceren, daar zij in gecomprimeerde vorm alles bevatten, wat men in de practijk nodig heeft.

Type	Richtgetallen						
	Belichtingstijd „M" contact	Filmgevoeligheid			Belichtingstijd 1/25 bij „X" contact of „open-dicht" methode		
		25-40 ASA 16-18/10 DIN	50-80 ASA 19-21/10 DIN	100-160 ASA 22-24/10 DIN	16-18/10 DIN	19-21/10 DIN	22-24/10 DIN
PF 3N	1/500-1/400 1/300-1/200 1/100 1/50	7 10 15 20	10 15 20 30	15 20 30 40	20	30	40
PF 14N	1/500-1/400 1/300-1/200 1/100 1/50	10 15 20 30	15 20 30 40	20 30 40 55	30	40	55
PF 25N	1/500-1/400 1/300-1/200 1/100 1/50	15 20 30 40	20 30 40 55	30 40 55 80	40	55	80
PF 38E	1/500-1/400 1/300-1/200 1/100 1/50	20 30 40 55	30 40 55 80	40 55 80 110	55	80	110
PF 60E	1/500-1/400 1/300-1/200 1/100 1/50	30 40 55 80	40 55 80 110	55 80 110 155	80	110	155

Richtgetallen voor camera's met spleetsluiters

Type	Richtgetallen			
	Belichtingstijd „M" contact	Filmgevoeligheid		
		25-40 ASA 16-18/10 DIN	50-80 ASA 19-21/10 DIN	100-160 ASA 22-24/10 DIN
PF 24N	1/1000 1/500-1/400 1/300-1/200 1/100 1/50	5 7 10 15 20	7 10 15 20 30	10 15 20 30 40
PF 45E	1/1000 1/500-1/400 1/300-1/200 1/100 1/50	7 10 15 20 30	10 15 20 30 40	15 20 30 40 55

FILM

WEER: BOEKEN OVER FILM

Het smalfilmboek (in de Duitse taal) van Opfermann werd bekeken in de vorige Filmrubriek; nu is hier sprake van een ander werk: het *„Handbuch der Schmalfilmtechnik"*, dat werd uitgegeven door het „Fachverlag Schiele & Schön", Berlin.
Schrijver is *Hellmuth Lange*; geen onbekende. Jaren her heeft hij diverse boeken over ditzelfde onderwerp geschreven en de eindindruk destijds was kort en goed: kinderachtig.
Nu is hij gekomen met een compleet „Handbuch" in 4 delen en van totaal zo'n 758 bladzijden. En de man blijkt in de tussentijd zo het een en ander geleerd te hebben, want wat hij ons nu komt brengen is beslist goed; is pertinent goed.
Ik noemde Opfermann nog even: omdat die eveneens een goed smalfilmboek heeft geschreven, dat toch weer volkomen anders is als dit. Herr Lange heeft de veelheid van stof in vier delen gesplitst, en ieder deel werd een boek met een eigen titel.
Er wordt *niet* begonnen met „de camera", het eerste deel gaat over „Idee und Gestaltung". Zodra men hierover in andere boeken begint, wordt er vaak verteld hoe het „eigenlijk" moet: álles tot in de finesses op papier. Hellmuth Lange is óók in dit deel práctisch gebleven: waar het kán een geschreven draaiboek; desnoods in telegramstijl. En als dat niet gaat (omdat het onderwerp het niet toelaat of omdat de filmer er geen zin in heeft) dan zal men zich in elk geval één ding moeten aanwennen: niet in scènes denken, maar in handelings-complexen.
Aan het eind van dit eerste deel wordt dan nog iets over de camera gezegd. En dat instrument wordt nader bezien in het tweede: „Aufnahme und Regie". Ook hier het plezierige dat er geen pagina's gevuld worden met hetgeen een leerling van de kleuterschool óók wel weet. Wat er bv. wél besproken worden: de verschillende opname-snelheden, welke belangrijk zijn en welke niet. Idem omtrent de optiek: dat een filmer eerder een groothoek nodig heeft dan de lange télé-lenzen. Voorts: dat amateurfilmers klagen over de hoge filmprijzen ..... en onderwijl hun scènes veel te lang maken.
Band III: „Schnitt und Montage". Zowel nüchter-technisch (de films dienen behoorlijk verpakt verstuurd te worden; met twee plakpersen gaat het vlugger) als aesthetisch: tijd en rhythme. Een groot deel van dit boek handelt over titels-maken. En het begint met de ontwikkel- (omkeer-)techniek.
Het laatste deel van dit „Handbuch", nl. „Projektion und Programm", is dezer dagen van de pers gekomen, zodat het ganse werk nu compleet is. Ook hier: een vloed, een zee van wenken en aanwijzingen. Ook hier is een man aan het woord, die váker achter de projector heeft gestaan. Geen bezwaren tegen dit handboek?
In zover, dat we het (uiteraard) niet met alles eens zijn wat er gezegd wordt, en men sommige dingen óók anders kan bekijken.
De vier delen zijn los verkrijgbaar. O.a. bij de afdeling boekhandel van de Uitg. Mij „C. Misset" N.V. te Doetinchem.

DE „MOVIKON" MET ATTRIBUTEN

U kent nu die afwijkende vorm van de Movikon 8 wel: meer in de vorm van een kleinformaat-camera. Met als voordelen dat menigeen deze camera rustiger weet te houden, en dat we minder de aandacht trekken, dus onbemerkt onze gang kunnen gaan.
Omtrent die Movikon nog de volgende bijzonderheden:
— Als „normaal" heeft men bij de 8 mm-camera's veelal de brandpuntsafstand van 12.5 mm. Dat is, in vergelijk met het fototoestel, aan de zeer lange kant. Maar voor de smalfilm heeft het zijn waarde, omdat we daar geen deelvergrotingen kunnen maken, al thans in de practijk (nog) niet.

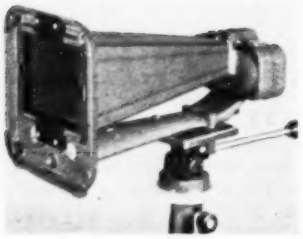

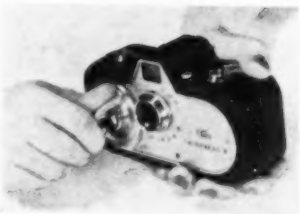

De Movikon is echter uitgerust met een objectiefje (de Movitar, een 4-lenzige anastigmaat van het Tessar-type) met een brandpuntsafstand van 10 mm, iets korter dus, en met het voordeel van een enorme scherptediepte.
— Zonder gebruik van voorzetlenzen kan men instellen tot op een afstand van 20 cm.
— De vlinder-opening heeft men groot gemaakt, groter dan gebruikelijk, nl. over ca 200°. Het resultaat is, dat de belichtingstijd bij 16 beeldjes niet 1/32e sec is, maar 1/28e. Inzake de lichttoevoer maakt dat iets uit, wat we bij binnenopnamen wel bemerken; maar belangrijker is deze zaak in verband met het filmen van zich bewegende onderwerpen. Theoretisch zou men menen dat men dan een zo kort mogelijke belichtingstijd moet hebben, om elk beeldje zonder veel bewegingsonscherpte te houden. Maar op het scherm krijgt men dan een beweging die schoksgewijze gaat.
Bij de Movikon kan men nu bovendien de mooiste attributen krijgen. Allereerst de „Movilum": een lampenhouder die aan de camera wordt geschroefd. Dan het titelapparaat („Movitrix"), uiteraard zonder voorzetlens, omdat instelling op deze korte afstand mogelijk is. Nu kan men de „Movilum" met die „Movitrix" combineren: men kan pootjes zetten onder dat titel-toestel om er onderwerpen van wat groter formaat mee vast te leggen; en tenslotte kan men een lichtkoker in dat titelapparaat aanbrengen: dan heeft men een prima *compendium*.

B & H 275

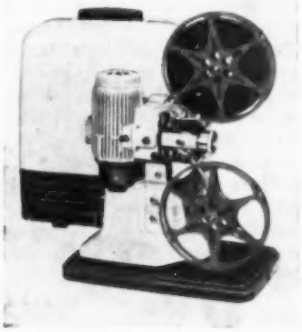

Animex meldt de komst (dezer dagen) van een nieuwe Bell & Howell-projector voor 16 mm. Waarover we t.z.t. ons oordeel zullen geven, en nu een afbeelding. Als belangrijkste punt vinden we vermeld dat er een nieuw type projectielamp in wordt geplaatst: met een sterk geconcentreerd filament, zodat de lichtopbrengst een 20 pct hoger komt dan we gewoon zijn.
Deze nieuwe lamp zal men óók voor diverse andere projectoren kunnen krijgen, zowel van 750 als van 500 watt.

VERDER NIEUWS VAN ANIMEX

Inzake Dupont smalfilm-materiaal. In het 16 mm formaat worden twee nieuwe typen aangekondigd: Rapid Omkeer Pan en High Speed Omkeer Pan. Blijkbaar óók als negatief te gebruiken. En met een gevoeligheid van 64—80 en van 125—160 ASA.

Nóg interessanter nieuws: Dupont komt cinema-film brengen op een basis van plastic. Rek en krimp zijn hier volkomen ondervangen en het droog-proces is nu zeer kort. Komt deze ontwikkeling overigens onverwacht?

3 D-IDEE

Overwegende dat binnenkort een bioscoop-exploitant geen kip op zijn klapstoeltjes meer krijgen zal als hij geen stereofilms draait, ging een Londens bioscoopje — zeggen ze — er toe over, een krom gebogen projectievlak te installeren. Zo maar, van de ene dag op de andere. Zonder een woord er over in de advertenties of aan de gevel. Men draait daar gewoon door met één projector en een doodgewone film. Op dat kromme doek.
De spraakmakende gemeente vertelt nu de gehele buurt rond, dat ze daar 3 D-films te zien geven zonder prijsverhoging.

DIEPTE-FILM

„Gijsbreght" van De Telegraaf vraagt, of men in den vervolge bij een indrukwekkende 3-D-film van een „dieptepunt" moet spreken.

WERKGROEP TECHNISCH FILMCENTRUM

De C.O.P. (dat is: de contactgroep opvoering productiviteit) heeft het initiatief genomen tot het stichten van een Technisch Filmcentrum. Directeur van het bureau van dat Centrum is de heer L. de Vries; het adres van het bureau: Raamweg 45 in Den Haag.
Men is overigens al enige tijd doende, maar heeft de eerste periode als aanlooptijd genomen. Voor 1953 heeft men een uitgebreider werkprogram.
Men zal opdracht geven tot het vervaardigen van een aantal films op technisch en bedrijfsorganisatorisch gebied; men krijgt de beschikking over een groot aantal Amerikaanse technische films, welke men (als het nodig blijkt) van een geluidsband in de Nederlandse taal voorzien zal. Men gaat nauw samenwerken met de Technische Hogeschool van Delft. Ook met de Nederlandse industrie zijn contacten gekomen, die uiteraard nog uitgebouwd moeten worden. En men heeft een aanvang gemaakt met het samenstellen van een catalogus van beschikbare films. Een kostelijke collectie 16 mm soundfilms staat gegadigden reeds ter beschikking. De nieuwe catalogus zal *f* 3,50 kosten; als die verschenen is geven we méér omtrent dit Centrum.

HENK ALSUM OVERLEED

Een bericht dat niet onverwacht kwam. Henk Alsum is lang ziek geweest. De kranten meldden dat hij o.a. de kleurenfilm van de kroningsplechtigheden in Amsterdam maakte. Uit filmisch oogpunt bekeken was dat echter allerminst zijn belangrijkste werk. Alsum heeft méér gemaakt. Hij moest er helaas vroeg mee eindigen: op 50-jarige leeftijd.

•

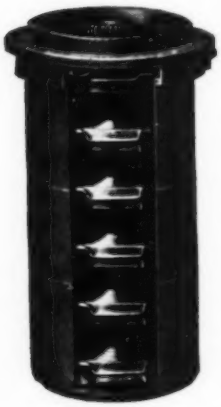

JOBO STAPELTANK is de naam van dit wolkenkrabbertje. Het is eigenlijk zo'n simpel idee: maak de ontwikkeldoos hoger en stop er vijf spoelen in, dan kunnen vijf kleinformaatfilms tegelijk ontwikkeld worden. Natuurlijk ook iets voor de amateur die van zijn vacantiereis terugkomt, maar vooral een prima uitrustingsstuk voor de reportagefotograaf, die prijs stelt op gaaf werk met een fijne korrel, en tot nu toe — stomweg uit tijdgebrek — zijn films dan maar door een papierontwikkelaar heentrok. (Schrik nu niet, precieze amateur, zo zijn er.)
Naar verhouding werkt deze tank zeer economisch met de ontwikkelaar. Indien men er bv. slechts één film in ontwikkelt, is daar geen grote hoeveelheid mee vermorst. Men gebruikt die eenvoudig opnieuw.

•

CAMERA VERLOREN. In de trein laten liggen een *Agfa Isolette* no VT 2809 met Apotar 4,5 no 697952. Bij ontmoeting gaarne een bericht aan Fotohandel J. L. du Parant, Singel, Dordrecht (tel. 5476).

Boekbespreking

Dr Otto Croy: *Fotomontage — Retusche van Heute — Hunderterlei Fotokniffe I en II* — 124, 108 en 156 blz. 15 x 21 cm, gebrocheerd of gebonden; Wilhelm Knapp-Verlag, Düsseldorf.

Dr Otto Croy, de redacteur van „Photo Magazin", heeft een flinke reeks van fotoboeken op zijn naam staan. Deel *één* van „Fotokniffe" schreef hij het eerst van al; en in het voorwoord van deze herdruk zegt hij nu, dat hij er destijds nauwelijks een uitgever voor vinden kon. Het was zo buitenissig, zei men hem.
Er is dan in die tussentijd toch wel iets veranderd, want veel van die opname-tips zijn inmiddels gemeen-goed geworden. Toch is het plezierig om ze (inderdaad bij honderden) bijeen te hebben; temeer daar er tussen al die wenken nog vele staan die we niet kenden of die we vergeten waren. Dat er voor ons in het tweede deel méér nieuws staat dan in het eerste bewijst alléén maar de invloed van een dergelijk boek!
De foto's in de twee delen vól wenken zijn alle van de auteur. U vindt ze veelal op de rechter pagina's, terwijl dan links uitvoerige mededelingen er over staan. Ons frappeerde: de doorzichtig gemaakte plantendelen; de opname bij het licht van een brandende signaar.....; het effectlicht vin de..... scheerspiegel; de nachtopnamen, gemaakt bij daglicht; de typische mogelijkheden van de voorgrond-projectie idem van een vel cellofaan als achtergrond; het gebruik van de kleinformaatprojector als spotlight; de mogelijkheid van „toonscheiding" langs een eenvoudige weg; en zo nog het een en ander meer.
Ook enkele voorbeelden van foto-montage staan in die twee delen; maar het speciale werk in deze zelfde serie vertelt er uiteraard uitvoeriger over. Foto-montage: wat is er in de laatste jaren veel malligheid gepubliceerd onder deze naam. Maar anderzijds tevens: wat zijn er al een goede dingen mee gedaan.
Croy geeft óók goede dingen. Hij begint met te zeggen dat men in dit boek niet het meisje-in-de-rozenknop en evenmin het kindje-in-de-oosevaarsbek vinden zal. Hij deelt de vele mogelijkheden in twee groepen: fotomontages die dit willen zijn en montages die men als zodanig niet of nauwelijks herkent. Zijn „Godin van de Nijl" is een goed voorbeeld van die tweede groep; de fotomontage werd hier toegepast om het onmogelijke mogelijk te maken en dat te fotograferen wat niet (meer) voorhanden is. Ook de foto van de bier-reclame (heeft men die in Duitsland óók nodig.....?) herkent niet iedereen als een montage, en toch is zoiets onder de normale omstandigheden niet te maken, want geen enkel objectief geeft zo'n scherpte-diepte.
Bij de andere groep vinden we natuurlijk het „zelfgesprek" weer van een persoon in dubbel-opname; de pret van zulke dingen is er nu langzamerhand wel af, maar een boek als dit moet immers compléét zijn. Bij de vele góéde voorbeelden nemen we dit dus óók graag mee.
Aan het eind van zijn foto-montage-boek schrijft Dr Croy, dat het boek eigenlijk toch niet volledig is. Er wordt weinig of niets in gezegd omtrent de retouche, die toch menigmaal bij de montage te hulp geroepen worden moet. Maar met opzet is dat gedeelte weggelaten, omdat Croy onderwijl alles over „Retusche von Heute" in een apart boek bijeengebracht had.
Wanneer er in de fotografie érgens iets veranderd is, dan is het op dit terrein. De moderne retouche is er niet meer om lelijke mensen tot filmsterren te maken, en men beperkt zich niet meer tot het potlood en het schaalmes. Wij kennen nu de uitdrukkingen als „optische retouche"; en daar waar potlood, mes en verf gebruikt worden dient dat momenteel pertinent zo te gebeuren dat aan het eigen karakter van de fotografie geen schade wordt gedaan.
Ook dit boek uit deze Croy-serie heeft daarom zijn grote waarde.

Heinz Müller-Brunke: *Liebe zur Exakta* — 128 platen, waarvan 8 in kleuren; 156 blz. 23 x 27, gebonden in linnen band; F. Bruckman-Verlag in München.

Men weet dat de Leica-camera mede zijn grote bekendheid heeft gekregen door het werk van Dr Paul Wolff. Want die legde zijn „Ervaringen" er mee vast in enkele grote platenboeken. Toen ze verschenen hebben ze vele ogen grootst zien worden, want eerst tóén hebben velen zich een idee kunnen vormen van wat met de Leica mogelijk was.
Nu is ongetwijfeld echter óók de Exakta een pionier onder de camera's! Want de *éérste* moderne *één*-ogige spiegelreflex kwam onder die naam van de Ihagee-fabrieken. Als opname-materiaal had men toen de film

4 x 6,5 gekozen. Persoonlijk vinden we dat een pleziérig formaat, maar de rolfilm-fabrikanten achtten het blijkbaar gewenst om het aantal formaten wat in te dammen (waar zij weer gelijk aan hadden!); zij deden dat *zeer* drastisch door de prijs van de „incourante" films naar verhouding op te cricken. De fa Ilhagee stapte toen óók (deels) van dat formaat af, en kwam enerzijds met de Exakta voor 6 x 6 en anderzijds met de Kine-Exakta. En vooral de laatste is een succes geworden.

Nu zou men Heinz Müller-Brunke de „Paul Wolff" van de Exakta kunnen noemen. Dat zijn platenboek niet zó'n sensatie is als die „Erfahrungen", ligt aan de datum van verschijnen; wanneer wij vandaag voor het eerst die Wolff'se boeken onder ogen hadden gekregen, hadden we er ook niet zoveel aandacht voor gehad.

Geen eerste-rangs sensatie dus, dit boek; maar wel een héél pleziérig boek om te hébben. Vooral voor Exakta-mensen uiteraard, maar anderen mogen het natuurlijk óók lezen en zien. Zien in de eerste plaats. Er is een prachtige serie grote platen in; ze zijn niet hemelbestormend-nieuw van opvatting, maar ze laten met z'n-allen toch completelijk zien wat er met de Exakta te maken is: nl. álles. Een enkele foto valt *zéér* op: plaat 3 bijvoorbeeld en plaat 77.

Voorts is er óók nog zo het een en ander te lezen. Allereerst de uitvoerige technische gegevens bij elke foto. U weet dat we daar ietwat bezwaren tegen hebben: de lezers gaan de gegevens als „recepten" zien. Doet men dat *niet*, dan kan men er veel uit opsteken. Typisch bijvoorbeeld dat deze Heinz Müller, die toch over een compleet arsenaal beschikken kan, bijna alles (met de Kine-Exakta) maakte via de 5 cm lenzen. Alleen bij zijn portretten, en dergelijke, neemt hij een langer brandpunt; en anderzijds een enkele maal de groothoek. Kijk, als men „technische gegevens" op deze wijze bekijkt en vergelijkt, is er veel uit te halen. Onze conclusie is overigens uiteraard volstrekt niet dat we dús de verschillende lenzen kunnen missen; alleen maar dat deze fotograaf er weinig behoefte aan blijkt te hebben.

Te lezen is er dan óók nog de inleiding van zo'n 18 pagina's. Waarin de platen-auteur op werkelijk geestige en zeer suggestieve wijze vertelt hoe hij tot de fotografie gekomen is (al heel jong natuurlijk; dat is altijd zo!), en hoe tot zijn „Liebe zur Exakta".

Wel, daar kunnen we in komen.

Petite Collection Art & Technique; no's 1, 2, 3 en 4; 32 blz. 11 x 15 cm; van: Publications Paul Montel, Paris.

Dit zijn Franse collega's van de boekjes uit de FOTO-serie, en ze zijn typisch Frans. Kort is de tekst, die zoveel mogelijk in „tabellen" is verwerkt (anders krijgt men in 32 bladzijdjes de inhoud ook niet compleet); geestig zijn vaak de tekeningetjes, en zeer goed gekozen de foto-voorbeelden.

Deze eerste vier zullen wel de voorposten zijn van een uitgebreide reeks. De onderwerpen gaan dan ook nogal uiteen: „La Photographique Simplifiée", waarin we telkens de (bijkans uitdagende) mededeling tegenkomen: „Avec un ‚Box' pas de problème...!"; „Ciné-Tables", waarbij we dus op het smalfilmterrein zijn geraakt; „Ciné-Truquages", waarbij dat woord in zeer ruime betekenis werd genomen; en „Filtres". Aardige dingen, met een prima inhoud, voor wie Frans verstaat en zulke wenken graag in die taal wil hebben.

Arthur Nettleton F. R. G. S.: *Cash from your Camera*; 124 blz. 13 x 19 cm; voor „Amateur Photographer" uitgegeven door Iliffe & Sons Ltd, London.

„How to sell snapshots to the Press"; voorin dit boek staan wat voorbeelden, en we hebben ons éven afgevraagd: moeten de kranten zulke foto's kopen? Ze zijn wel goed, d.w.z. „duidelijk", maar daar is het dan ook mee gezegd. Uit de verdere inhoud van dit werk blijkt echter de bedoeling: de foto's zullen hoofdzakelijk moeten dienen als illustratie bij artikelen, die men voor kranten en tijdschriften zou kunnen maken. En voor zó'n doel is een eenvoudige, „duidelijke", nuchtere afbeelding van een bouwwerk, een gedenkteken, een gevelsteen of beeld uiteraard zeer bruikbaar.

Mógen amateurs foto's verkopen aan de pers, om op deze wijze (als ze dat willen) hun kosten terug te verdienen? Op het gevaar af van een *groot* aantal „ingezonden stukken" op te wekken, zouden we als tegenvraag willen zeggen: „Waarom niet?" Er is een tijd geweest dat men hier hele gewetensvragen van wou maken. En toch is de zaak zo eenvoudig: wanneer de kranten en tijdschriften amateur-foto's accepteren, dan..... is dat hún zaak.

In dit boekje staat overigens duidelijk dat het voor de amateur heel niet gemakkelijk is, om op dit terrein te „concurreren" tegen de vakmensen. Men vindt er echter óók de weg in aangegeven: datgene doen wat de vakman laat liggen.

Er zit voor de amateur inderdaad een zeer pertinente mogelijkheid in, als hij zich specialiseert op één of meer onderwerpen, al of niet zijn eigen vak en beroep betreffende. Over zulke onderwerpen kan hij dan *schrijven* (als hij er de tijd en de lust voor vinden kan, en als het hem „ligt"), en zijn verhalen, kort of lang, kan hij met eigen plaatjes aantrekkelijk maken. Wel: er zijn reeds velen die dat doen; zij het dan niet in de eerste plaats om het honorarium dat dit oplevert, maar (men lacht er om, en niettemin is het zo) uit nóg idealistischer overwegingen: omdat zij aannemen dat zulke publicaties een zekere waarde zullen hebben.

De „markt" voor foto's is in Nederland wel ietwat anders dan in Brit'annië. Wat geen beletsel is om dit boek te kopen, te lezen en toe te passen, waar mogelijk.

Du Pont: The Autobiography of an American Enterprise; 158 blz. 24 x 32 cm; gebonden in linnen; distributed by Ch. Scribner's Sons, New York.

Dit is (begint het voorwoord) een boek dat geen auteur heeft en geen slot.

De laatste pagina is dan ook getiteld: „The Problems". En men vertelt daarin dat de problemen van 1802 grotendeels financieel waren. De kwesties, waar het bedrijf in 1952 voor stond, waren geheel anders dan de onderneming voordien ooit had ondervonden. Zo zullen de problemen blijven, en geen einde nemen; geen slot hebben, gelijk dit boek; zolang het Dupont-concern existeert.

Want deze autobiografie handelt over het bedrijf van E. I. Du Pont de Nemours & Company, Wilmington, Delaware, U.S.A. Men heeft het gepubliceerd in verband met het verstrijken van het 150e jaar na de stichting van de firma op 19 Juli 1802. Want toen, in de hoge zomer, legden metselaars de eerste stenen voor een kleine watermolen aan de Brandywine Kreek, bij dat Wilmington; ze deden het in opdracht van een jongeman, zoëven in Amerika gearriveerd: E. I. du Pont de Nemours. Deze ene molen, waar het pulver gemaakt werd voor de geweren, die men nodig had om de prairies te veroveren en te beheersen, werd al spoedig gevolgd door méér, en groeide tenslotte uit tot het enorme Dupont-concern van nu. Dat eerste kruit werd vervangen door rookloos poeder, door dynamiet. Maar ook naar andere producten keek men uit, en momenteel maakt Dupont blijkbaar alles wat men onder het hoofd „chemische industrie" bijeen kan brengen. Kenwoorden voor deze tijd zijn bij Dupont: Research, Nylon, Plastics, Atoom-energie.

Dupont is er trots op, de wereld kleuriger te hebben gemaakt dan de veelverwige rok van Josef was.

KL.

•

EEN EEUW FOTOGRAFIE, de tentoonstelling in het Prentenkabinet der Rijksuniversiteit te Leiden, Kloksteeg 23, kunt U alsnog bekijken mits U vlug bent. Door de zeer grote belangstelling werd deze expositie verlengd tot 20 Juni a.s.

Alle boeken

op fotografisch gebied, ook de hier besprokene, kunt U steeds bestellen bij de Afdeling Boekhandel van de Uitgevers-Mij „C. MISSET" N.V. te Doetinchem. — Korte levertijd.

FILMSTROKEN

Op de modernste apparatuur vervaardigen wij aan de hand van foto's, tekeningen, enz. filmstroken en diapositieven. — Korte levertijd.

FIPRON Kinderdijkstraat 63 AMSTERDAM-Z. - Tel. 98332

Voor de moderne flitstechniek

en de meest verregaande toepassing van haar laatste mogelijkheden heeft Voigtländer de ideale kleinbeeld-camera 24 x 36 uitgebracht.

PROMINENT

Haar combinatie van meetzoeker, wisselobjectieven en centrale sluiter betekent:
Flitsopnamen tot 1/500 sec. onder gebruikmaking van de licht-intensiteit voor het volle negatief-formaat, scherpe contouren zelfs bij sterk extra licht.
Objectieven uit de reeks van de Voigtländer anastigmaten met hoge prestatie:
ULTRON 1:2/50 mm - NOKTON 1:1,5/50 mm
TELOMAR 1:5,5/100 mm in spiegelreflex-aanzetstuk. Groothoek-objectief volgt.

Voigtländer IN VOORUITSTREVENDHEID STEEDS VOORAAN.

Imp.: J. P. VOS' CINEFOTO-IMPORT N.V., DEN HAAG

VapOrator Procédé

Vaporiseren is waardevolle negatieven beschermen en behouden. Door dit procédé worden Uw films beschermd tegen:

KRASSEN, SCHRAMMEN, VINGERAFDRUKKEN, OLIEVLEKKEN, WATERVLEKKEN,

in feite tegen alle mechanische, chemische of klimatologische invloeden. Niet door het aanbrengen van een z.g.n. beschermlak, doch door het laten indampen van op elkaar afgestemde chemicaliën in het VapOrator-apparaat. Films worden honderden jaren houdbaar. Zowel voor 8, 16 mm kleinbeeld als 6/9 films, color en zwart-wit.

* VRAAGT INLICHTINGEN EN DEMONSTRATIE.

ANTI STATIC PASTA

Door wrijving en warmte worden Uw films, condensor, glasplaten en objectieven statisch geladen, waardoor zij stof gaan aantrekken. Wrijf deze delen in met de Anti Static Pasta. Uw apparatuur blijft stofvrij.

Monsterverpakkingen à f 2.— verkrijgbaar, ook in amateur verpakking.

Plasto Phata Plastics

H. OSWALD, Bosb. Toussaintstr. 65, Tel. 87038, Amsterdam

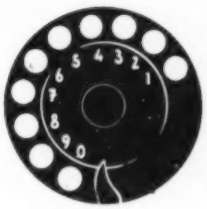

Met ingang van

19 MEI 1953

is de telefoon in Doetinchem geautomatiseerd

Onze nieuwe telefoonnummers zijn

(08340) 3941 (5 lijnen)

UITGEVERS-MIJ „C. MISSET" N.V. - DOETINCHEM

PLASTISCHE WERKING DOOR EEN ZEER LANGE TINTENSCHAAL

ILFORD

Plastika papier voor vergrotingen in wit en chamois, in verscheidene gradaties en oppervlakken.
Geeft de fijnste nuances in het negatief op de afdruk weer.

Plastika
PAPIER

vraagt naar het prachtige boek
„ILFORD MANUAL OF PHOTOGRAPHY"
uitgevoerd in kunstdruk, bijzonder interessante tekst in de Engelse taal
472 pagina's, rijk geillustreerd.
Verkoopsprijs: fl. 7.50.–

ILFORD FOTO N.V. HERENGRACHT 168 AMSTERDAM

N.V. HOLLANDSE SIGNAALAPPARATEN
HENGELO (O.)

vraagt voor spoedige indiensttreding

Reproductie-Fotograaf

bij voorkeur met enige jaren ervaring.
Leeftijd 20—30 jaar.
Uitvoerige sollicitaties in handschrift te richten aan de Personeelsafdeling.

GEVRAAGD

een flinke bediende

voor alles in foto-atelier annex fotohandel in het Noorden van het land.

Brieven onder No. 563650 Foto aan het bur. van dit blad.

GEVRAAGD in grote plaats van 't Noorden des lands:

EEN FOTOGRAAF

all-round vakman, bij voorkeur in het bezit van alle vereiste diploma's.
Uitv. soll. met getuigschriften te zenden onder No. 564022 Foto aan het bureau van dit blad.

SPECIALE PAPIEREN.
FILMS OF CHEMICALIEN

FOTO VAN PUFFELEN
Den Haag. Oranjelaan 22
Grootste sortering —

Nergens te krijgen??
Probeer het bij ons!!
Laan van Meerdervoort 864
Postverzending dagelijks

LABORATORIUM PRINSEN

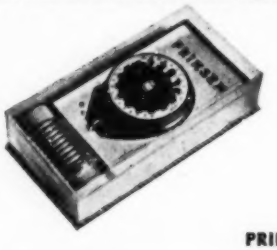

DELFT
Crommelinlaan 77

Belichtingsmeters
SIMSON
DE LUX ƒ 45.—
met verchroomde halsketting
SIMSON ƒ 34.50
PRINSEN KELVINA ƒ 99.—

Onze Kleurtemperatuurmeter gecombineerd met belichtingsmeter voorkomt met onze correctiefilters elke kleurzweem.

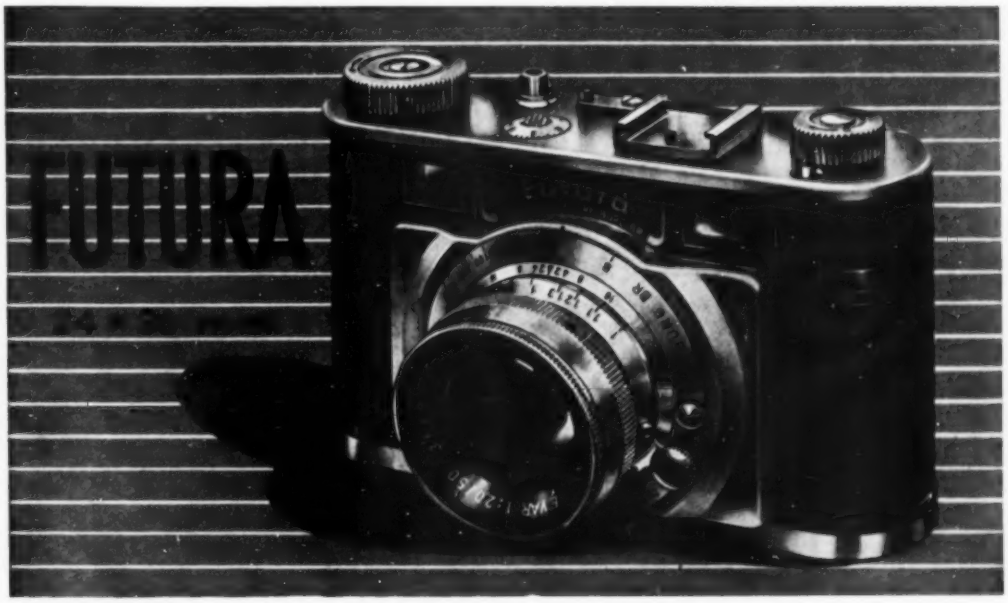

★ Levering via de erkende Foto-handel

Alleen-importeurs:

J. SANDERS Foto & Kino-Import

Laurillardlaan 15
SANTPOORT
Tel. 8094 (K 2560)

WESTON
MASTER II

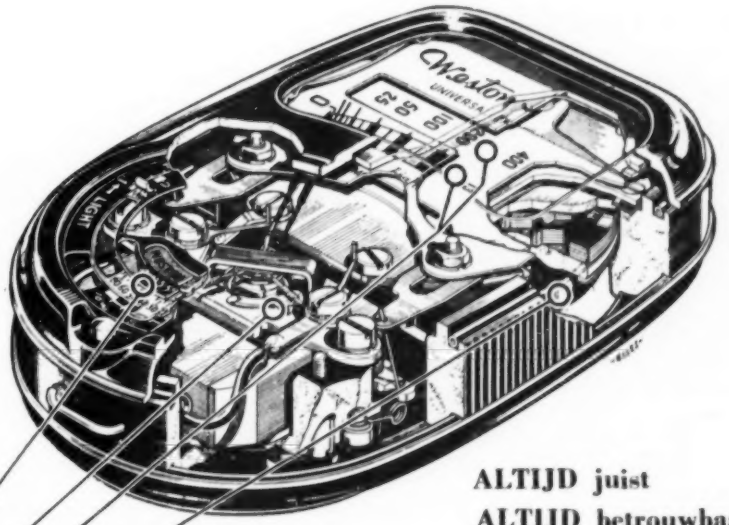

ALTIJD juist
ALTIJD betrouwbaar

- DE WESTON „PHOTRONIC CELL" is samen met de honingraatlens als één geheel verzegeld.
- 2 skala's gekoppeld met het lichtrooster geven een enorm meetbereik bij een kleine meethoek.
- Het draaispoelsysteem is schokvrij gelagerd in edelsteenlagers.
- De rekenschijf geeft alle filmgevoeligheden, sluitersnelheden en lens-openingen aan. Voor tegenlicht en groot contrast speciale instelling

IMPORT
„Cinon" N.V.
AMSTERDAM

FOTO STUDIO
WOLF
BILTHOVEN
Soestdijkseweg 278 Z
Tel. 2.333

vraagt
LABORANT
en
Leerling Laborant

AGFA colorfilms
ONTWIKKELEN en VERGROTEN
Foto-KARPO - Rozengracht 53 - AMSTERDAM

Amerikaans Maandblad
"ART PHOTOGRAPHY"
voor Fotografen en Tekenaars
van
MODELLEN

Jaar-abonn. (12 Nrs) . . . ƒ 33.—
Halfjaar abonn. (6 Nrs) . . . ƒ 17.50
Proefnummer . . . . . ƒ 3.50

Zo juist ontvangen van deze zelfde uitgever het nieuwe nummer van „Figure Photography Annual".

Voor Nederland:
Tijdschr.handel H. STOKKERMANS
Torensteeg 5 - AMSTERDAM-C.
Postgiro 18476 - Telefoon 40186

DACORA-camera's 6x6

Lens 6.3 of 5.6, sperinrichting, rompontspanner, Vario-sluiter tot 1/200 sec. ƒ 79.—. Lens 4.5 Ennar, zelfde uitvoering ƒ 99.—. Lens 3.5 Ennar, sperinrichting, rompontspanner, Prontor S sluiter ƒ 129.—.

NU OF NOOIT!
Prima Bromide Papier

30 x 40 cm
Chamois halfmat in normaal en hard kartondik.
Wit glanzend in normaal en hard kartondik

24 x 30 cm
Wit glanzend in normaal, hard en extra hard kartondik
Chamois fijnkorrel in zacht kartondik

18 x 24 cm
Wit glanzend in zacht, normaal en hard dun en kartondik
Wit glanzend in extrahard dun
Chamois halfmat glad in normaal en hard kartondik
Chamois fijnkorrel in normaal kartondik

13 x 18 cm
Wit glanzend in extra-hard kartondik
Wit glanzend in extra-hard dun

Briefkaarten
Wit glanzend in normaal en extra-hard
Chamois halfmat glad in zacht en extra hard
Chamois fijnkorrel in normaal

Prijzen:

100 vel 30 x 40 cm	ƒ 32.50
100 vel 24 x 30 cm	ƒ 17.50
100 vel 18 x 24 cm	ƒ 9.90
100 vel 13 x 18 cm	ƒ 5.90
100 briefkaarten	ƒ 4.90

Voor goede kwaliteit staan wij in.
Niet goed, geld terug.

„FOKA" N.V.
Admiraliteitsstraat 8 abc — 2e Middellandstraat 23
ROTTERDAM-O. — Tel. 22242 - 24422 - 34644

Bij jong, zich snel ontwikkelend Arnhem's fotopersbureau is plaats voor een

FOTOGRAAF-LABORANT,

zowel voor pers, industrie als Dokawerk.

Prettige werkkring, behoorlijke salariëring en goede vooruitzichten.

Alleen representatieve vakbekwame en actieve personen gelieven te schrijven onder No. 566602 Foto aan het bureau van dit blad.

SPECIALE AANBIEDING

Restant voorraad Welta WELTAX camera's, formaat 6 x 6 cm met inlegmasker voor 4½ x 6 cm, lens Zeiss Tessar 3.5—7.5 cm coated, sluiter Prontor S met ingebouwde zelfontspanner en flitscontact, optische doorzichtzoeker met parallaxopheffing

PRIJS ƒ 195.—

FOKA N.V. - ROTTERDAM
Admiraliteitsstraat 8 abs - 2e Middellandstraat 23
Tel. 22242 - 24422 - 25330 - 34644

Het meest ideale papier voor Uw fotowerk is thans

Turabrom bromide- en Turacontact gaslichtpapier

Blijft mooi van toon.

TURABROM wordt geleverd in glanzend wit, halfmat wit, mat, wit, glanzend chamois, halfmat chamois, mat chamois, fijnkorrel chamois in de gradaties: Zacht, Speciaal, Normaal, Hard en Extra-Hard.

TURACONTACT in glanzend wit en glanzend chamois, ook in vijf gradaties.

6,5 x 9,5	100 vels	f 4.45
9 x 14	briefkaarten 100 st.	„ 8,25
13 x 18	100 vels	„ 13,50
18 x 24	100 vels	„ 26,25

cartondik 10 pct hoger.

Alle andere maten, prijzen op aanvraag.
Verkrijgbaar bij Uw foto-handelaar.

Importeur: **H. LABOHM**

Keizersgracht 394 — Amsterdam

SPECIALE AANBIEDING

Door inruil verkregen:

Contax III met Sonnar 1 : 2, met ingebouwde lichtmeter	f 795.—
Zeiss Ikoflex met Novar 1 : 4.5	f 150.—
Telelens voor Contax Sonnar 1 : 2	f 550.—
Kinax II 6 x 9 camera met 4,5 Berthiot	f 85.—
Zeiss Ikonta 6 x 9 met Novar 1 : 4.5 en sperinrichting	f 75.—
Flanka 6 x 9 camera met Schneider Radionar 1 : 45	f 75.—

Nog vele andere Occasions hebben wij in voorraad.
Ook ruilen wij Uw oude camera in.

FOTO - KINO STRIK N.V.

BUSSUM
Naussaulaan 37
Tel. K 2959 - 6217

HILVERSUM
Groest 136
Tel. K 2950 - 2130

ENPECE

KLEUREN:
Leica f 17.50, Normaal f 15.50
o.a. No. 1015 Bloembollen-Keukenhof en No. 1016 v. GOGH

SPROOKJES IN KLEUREN:
Leica f 14.50, Normaal f 12.50

FILMSTROKEN

ZWART-WIT: Leica f 5.75, Normaal f 4.75
o.a. No. 409 - 100 jaar Kromstaf

Vraagt ons volledig prospectus

Nederl. Projectie Centrale - Amsterdam
Koningslaan 54 - Telefoon 29609

BALDA

CAMERA'S

Een ruim vijftigjarige ervaring garandeert U een absolut degelijke en goede constructie

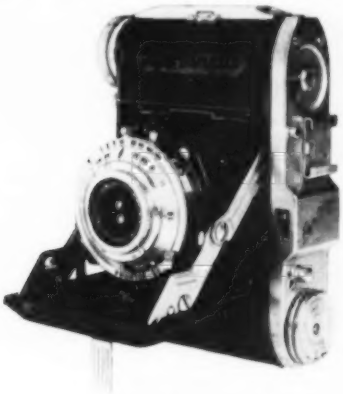

Baldinette

De kleinbeeldcamera voor de verwende amateur tegen een lage prijs. Door de reflexvrije lichtsterke objectieven zowel geschikt voor wit-zwart als kleurenopnamen.
Automatisch filmtransport beveiligd tegen dubbel opnamen.

Prijzen:

met Baldanar F 3,5—5 cm Prontor S	f 140.00
met Baltar F 2.9—5 cm Prontor S	„ 150.00
met Westar F 3,5—5 cm Prontor SV	„ 160.00
met Westar F 2.9—5 cm Prontor SV	„ 175.00
met Radionar F 3.5—5 cm Prontor SV	„ 170.00
met Radionar F 2.9—5 cm Prontor SV	„ 190.00

MEET BALDINETTE met ingeb. ongekoppelde afstandmeter
met Baltar F 2.9—5 cm Prontor SV f 215.00

SUPER BALDINETTE met ingeb. gekoppelde afstandmeter
met Emit F 2.8—5 cm Prontor SV f 315.00
met Heligon F 2.0—5 cm Synchro-Compur „ 395.00

BALDIX 6 x 6 cm

met Westar F 4.5—7.5 cm Vario	f 95.00
met Westar F 4.5—7.5 cm Prontor S	„ 125.00
met Ennagon F 3.5—7.5 cm Prontor S	„ 152.50
met Westar F 2.9—7.5 cm Prontor S	„ 160.00

BALDAX 6 x 6 cm

Luxe uitvoering met geheel automatisch filmtransport
met Radionar F 2.9—7.5 cm Prontor SV f 200.00

BALDAFIX 6 x 9 cm

met Ennar of Westar F 4.5—10.5 cm Pronto f 110.00

BALDALUX 6 x 9 cm

met Radionar F 4.5—10.5 cm Prontor SV f 145.00

Importeur voor Nederland

FOKA n.v.

Admiraliteitsstraat 8 abc — ROTTERDAM-O.
Tel. 22242 - 24422 - 25550

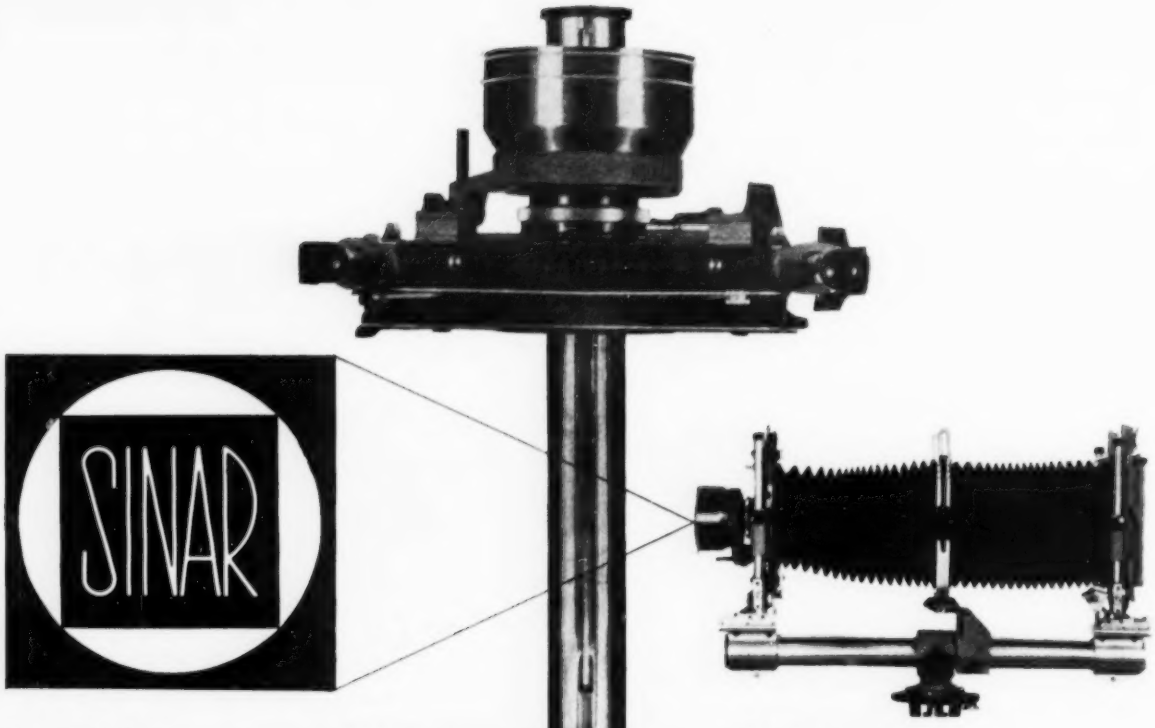

De Zwitserse precisiecamera uit de praktijk geboren

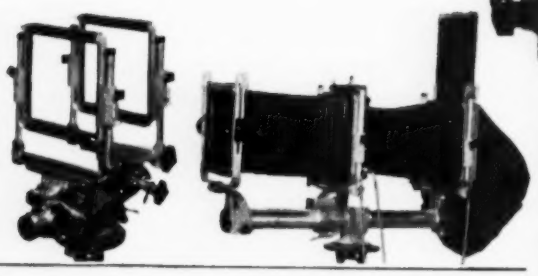

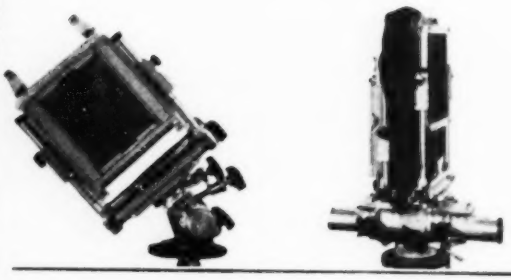

De Sinar is ontworpen als statiefcamera, met grote verstelmogelijkheden, die elk afzonderlijk bediend en geblokkeerd kunnen worden. Zij heeft een zeer grote stabiliteit en bezit blijvend spelingvrije instellingen. Het grondprincipe is gebaseerd op volledig verstelbare koppelramen, waarin met eenvoudige handgrepen objectieven, balgen en matglasraam geplaatst kunnen worden. De mogelijkheid balgen uit te wisselen, aan elkaar te zetten en te verwisselen voor een groothoekbalg maakt het gebruik van objectieven met extreme groothoek vanaf 6 cm tot zeer lange brandpuntsafstanden mogelijk. Uit de hulpstandaard en de extra balg kan een compendium gevormd worden, zodat vals licht volkomen afgeschermd kan worden en het maken van combinatiefoto's eenvoudig uit te voeren is. De hulpstandaard kan ook gebruikt worden als objecttafeltje voor het fotograferen van kleine onderwerpen. De universele filterhouder met zonnekap maakt één stel filters voldoende. De matglasinstelling van de Sinar vindt niet meer plaats met een insteldoek, maar door middel van een balg, die vals licht volledig afsluit. Voor juiste instelling en voor de beoordeling van donkere hoeken, wordt een loupe in deze balg geplaatst. Het matglas heeft een ingeetste rutverdeling, zodat zeer juist afstellen en afmeten gemakkelijker wordt. 6 waterpassen maken een exacte afstelling van de camera mogelijk. Batterijen voor flitslicht worden in de optische bank ondergebracht. Ook kan hierin een condensator met $22^1/_2$ volt batterij geplaatst worden, waardoor 45 flitslampen gelijktijdig kunnen worden ontstoken. De achterwand is met één schroef bevestigd en is daardoor snel verwisselbaar, zodat het apparaat om te bouwen is van 4 x 5" tot 13 x 18 cm of 18 x 24 cm. Er kan ook een speciale kleurenachterwand gemonteerd worden. De sluiter wordt op dezelfde wijze als de balg in het koppelraam geplaatst. In de normale stand is ze geopend, zodat het matglasbeeld zichtbaar is, ook als de cassette op de camera geplaatst wordt. Bij het inschuiven van de cassette gaat de sluiter automatisch dicht. Sluitertijden van $^1/_{25}$ tot 10 seconden met synchronisatie, zowel voor electronenflits als voor flitslampen met beveiliging tegen foutieve afstelling van het contact. Alle instellingen zijn voor en achter de camera afleesbaar en er is een sein, waaraan te zien is of de sluiter open staat of dicht is. Geen spannen van de sluiter, doch directe ontspanning.

Vertegenwoordiging: **Bernard van Gils**

Karnemelkstraat 3, Breda, Telefoon 9556

Rodenstock YRONAR

1 : 3,5/135 mm

een lichtsterk en mooi afgewerkt kleinbeeld-teleobjectief met automatische diafragmastop. Leverbaar voor Exakta-Varex, Kine-Exakta, Contax S en Practica kleinbeeldcamera's.

Optische Werke G. Rodenstock München 5

Alleenvertegenwoordiging voor Nederland:

HIJMANS' FOTO EN KINOGROOTHANDEL N.V.

Muzenstraat 37 - DEN HAAG - Telefoon 117276

G. RODENSTOCK MÜNCHEN

OPTISCHE WERKE G. RODENSTOCK MÜNCHEN 5

ADOX 35

Een ideale kleinbeeld

- COATED LENZEN
- FLITSCONTACT
- DUBBELE SPERINRICHTING
- ROMPONTSPANNER
- AUTOMATISCHE BEELDTELLER

ADOX 35 KATAPLAST 2.8 VARIO SLUITER . . **f 125.—**
ADOX 35 KATAPLAST 2.8 PRONTOR S SLUITER **f 150.—**
ADOX 35 CASSAR 2.8 PRONTOR S SLUITER . **f 159.—**

Gebruikt Adox Film in Uw Adox Camera

Goede negatieven

krijgt U, indien U

ETENAL ULTRAFIN S.F.

ETENAL LEICANOL

gebruikt.

Ultrafin S.F., 15—20-voudige vergroting, practisch zonder korrel.

Leicanol, 6—8-voudige vergroting, practisch zonder korrel.

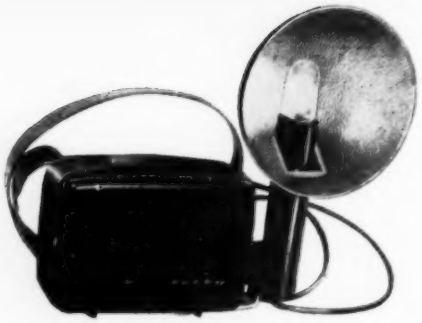

BRAUN

Hobby

DE LUXE

De electronenflits met de capaciteit van een groot en duur vakapparaat, maar door zijn afmetingen, gewicht en prijs binnen het bereik van iedere amateur.

Richtgetal bij 21/10 Din 52 - bij 17/10 Din 36
Capaciteit 90 Watt sec.
Oplaadtijd 6 sec.
Werkzame belichtingstijd 1/1000 sec.
Licht als zonlicht, zodat kleurenopnamen met gewoon daglicht gemaakt kunnen worden.
Reflector van een nieuw systeem Parel-reflector. Deze geeft diffuus wit licht met volledig schaduwvrije opnamen.
Voeding door accu, welke door ingebouwde laadinrichting wordt opgeladen.
Aantal opnamen per accu-lading 80 tot 100.
Gewicht 2.2 kg.
Kosten per flits nog geen cent.

Prijs geheel compleet f 269,50

Fabrieksgarantie 6 maanden. Levering uitsluitend via de Fotohandel.

Daar wij begrijpen, dat een uitgave van f 269.50 voor een electronenflits een bezwaar is, hebben wij besloten de apparaten ook als volgt te leveren:

1e betaling f 75.—
6 betalingen van f 35.— per maand

De bijzondere betalingsregeling alleen bij onze detail-afdeling en door bemiddeling van onze dealers. Vraagt hiervoor onze dealerlijst.

BRAUN hobby

FOKA N.V.

Admiraliteitsstraat 8 abc Rotterdam-O.
Tel. 22242 - 24422 - 25330

KLEURZWEEM van Uw kleurenfilm-opnamen kunt U voorkomen door

LIFA

COLOR filters te gebruiken.

Tegen blauwzweem: LIFACOLOR I, II en III, o.a. aanbevolen bij indirect daglicht (in de schaduw of binnenshuis), felle zon, tegenlicht, grauwbewolkte hemel, opnamen in het gebergte, spiegelende watervlakken en in die gevallen, waar men een warmere kleurweergave wenst.

Met een daglicht kleurenfilm kan men ook bij kunstlicht kleurgetrouwe opnamen maken door een LIFACOLOR kunstlichtfilter te gebruiken.

Bij opnamen met kunstlicht kleurenfilm bij daglicht voorkomt men kleurzweem d.m.v. een LIFACOLOR daglichtfilter.

Voor correctie van geringe kleurzweem van bestaande dia's zijn de LIFACOLOR kleurzweemfoliën leverbaar.

Vraagt uitvoerige gegevens en prijslijst.

Alleen-Importeur:

MINERVA-FOTO - ARNHEM
Roemer Visscherstraat 66 - Tel. 22691

MET SPOED GEVRAAGD:

Een

allround winkelchef

voor Fotohandel in het Gooi.

voor een goede kracht een prettige werkkring en levenspositie.

Brieven onder No. 566394 Foto aan het bureau van dit blad.

Eerst de voorbereiding ... dan de sprong!

Vele jaren laboratorium-onderzoek en ervaring liggen ten grondslag aan de AGFACOLOR negatief/positief film. Als U dit prachtige kleurenmateriaal in Uw toestel legt, weet U dat U met Uw kleurenopnamen geen sprong in het duister waagt.

Zie hoe wonderschoon de tere pasteltinten van het Hollandse landschap in AGFACOLOR tot hun recht komen. Ervaar de sensatie in kleur te fotograferen. AGFACOLOR-opnamen zijn even gemakkelijk te maken als zwart/wit-opnamen. Ieder goed toestel is er geschikt voor. De belichting dient evenwel nauwkeurig te geschieden, waartoe de bij iedere film gevoegde belichtingstabel nadere gegevens verstrekt. Ideaal — doch niet noodzakelijk — is een goede belichtingsmeter (AGFA LUCIMETER).

Agfacolor de eerste en ..... de beste!

NAAR EEN OPNAME OP EKTACHROME ROLFILM

KODAK REFLEX 6 x 6 cm
1/50 Sec. bij f/8 in helder zonlicht

Kodak kleurenfilm

de eerste in 1935 . . . . en ook heden vooraan

Kodachrome film bracht in dat eerste jaar duizenden in verrukking..... en millioenen sindsdien. Die film draagt nog steeds dezelfde naam en komt nog steeds uit het bekende geel en rode doosje. Maar de Kodachrome Film, waaraan U vandaag zoveel genoegen beleeft, is heel wat anders dan de eerste, hoe goed die ook was.

Voortdurende onderzoekingen en achtereenvolgende verbeteringen hebben jaar in - jaar uit de voorsprong van Kodak kleurenmateriaal vergroot en dank zij deze research zijn er thans zes Kodak kleurenprocédé's, die tezamen het gehele terrein der kleurenfotografie — van „snapshot" tot fotomechanische reproductie in millioenenoplaag — bestrijken.

KODACHROME Een omkeermateriaal voor diapositieven in kleuren, die even fris en verzadigd zijn als in de natuur zelve. Leverbaar als K 135 (20 of 36 opn. 24 x 36 mm), K 828 (8 opn. 28 x 40 mm) en als 8 en 16 mm smalfilm. Afwerking door Kodak. Van 24 x 36 mm en 28 x 40 mm dia's kunnen besteld worden: duplicaat-dia's, Kodachrome vergrotingen op wit plastic, kleuren-negatieven en (mits aan strook K 135) zwart-wit negatieven.

EKTACHROME Eveneens een omkeerfilm met brillante eigenschappen, die echter door de gebruiker zelf kan worden afgewerkt. Leverbaar als vlakke film en als rolfilm No 120/620. Opdrachten tot ontwikkeling kunnen via de fotohandel aan Kodak N.V., Den Haag worden gegeven. Van Ektachrome dia's kunnen afdrukken en vergrotingen worden vervaardigd.

KODACOLOR Een rolfilm, verkrijgbaar in de formaten 127, 120/620 en 116/616, die negatieven in complementaire kleuren levert. Ontwikkeling door Kodak te Rochester is in de prijs begrepen. Besteld kunnen worden: vergrote afdrukken op standaardbreedte en vergrotingen, beide op papier.

EKTACOLOR Een filmsoort, die door de gebruiker zelf kan worden ontwikkeld en waarvan men negatieven in de complementaire kleuren verkrijgt.

DYE TRANSFER Op papier drukt men achtereenvolgens drie gekleurde matrijzen af, welke gemaakt zijn naar drie deelnegatieven van het onderwerp of van een kleurendiapositief. Ook kunnen de matrijzen direct naar een Ektacolor negatief vervaardigd worden.

FLEXICHROME Een half-automatisch inkleurprocédé, waarbij de gelatine-emulsie van een vel Flexichrome stripping film — dat belicht is met behulp van een normaal zwart-wit negatief en overgebracht wordt op papier — door selectieve absorptie van de Flexichrome kleurstoffen de gewenste kleur in verhouding tot de dekking aanneemt.

KODAK N.V. - ANNA PAULOWNASTR. 76 - DEN HAAG

Kodak